

**TAISTELU TALVIVAARASTA - JULKISEN OIKEUTTAMI-
SEN ANALYYSI TALVIVAARAN KAIVOSTOIMINTAA
KOSKEVASTA KESKUSTELUSTA**

Sami Ahlqvist
Maisterintutkielma
Sosiologia
Sosiologian laitos
Jyväskylän yliopisto
Kevät 2021

JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO

Tiedekunta Humanistis-yhteiskuntatieteellinen	Laitos Sosiologian laitos
Tekijä Sami Ahlqvist	
Työn nimi Taistelu Talvivaarasta - Julkisen oikeuttamisen analyysi Talvivaaran kaivostoimintaa koskevasta keskustelusta	
Oppiaine Sosiologia	Työn laji Maisterintutkielma
Aika Kevät 2021	Sivumäärä 67
Tiivistelmä <p>Tutkielmassa tarkastellaan keskustelua Talvivaaran kaivostoiminnasta Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n oikeuttamisteorian viitekehyksessä. Tutkielman tavoitteena on selvittää, millaisia oikeuttamistapoja Talvivaaran toimintaa kritisoivat ja puolustavat henkilöt käyttävät vaateidensa tukena. Tutkielman aineisto koostuu Kainuun Sanomissa 1.1.2012 - 31.12.2014 välillä julkaistuista mielipidekirjoituksista. Mielipidekirjoituksia on yhteensä 46 kappaletta ja niissä esiintyy 52 vaadetta, joiden yhteydessä esiintyy yhteensä 143 erillistä oikeutustapahtumaa. Tutkielman analyysi tapahtuu julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmän avulla. Analyysissa tarkasteltavia muuttujia on kuusi, mutta tutkielman ensisijainen fokus on käytetyissä oikeutuksissa.</p> <p>Talvivaaraa koskevan keskustelun ytimessä olivat huoli kaivoksen ympäristövaikutuksista, markkinakritiikki sekä huoli Talvivaaran tuottamien työpaikkojen säilyvyydestä. Kannanottoja oli sekä puolesta että vastaan. Vastustavassa puheessa painottuivat ekologiaoikeudet ja puolustavassa vedottiin erityisesti teollisuuden maailman mukaisiin arvoihin. Kompromisseja ja ratkaisuja etsittiin erityisesti työllisyysvaikutusten ja ympäristövaikutusten väliltä.</p> <p>Tutkimuksen ensisijaisena tavoitteena on lisätä ymmärrystä Talvivaaraan ja yleisemmin suomalaiseen kaivosteollisuuteen liittyvän keskustelun ominaispiirteistä ja ulottuvuuksista sekä koetella julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmää yksittäisten kiistojen tutkimuksessa</p>	
Asiasanat Oikeuttamisteoria, julkisen oikeuttamisen analyysi, Talvivaara, kaivostoiminta	
Säilytyspaikka Jyväskylän yliopisto	
Muita tietoja	

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Tutkimuskysymys.....	2
1.2	Talvivaaran tarina 1977 – 2020	2
2	AIKAISEMPI TUTKIMUS.....	9
2.1	Kaivostoiminnan legitimitetti ja sosiaalinen toimilupa.....	10
2.2	Suomalaisten suhtautuminen kaivostoimintaan.....	12
2.3	Ympäristövaikutukset ja viranomaisvalvonta.....	14
3	TEORIA.....	16
3.1	Oikeuttamisteoria – kiistoista ratkaisuihin	17
3.2	Kuusi maailmaa.....	18
3.2.1	Maineen maailma	19
3.2.2	Inspiraation maailma	20
3.2.3	Kodin maailma.....	21
3.2.4	Teollisuuden maailma	22
3.2.5	Markkinoiden maailma	23
3.2.6	Kansalaisuuden maailma	24
3.2.7	Ekologian maailma.....	24
3.3	Kritiikit ja kompromissit oikeuttamismaailmojen välillä.....	25
3.4	Oikeuttamisteorian kritiikkiä	26
4	AINEISTO JA MENETELMÄT.....	29
4.1	Aineisto.....	29
4.2	Julkisen oikeuttamisen analyysi -tutkimusmenetelmä	29
4.2.1	Vaade analyysiyksikkönä.....	30
4.2.2	Analyysiyksikön koodaaminen.....	32
4.2.3	Esimerkki analyysiyksikön rakentamisesta.....	35
4.3	Diskurssit – enemmän kuin puhetta	36
4.4	paikallisten kiistojen tutkimuksessa muualla	38
5	ANALYYSI	40
5.1	Aineiston määrällinen tarkastelu.....	40
5.2	Teemat ja diskurssit	42
5.2.1	Uraanikysymys: talteenottoa vai pimitystä?	43

5.2.2	Talvivaaran ympäristö- ja terveysvaikutukset.....	44
5.2.3	Sosiaaliset vaikutukset.....	46
5.2.4	Tiedonvälitys, media ja Talvivaaran julkisuuskuva	48
5.2.5	Viranomaisvalvonta ja kansalaisyhteiskunta.....	50
5.3	Julkisen oikeuttamisen analyysi	52
5.3.1	”Kaikki missä kiiltää eurot” – markkinakritiikistä ympäristöratkaisuihin.....	53
5.3.2	”Viisisataa tavallista työntekijää” - teollisuuden puolustuspuhe ...	55
6	POHDINTA.....	58
6.1	Teorian ja menetelmien sopivuus aiheen tarkasteluun.....	59
6.2	Rajoitukset.....	61
6.3	Jatkotutkimusaiheita.....	62
	LÄHTEET.....	63

1 JOHDANTO

Suomalainen kaivosala vietti suurimmaksi osaksi rauhallista hiljaiseloa vielä 1990-luvun alkupuolella. 2000-luvulle siirryttäessä monien suotuisien tekijöiden, kuten maailmanmarkkinoiden kehityksen ja metallien sekä materiaalien kasvavan kysynnän innoittamana myös suomalainen kaivosteollisuus alkoi heräillä horroksestaan. Yksi tunnetuimmista ja samalla kiistellyimmistä kaivosteollisuuden projekteista 2000-luvun Suomessa on Sotkamossa sijaitseva Talvivaaran monimetallikaivos. Keskustelu Talvivaaran kaivostoiminnasta sekä sen yhteiskunnallisista ja ekologisista vaikutuksista kävi erityisen kiivaana 2010-luvun alkupuolella ja vaikka keskustelun kuumin liekki onkin jo hiipunut, on aihe edelleen tärkeä niin kansallisella kuin paikallisellakin tasolla. Talvivaarasta on vuosien saatossa puhuttu niin suomalaisen teknologiaosaamisen huippuprojektina kuin yhtenä Suomen suurimmista ympäristökriiseistä ja toiminnan oikeutuksista on kiistely kiivaasti niin kahvipöydissä kuin poliittisilla areenoilla. Kovia kokenut kaivos on edelleen toiminnassa, lukeutuu Suomen tärkeimpiin malmi-kaivoksiin ja sen vuosittainen liikevaihto on edelleen yli 200 miljoonaa euroa. Talvivaara työllistää kerrannaisvaikutuksineen edelleen yli tuhat henkilöä ja kaivoksen nykyään omistava Terrafame Oy suunnittelee alueelle yhä uusien toimintojen ja teknologioiden käyttöönottoa.

Tässä tutkimuksessa perehdytään Talvivaaran kaivostoiminnan ympärillä käytävään julkiseen keskusteluun tutkimalla millaisia oikeutuksia ja puhetapoja toimijat käyttävät kritisoidessaan tai puolustaessaan Talvivaaran toimintaa tai sen erityisalueita. Tutkielman aineisto koostuu Kainuun Sanomissa 2012–2015 julkaistuista mielipidekirjoituksista, sen teoreettisena lähtökohtana käytetään Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n (1991) oikeuttamisteoriaa ja ensisijaisena analyysimenetelmänä oikeuttamisteoriasta kehitettyä julkisen oikeuttamisen analyysia (JOA) (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011).

1.1 Tutkimuskysymys

Tutkimuksen kohteena on julkinen kiista, joka koskee Talvivaaran kaivostoimintaa, kaivoksen olemassaolon oikeutuksia sekä sen aiheuttamia sosiaalisia ja ekologisia vaikutuksia. Tavoitteena on tuoda lisää ymmärrystä paitsi suomalaisten suhtautumisesta kaivostoimintaan, myös koetella julkisen oikeuttamisen analyysia tutkimusmenetelmänä sekä pohtia sen soveltuvuutta yksittäisten julkisten kiistojen tarkasteluun. Tutkimus pyrkii vastaamaan ensisijaisesti seuraavaan tutkimuskysymykseen:

Millaisin moraalisiin oikeutuksiin ja diskurssein Talvivaaran kaivostoimintaa julkisessa keskustelussa puolustetaan tai kritisoidaan?

Tutkimusasetelma on teorialähtöinen, eli aineistoa tarkastellaan valmiin teoreettisen viitekehyksen (oikeuttamisteoria) kautta. Julkista keskustelua tutkielmassa edustaa joukko Kainuun Sanomista kerättyjä mielipidekirjoituksia ja kiistaa mielipidekirjoituksissa esitettyjen näkökulmien suhde toisiinsa. Vastaan tutkimuskysymykseeni oikeuttamisteorian pohjalta rakennettua julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmää (JOA) soveltaen.

1.2 Talvivaaran tarina 1977 – 2020

Sotkamon kunnassa sijaitsevan Talvivaaran metalliesiintymät löydettiin Geologian tutkimuslaitoksen tutkimusten tuloksena alun perin vuonna 1977. Esiintymä oli suuri, mutta sen sisältämät metallipitoisuudet verrattain alhaisia. Tämä tarkoitti 70-luvun lopulla käytössä olleiden rikastus- ja bioliotusmenetelmien valossa sitä, ettei esiintymän hyödyntäminen ollut vielä taloudellisesti tehokasta (Tiainen, Sairinen ja Mononen 2014, 22). Vuonna 1986 Outokumpu Oyj osti kaivosalueen oikeudet, jotka se kuitenkin myi vuonna 2003 Talvivaaran Kaivososakeyhtiön perustaja Pekka Perälle nimellisellä yhden euron kauppahinnalla (Erola 2014, 24–25). Talvivaaran nauttima mediahuomio oli yhtiön perustamisvuosien aikaan vielä verrattain vaatimatonta ja uutisointi keskittyi pääasiassa hankkeen valmisteluun, alueen nikkeliavarantojen suuruuteen sekä kaivosprojektin työllisyyspotentiaalın arviointiin (Tiainen, Sairinen ja Mononen 2014, 22). Kaivoshankkeen ympäristövaikutusten arviointi aloitettiin vuonna 2004 ja arviointiprosessin yhteydessä kartoitettiin myös kaivoshankkeen mahdollisia sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia Sotkamon ja Kajaanin alueille. Talvivaara anoi ympäristölupaa vuonna 2006 ja se myönnettiin vuonna 2007. Talvivaara listautui Lontoon pörssiin kesäkuussa 2007, minkä jälkeen Suomen valtio ilmoitti osallistuvansa

kaivosprojektin infrastruktuuri-investointeihin 50 miljoonan euron arvoisen tukipaketin voimin. (Tiainen, Sairinen ja Mononen 2014, 22–23).

Kaivostoiminta alueella alkoi lopulta vuoden 2008 lokakuussa ja siihen kohdistetut odotukset olivat suuria. Kokonaisuudessaan noin 60 neliökilometrin laajuisen kaivosalueen arveltiin pitävän sisällään yli miljardi tonnia malmia, yli kaksi miljoonaa tonnia nikkeliä ja sen eliniänodotukseksi laskelmoitiin reilun 30 000 nikkelitonnin vuosituotannolla jopa yli 60 vuotta. Vuoden alussa Talvivaaran palkkalistoilla oli vain 64 henkilöä, kun vuoden loppuun mennessä määrä oli kasvanut jo 239:ään. Ulkopuolisten urakointisopimuksen kautta kaivos työllisti kiireisimmässä rakennusvaiheessa parhaimmillaan jopa lähes 2000 ihmistä. Kun yhtälöön lisää vuoden 2008 massiiviset 429 miljoonan euron investointikustannukset, näytti kiistattomalta, että Talvivaara tulisi nousemaan yhdeksi 2000-luvun merkittävimmistä teollisuusalan projekteista Suomessa. (Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj 2008). Tiainen, Sairinen ja Mononen (2014, 22–23) kutsuvat Talvivaaran konfliktoitumisen vaiheita kuvaavassa artikkelissaan vuosia 2007–2008 Talvivaaran historian ”hehkutusvaiheeksi”. Kaivoshanketta, sen valtavaa työllisyyspotentiaalia ja alueen nikkelivarantoja pidettiin onnenpotkuna koko Kainuulle ja uutisointi esimerkiksi kaivoshankkeen ympäristövaikutuksia koskevista huolista oli hyvin satunnaista.

Vuosi 2009 käynnistyi tuotannon osalta odotusten mukaisesti ja helmikuussa kaivokselta toimitettiin ensimmäinen, reilun 100 tonnin nikkelituote-erä Norilsk Nickel Harjavallan metallinjalostamoon. Säännölliset raaka-aine- ja metallisulfidikuljetukset käynnistyivät saman vuoden syyskuussa ja kuljetusvolyymin kannalta oleellisen Talvivaara-Murtomäki -kaivosraiteen käyttöönoton luvitusprosessi saatiin päätökseen saman vuoden marraskuussa. Toukokuun 11. päivä Talvivaara rinnakkaislistautui Helsingin pörssiin, mikä sekä kasvatti osakkeenomistajien määrää että paransi kaivososakkeen likviditeettiä. 2.6.2009 kaivos ilmoitti institutionaalisille sijoittajille suunnatusta osakeannista, joka kattoi noin 10 prosenttia osakkeiden kokonaismäärästä ja josta koitui yhtiölle noin 83 miljoonan euron tuotto. Menestyksekkään osakeannin seurauksena kaivoksen tuotantokapasiteettia päätettiin kasvattaa 50 000 nikkelitonniin vuoden 2012 loppuun mennessä. Menestyksekkäs kesäkuu sai arvoisensa kunnianosoituksen 11.6. pidetyissä kaivoksen virallisissa avajaisissa, joissa oli läsnä noin 500 vierasta ja joiden juhlapuheesta vastasi elinkeinoministeri Mauri Pekkarinen. (Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj 2009). Mediassa Talvivaarasta kirjoitettiin edelleen pääasiassa positiiviseen sävyyn ja tulevaisuususkoisesti. Luottamusta herättivät erityisesti yhtiön taloudelliset näkymät, nikkelin maailmanmarkkinahinnan positiivinen kehitys sekä kaivostoiminnan välilliset vaikutukset Kainuun elinkeinotoiminnalle. (Tiainen, Sairinen ja Mononen 2014, 24–25). Hehkutuspuheen vastapainoksi tiedotusvälineissä alkoi kuitenkin esiintyä kasvavissa määrin myös skeptisempiä näkökulmia. Yhtiön työllisyysvaikutuksia alettiin jossain määrin kyseenalaistaa ja paikallistason ympäristövaikutukset alkoivat herättää huomiota. Erityisesti rikkivety päästöjen

aiheuttamat hajuhaitat nousivat uutisoinnin kohteeksi (YLE 2009; Pilto 2009) ja Sotkamon kunnanhallitus pyysikin loppuvuodesta 2009 yhtiöltä selvitystä hajupäästöistä sekä toimista niiden minimoimiseksi. Selvityksessään Talvivaara pahoitteli hajupäästöistä johtuneita haittoja ja ilmoitti vapaaehtoisesti asentavansa kaivokselle päästöhaittoja hillitsevää puhdistusteknologiaa (Tiainen, Sairinen ja Mononen 2014, 25–26).

Kaivostoiminnan sujuvaa ylösajoa seuraavat vuodet enteilivät merkittäviä muutoksia Talvivaaran tarinassa. Vaikka Talvivaara kirjasikin vuoden 2011 loppupuolella uuden tuotantoennätyksensä, alkoivat myös vastoinkäymiset yleistyä. Vuonna 2010 kaivoksen prosessivesissä havaittiin huomattavasti odotettua korkeampia mangaani- ja sulfaattipitoisuuksia, mikä johtui pääasiassa kaivoksen rikkivety päästöjen aiheuttamien hajuhaittojen minimoimiseen kehitetyistä prosesseista. Myös Talvivaarassa tuotettujen metallien maailmanmarkkinahinnat laskivat. Hintojen lasku oli osaltaan rapauttamassa yhtiön osakkeen arvoa, jonka keskikurssi esimerkiksi Helsingin pörsissä laski noin 16 prosenttia edellisvuodesta. (Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj 2010). Vuoden 2010 tapahtumia voidaankin pitää alkusysäyksenä Talvivaaraa koskevan ongelmapuheen alkamiselle. Tutkijoiden mukaan Talvivaaraa koskeva uutisointi muuttui niin temaattisesti kuin sävyiltään. Kohupuhe ja konfliktien raportointi lisääntyi ja yhtiön ilmoittamat suunnitelmat talteenottaa kaivokselta sivutuotteena uraania alkoivat herättää ihmetystä ja levottomuutta niin paikallisella kuin valtakunnallisellakin tasolla. Syksyyn mennessä avoimen kriittiseksi muuttuneen uutisoinnin ohella alkoi esiintyä myös erilaisia kansalaisaktivismin muotoja, viranomaiskanteluita ja entistä kriittisempää julkista keskustelua (Tiainen ym. 2014, 27–29).

Vuonna 2011 Talvivaaraa koskeva uutisointi monipuolistui entisestään. Yhtiön toimintaan kohdistuva epäluottamus kasvoi ja ympäristövaikutusten osalta alettiin kiinnittää hajuhaittojen lisäksi kasvavissa määrin huomiota myös pöly- ja vesistö päästöihin. Sosiaalisten vaikutusten osalta erityistä huolta alkoi herättää lähialueiden kiinteistöjen ja maan arvon heikkeneminen. Maaliskuussa Kainuun ELY-keskus julkaisi lausunnon Talvivaaran uraanin talteenottosuunnitelmien ympäristövaikutusten arviointiselostuksesta. ELY-keskus totesi lausunnossaan Talvivaaran arvioinnin olleen laajuudeltaan riittävää, mutta esitti huolensa kansalaisten kasvavasta epäluottamuksesta sekä varsinaisten käytännön toimenpidesuunnitelmien niukkuudesta. (Tiainen ym. 2014, 30–33). Lokakuussa 2011 yhtiön toimitusjohtaja Pekka Perä ilmoitti luopuvansa yrityksen johtotehtävistä, mutta pitävänsä edelleen sen aikaisen omistussuutensa osakeyhtiöstä. Perän tilalle astui Harri Natunen, joka kruunattiin Talvivaaran kaivososakeyhtiön toimitusjohtajaksi 26.4.2012 pidetyn yhtiökokouksen jälkeen. Merkityksellinen tapahtuma kaivoksen infrastruktuurille oli myös vuoden 2011 kolmannella kvartaalilla käynnistetty uraanin talteenottolaitoksen rakentaminen. (Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj 2010).

Talvivaaran vuosikertomuksen mukaan vuonna 2011 ei tapahtunut ainoatakaan ”esimerkiksi altaiden vuodoista aiheutunutta päästöä vesiin” eivätkä vesistöihin

johdettujen prosessivesien metallipitoisuudet ylittäneet niille ympäristölupien puitteissa asetettuja viitearvoja. Lisäksi Talvivaaran vuosikertomuksessa ilmoitettiin kaivoksen työturvallisuustavoitteeksi, ettei kaivoksella tapahdu ainoatakaan tapaturmaa. Tavoite murskautui kuitenkin pian ja traagisesti, kun vuonna 2012 kaivoksella sattui onnettomuus, jonka seurauksena näytteenottokierroksensa aikana rikkivetyvuodolle altistunut työntekijä menehtyi. Talvivaara Sotkamo Oy tuomittiin tapauksen johdosta 60 000 euron yhteisösakkoon työturvallisuusrikoksesta, minkä lisäksi kaksi työsuojeluvastuussa ollutta henkilöä saivat yhteensä noin 6000 euron sakkorangaistuksen työsuojelurikoksesta (Kinnunen, 2015). Saman vuoden marraskuussa kaivoksella tapahtui myös toinen sen tarinaa keskeisesti varjostavista onnettomuuksista, kun käyttötarcoituksensa vastaisesti vesivarastona käytetyssä kipsisakka-altaassa tapahtui merkittäviä seurauksia aiheuttanut vuoto. Onnettomuus tapahtui altaan rakenteen petettyä kipsisakan päälle varastoidun veden aiheuttaman hydrostaattisen paineen seurauksena. Vuoto havaittiin 4.11. ja sen seurauksena altaasta vuoti yli miljoona kuutiometriä metallipitoista vettä ja sakkaa. Kaivosalueen ulkopuolelle vuotovettä päätyi vajaa 250 000 m³. (Onnettomuusturvakeskus 2012). Vuotojen on myöhemmin havaittu vaikuttaneen lähialueen järvien ekologiaan varsin merkittävästi. Erityisesti vuodot ovat vaikuttaneet kaivoksen lähialueella sijaitsevaan Kivijärveen, jonka pohjasedimenttejä tutkimalla on havaittu, että järven lajiston monimuotoisuus on romahtanut ja muuttuneet metalli- ja suolapitoisuudet ovat aiheuttaneet muutoksia muun muassa järven levä- ja äyriäislajistoihin (Leppänen, Weckström ja Korhola 2017). Tiainen, Sairinen ja Mononen (2014, 35–40) kutsuvat alkuvuotta 2012 Talvivaaran historiassa ”totaalisen konfliktin” aikakaudeksi. He viittaavat tällä kokonaisvaltaisen ja valtakunnallisen kriittin syntymiseen niin kaivosyhtiötä kuin sitä valvovia viranomaisia kohtaan. Talvivaaran saama mediahuomio oli tutkijoiden mukaan huomattavasti laajempaa kuin edeltävinä vuosina ja poliitikot sekä muut yhteiskunnalliset vaikuttajat esittivät voimakkaita kannanottoja yhtiön toimintatapoja ja toimintaedellytyksiä kohtaan. Kiihtyvän yhteiskunnallisen keskustelun lisäksi alueen prosessiliuotusaltaasta löytyi huhtikuussa kuolleita lintuja, minkä johdosta Stop Talvivaara -liike jätti poliisille tutkintapyyntönsä koskien niin Talvivaaran kuin Kainuun poliisin toimintaa. (Tiainen ym. 2014, 35–38). Myös marraskuinen kipsisakka-altaan vuoto johti tutkintapyyntöihin ja 12.11. mennessä Talvivaara oli tutkinnan kohteena jo kolmesta ympäristörikoksesta. Rikospäilyjen johdosta Talvivaara nousi nopeasti yhdeksi kotimaan pääuutisaiheista ja kaivoksen vaikeuksista alettiin raportoida entistä laajemmin myös kansainvälisissä medioissa. Keskustelussa yleistyivät myös skeptisyys Talvivaaran taloudellisesta kestäkykyä kohtaan ja puheet toiminnan lopettamisen mahdollisuuksista kiihtyivät. Tiainen, Sairinen ja Mononen (2014, 40–47) kutsuvat loppuvuodesta 2012 alkanutta aikaa yhtiön ”kriisiytymisen” vaiheeksi.

Vuonna 2013 nikkelin maailmanmarkkinahinta laski ylitarjonnan ja heikon kysynnän vuoksi. Lisäksi kaivosyhtiön toimintaa vaikeuttivat vuosien 2012 runsaista

sateista johtunut korkea vesitase sekä vuosien 2012 ja 2013 aikana tapahtuneet kipsisakka-altaan vuodot, joiden johdosta kaivosalueelle varastoituneiden vesien puhdistaminen ja pois johtaminen kesti pitkälle vuoden 2013 kevääseen. Malmintuotanto aloitettiin uudelleen toukokuussa, lähes yhdeksän kuukauden tauon jälkeen. Tuotanto oli käynnissä noin puoli vuotta, kunnes se jälleen marraskuussa keskeytettiin taloudellisten syiden vuoksi. Kokonaisuudessaan vuoden 2013 aikana Talvivaarassa louhittiin yhteensä 8862 tonnia nikkeliä ja 17 418 tonnia sinkkiä. Määrä oli huomattavasti edellisvuotta pienempi ja jäi merkittävästi yhtiön tuotantotavoitteista. (Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj 2013).

Vuoden 2014 tammikuussa Talvivaara hakeutui yrityssaneeraukseen ja lopulta marraskuussa konkurssiin, minkä seurauksena myös kaupankäynti Talvivaaran osakeilla keskeytettiin 6.11.2014. Talvivaara kirjasi vuoden loppuksi 2014 yhteensä -702,6 miljoonan euron liiketappion (Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj 2014). Tammikuussa Oulun poliisi jätti Talvivaaraa koskien syyttäjälle 4000-sivuisen esitutkinta-aineiston syyteharkintaa varten (Nuotio 2014), minkä lisäksi Kainuun ELY-keskus teki poliisille jälleen uuden tutkintapyyntö (Turun Sanomat 2014). ELY-keskuksen tutkintapyyntö koski kaivoksen metallitehtaan paluuliuksen juoksuttamisesta avolouhokseen, johon Talvivaara ei ELY-keskuksen mukaan Talvivaara ollut hakenut tarvittavaa ympäristölupaa. Kaivosyhtiön kokeman mediaryöpytyksen kulminaatiopiste saavutettiin syyskuussa, kun Talvivaara valittiin YLE Tieteen toteuttamassa äänestyksessä "Suomen karneimmaksi paikaksi" (YLE 2014).

Talvivaaran toiminnan ylösajo alkoi vuoden 2015 elokuussa, kun Terrafame Oy osti Talvivaaran liiketoiminnan ja omaisuususerät Talvivaara Sotkamo Oy:n konkurssipesältä 14.8.2015. Terrafame käynnisti malmin louhinnan uudelleen syyskuun alussa ja vuoden loppuun mennessä kaivos oli vuosikertomuksensa mukaan ylittänyt asetetut tuotantotavoitteensa kolmella prosenttiyksiköllä. Terrafame palkkasi vuoden 2015 aikana yhteensä 140 uutta työntekijää ja toimihenkilöä, kasvattaen kokonaistyöllistävyytensä noin 530 henkilöön. Joulukuussa Terrafame myös käynnisti lähivesistöihin merkittäviä puhdistettujen vesien lisäjuoksutuksia, joiden tavoitteena oli parantaa kaivosalueen pato- ja ympäristöturvallisuutta. (Terrafame Oy 2015). Helsingin poliisi aloitti toukokuussa esitutkinnan Talvivaarassa tapahtuneesta tiedottamisrikoksesta. Esitutkinnan perusteella epäiltiin, ettei Talvivaara ollut tiedottanut tuotanto-ongelmistaan ajoissa ja olisi näin ollen johtanut sijoittajia harhaan. Esitutkintaan johtaneen tutkintapyyntö poliisille jätti rahoitus- ja vakuutusmarkkinoiden valvontaan keskittyvä Finanssivalvonta (Sajari 2015).

Vuotta 2016 Terrafame Oy kutsuu vuosikertomuksessaan vaiheikkaaksi ylösajon vuodeksi. Yhtiö nimesi tammikuussa toimitusjohtajakseen Joni Lukkaraisen ja kasvatti vuoden aikana malmintuotantoaan niin, että se ylitti vuoden loppuun mennessä jo vuoden 2013 tuotantomäärät niin nikkelin kuin sinkinkin osalta (9554 tonnia nikkeliä ja 22575 tonnia sinkkiä). Lisäksi yhtiö jatkoi sekä henkilöstörekrytointeja että

asiakas pohjansa kasvattamista, saavuttaen lopulta yli 100 miljoonan euron liikevaihdon. Niin kaivoksen käyttökate kuin liikevoittokin olivat positiivisia ensimmäistä kertaa yhtiön toiminnan aikana. (Terrafame Oy 2016). Edellisvuonna jätetty tiedottamisrikoksia koskeva tutkintapyyntö eteni syyteharkintaan helmikuussa 2016. Epäiltyinä tiedottamisrikoksesta olivat Talvivaaran toimitusjohtaja Pekka Perä, entinen talous- ja rahoitusjohtaja Saira Miettinen-Lähde sekä entinen toimitusjohtaja Harri Natunen. Tiedottamisrikoksista luettiin syytteet joulukuussa 2016. Perää syytettiin käräjäoikeudessa yhteensä kahdeksasta epäilystä, vuosien 2011–2013 aikana tapahtuneesta tiedottamisrikoksesta ja hänelle sekä Miettinen-Lähteelle vaadittiin syytteenluvussa vankeusrangaistusta. Natuselle syyttäjä esitti ”tuntuva” sakkorangaistusta. (Rautio 2016).

Liiketoiminnan kannalta myös vuosi 2017 oli yhtiölle onnistunut. Nikkelin ja sinkin kysyntä maailmanmarkkinoilla jatkui hyvällä tasolla, minkä lisäksi niiden maailmanmarkkinahinnat jatkoivat kasvuaan. Yhtiö tuotti vuoden 2017 yli tuplasti nikkeliä ja sinkkiä edellisvuoteen verrattuna ja kaivoksen arvioitiin kerrannaisvaikutuksineen työllistävän Kainuussa jo yli 1500 henkilöä (Terrafame 2017). Rikosoikeudellisesta näkökulmasta vuodet 2016 ja 2017 olivat kuitenkin synkempiä sekä yhtiön toimitusjohtaja Pekka Perälle että itse yhtiölle itselleen. Perälle määrättiin 2016-vuoden toukuussa 20 340 euron suuruinen sakkorangaistus ympäristön turmelemisesta. Tämän lisäksi Talvivaara Sotkamo Oy määrättiin menettämään valtiolle rikoksen tuottamana hyötynä 3,5 miljoonaa euroa sekä maksamaan 300 000 euron suuruinen yhteisösakko (Kinnunen 2016). Oikeuden mukaan Talvivaara laiminlöi velvollisuuksiaan selvittää kaivoksella käytetyn natriumin vaikutuksia vesipäästöihin, minkä lisäksi Talvivaaran katsottiin jättäneen päivittämättä ympäristöluvan kannalta oleellisia tietoja kaivoksella käytetyistä kemikaaleista. Vuonna 2015 käynnistyneen tutkinnan valmistuttua Perä tuomittiin kahdeksan kuukauden ehdolliseen vankeusrangaistukseen tiedottamisrikoksista keväällä 2017. Tuomioperusteissa Talvivaaran katsottiin antaneen pörssitiedotteissaan harhaanjohtavaa tietoa vuosien 2012 ja 2013 tuotantoennusteista sekä käyttäneen hyväkseen yhtiön sisäpiiritietoa (Happonen 2017).

Edellisvuosien kehityskulkua seuraten myös vuosi 2018 oli Terrafamelle sekä tuotantolukujen että liiketaloudellisten tavoitteiden osalta hyvä. Lisäksi yhtiö jatkoi uuden akkukemikaalitehtaan suunnittelua ja teki loppuvuodesta tehtaan pääteknologioita koskevat valinnat. Akkukemikaalitehtaan tarkoituksena on yhtiön mukaan mahdollistaa erityisesti sähköautojen akuissa tarvittavien kemikaalien jalostaminen ja yhtiö esitti tavoitteekseen aloittaa akkukemikaalien tuotanto vuonna 2021. Tämän lisäksi yhtiön oli määrä saada valtioneuvoston päätös vuonna 2017 jätettyyn lupahakemukseen, joka koski tehdasalueellaan sijaitsevan uraanin talteenottolaitoksen toiminnan käynnistämistä. (Terrafame 2018). Lupahakemusprosessi valmistui kuitenkin odotettua hitaammin ja sen päätös saapui vasta vuoden 2020 helmikuussa. Valtioneuvoston päätös hakemukselle oli myönteinen, eli se oikeuttaa Terrafamen uraanin

talteenottoon Sotkamon kaivoksesta saatavasta malmista. Yhtiö tarvitsee uraanin talteenoton käynnistämiseen kuitenkin vielä Säteilyturvakeskuksen antaman käynnistämisluvan, jota ei tätä kirjoitettaessa ollut vielä myönnetty (Valtioneuvosto 2020).

2 AIKAISEMPI TUTKIMUS

Kaivostoimintaa koskeva yhteiskuntatieteellinen tutkimus oli Suomessa suhteellisen vähäistä 2000-luvun alkupuolelle saakka, mutta viime vuosina kaivosalaa koskeva tutkimus on sekä lisääntynyt että monipuolistunut. Kaivostoimintaa on suomalaisessa tutkimuksessa kehystetty erityisesti ympäristökysymyksenä, mutta esimerkiksi Mononen ja Suopajarvi (2016, 7) korostavat, että kaivostoiminnassa on kyse hyvin laajasta ja monipuolisesta yhteiskunnallisesta ilmiöstä. Heidän mukaansa kaivoshankkeissa on kyse ennen kaikkea tulevaisuuteen suuntautuvista valinnoista, joiden vaikutukset yltävät niin politiikkaan, kulttuuriin kuin ihmisten jokapäiväiseen arkeen. Aluetaloudellisia vaikutuksia tutkittaessa kaivostoiminnan on havaittu vaikuttavan positiivisesti erityisesti kuntien talouteen, palvelurakenteisiin, työllisyyteen ja väestönkehitykseen (Mononen ja Suopajarvi, 2016, 11).

Positiivisista vaikutuksista huolimatta kaivostoimintaan suhtaudutaan myös kriittisesti ja epäillen. Yksi keskeisistä kaivosalaa varjostavista sosiaalisista ilmiöistä on voimakas jännite globaalin ja paikallisen tason välillä. Kaivosalalle ominainen piirre on, että se on samaan aikaan hyvin vahvasti sekä paikallista että globaalia. Kaivosala on merkittäviltä osin suurten ylikansallisten yhtiöiden hallinnassa ja siihen liittyvä teollinen toiminta on voimakkaasti riippuvaista monista globaaleista trendeistä, kuten materiaalien kysynnästä ja niiden maailmanmarkkinahinnoista. Itse louhinta on kuitenkin väistämättä paikkasidonnaista eivätkä toiminnan vaikutuksista seuraavat hyödyt ja haitat jakaudu paikallisasukkaiden ja globaalien toimijoiden välille erityisen tasapuolisesti. Kaivoksia rakennetaan sinne, missä on mineraaleja, eikä kerran käynnistetyn toiminnan siirtäminen toisaalle ole mahdollista. (Suopajarvi ja Sairinen 2016, 46).

Voimakas suhdanneriippuvuus ja monien louhintamateriaalien uusiutumaton luonne tekevät kaivostoiminnasta suhteellisen riskialtista ja paikallisesta näkökulmasta väliaikaista. Väliaikaisuus ja vaihtelualttius puolestaan luovat epävarmuutta paitsi kaivostoiminnalle itselleen, myös kaivoksen vaikutusalueella oleville paikkakunnille. Kaivokset ovat erittäin alttiita raaka-aineiden kysynnän ja

maailmanmarkkinahintojen muutoksille ja kaivospaikkakunnat ovat usein voimakkaasti riippuvaisia kaivosten taloudellisesta menestyksestä. Globaalit suhdannevaihtelut sen sijaan eivät ole paikallisten vaikuttamismahdollisuuksien rajoissa, mikä tekee paikallisen toiminnan ja globaalien markkinoiden välisestä vaikutussuhteesta varsin yksisuuntaista. (Suopajarvi ja Sairinen 2016, 46–47). Kaivostoiminnan väliaikaisuuteen liittyy myös niin kutsuttu *boom-bust* -ilmiö (Soudunsaari ja Hennilä 2016, 22). Kaivosalueiden kehitys lupaprosessien ja toiminnan käynnistämisen aikana on yleensä hyvin nopeaa. Kehitysprosessi pitää usein sisällään suuria investointeja, mitattavia työvoiman rekrytointeja sekä huomattavia muutoksia alueiden infrastruktuuriin ja rakenteisiin (Suopajarvi ja Sairinen 2016, 46–47). Raaka-ainevarantojen ehtyminen, äkilliset muutokset niiden kysynnässä tai esimerkiksi ympäristöongelmista johtuva julkinen paine toiminnan lopettamiseksi saattavat kuitenkin johtaa kaivosten alasajoon tai lopettamiseen hyvin äkillisesti (Soudunsaari ja Hennilä 2016, 22). Toiminnan odottamaton lopettaminen voi puolestaan aiheuttaa huomattavia haasteita kaivostoiminnasta riippuvaiseksi tulleille paikkakunnille. Kaivosten elinkaari on useimmiten parhaimmillaankin noin 30 vuotta ja niiden elinikä on viime vuosina pienentynyt entisestään. Tämä johtuu erityisesti teknologiakehityksen myötä pienentyneiden käynnistämiskustannusten vaikutuksesta. Kaivosten elinkaaren pienenemiseen vaikuttaa myös se, että nykyisin on entistä kannattavampaa hyödyntää myös pieniä metalliesiintymiä ja käytetyt tuotantomenetelmät ovat entistä tehokkaampia (Suopajarvi ja Sairinen 2016, 46–48).

Tämän tutkielman tavoitteena on tuoda lisää tietoa erityisesti Talvivaaran kaivostoiminnasta julkisena kiistana, mutta se linkittyy myös aiempaan tutkimusperinteeseen useiden yhteiskunnallisten ilmiöiden ja tutkimusteemojen osalta. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan tarkemmin aiempaa kaivostoimintaa koskevaa tutkimuskirjallisuutta, joka on temaattisesti sidoksissa juuri tämän tutkielman tarkastelualueeseen. Luvuissa käsitellään tarkemmin suomalaisen kaivostoimintaan ja erityisesti Talvivaaran toimintaan liittyvää tutkimusta muun muassa yleisen suhtautumisen, legitimitetin, sosiaalisen toimiluvan sekä viranomaisvalvonnan ja ympäristövaikutusten näkökulmista. Edellä mainitut teemat ovat hyvin keskeisiä kaivostoiminnasta käydyn julkisen keskustelun näkökulmasta ja myös tämän tutkielman tavoitteena on syventää ymmärrystä siitä, millä tavoin niitä julkisessa keskustelussa käsitellään. Tutkielman metodologiaan ja teoreettiseen viitekehykseen liittyvää aiempaa tutkimusta käsitellään puolestaan luvussa 4.4.

2.1 Kaivostoiminnan legitimitetti ja sosiaalinen toimilupa

Kaivostoiminnan paikalliset ja yhteiskunnalliset vaikutukset ovat hyvin laajoja ja moniulotteisia, niin hyvässä kuin pahassa (Mononen ja Suopajarvi 2016). Kaivostoiminnasta keskusteltaessa yksi useimmin esiin nousevista teemoista koskee toiminnan negatiivisia ympäristövaikutuksia. Kaivostoiminnan katsotaan vaikuttavan ympäristöön haitallisesti paitsi yleisellä tasolla, sen katsotaan muun muassa kiihdyttävän ilmastomuutosta sekä heikentävän vesien laatua (Jartti 2016, 21). Ympäristövaikutusten vastapainoksi kaivostoiminnan koetaan kuitenkin tuovan positiivisia vaikutuksia varsinkin paikallisalueiden työllisyydelle (Jartti 2016, 18). Työllisyysvaikutukset näkyvätkin paitsi teollisuuden ja teknologian sektoreilla, myös muun muassa terveydenhuollon, sosiaalipalveluiden, kaupan sekä majoitus- ja ravitsemispalveluiden aloilla (Korhonen ja Ponnikas 2006; Törmä ja Zawalinska 2007).

Kaivostoiminnan vaikutukset sekä yhtiöiden tiivis side ympäröivään yhteiskuntaan johtavat siihen, että yhtiöiden toiminnan edellytykset ovat oleellisesti riippuvaisia niiden harjoittaman toiminnan sosiaalisesta hyväksyttävyydestä niin paikallisella kuin laajemmalla yhteiskunnallisella tasolla. Yhteiskunnallisten arvojen tai arvostusten muuttuessa yhtiöiden on kyettävä sopeuttamaan ja muuttamaan toimintatapojaan siten, että ne pystyvät säilyttämään sosiaalisen hyväksyttävyytensä (Gunningham, Kagan ja Thornton 2002; Peltonen 2016). Peltonen (2016, 135–136) rinnastaa sosiaalisen hyväksyttävyyden pääoman, työvoiman ja teknologisen osaamisen kaltaisiin resursseihin; sosiaalisen hyväksyttävyyden saavuttaminen ja ylläpitäminen on kaivosyhtiöille yksi merkittävimmistä toiminnan edellytyksistä. Sosiaalista hyväksyttävyyttä arvioidaan useimmiten sosiaalisen toimiluvan ja legitimitietin käsitteiden kautta. Vaikka sosiaalisen toimiluvan käsite onkin edelleen määritelmällisesti jossain määrin kiistanalainen, sen ydinajatuksena on, että yritykset ovat pakotettuja täyttämään toiminnassaan muitakin kuin lain määräämiä yhteiskunnallisia normeja ja odotuksia sekä välttämään sellaista toimintaa, joka nähdään yhteiskunnallisesti haitallisena tai ei-hyväksyttävänä (Gunningham, Kagan ja Thornton 2002). Myös legitimitietin käsitteelle on keskeistä ajatus ympäristön hyväksynnästä yritysten toiminnan edellytyksenä. Legitimitietin käsitettä käytetään kaivostoiminnan kontekstissa kuitenkin kuvaamaan erityisesti yhtiöiden asemaa osana paikallistasoa laajempia yhteiskunnallisia järjestelmiä. Legitimitietti kuvaa näin ollen kaivosyhtiön suhdetta sen laajaan sosiaaliseen toimintaympäristöön ja se voidaan ajatella yhtiön ”yhteiskuntakelpoisuutena” (Peltonen, 2016, 139–140). Yhtiön ja ympäristön välinen suhde on legitimitietin näkökulmasta dynaaminen. Yhteiskunnalliset arvot, odotukset ja arvostukset muuttuvat jatkuvasti, mikä luo jatkuvaa muutospainetta myös kaivosyhtiöiden kaltaisille yhteiskunnallisille toimijoille. Kun yhtiön toiminta ja yhteiskunnan toiminnalle antamat odotukset kohtaavat, yhtiön toiminnan voidaan katsoa nauttivan yhteiskunnallista legitimitiettiä. Kun toiminta ja odotukset ovat epäsuhdassa, syntyy legitimaatiovaje, joka organisaation on toimintansa jatkuvuuden turvaamiseksi ”täytettävä”. Legitimaation menetyksellä voi olla yritykselle merkittäviä ja kauaskantoisia

negatiivisia vaikutuksia ja se voi pahimmillaan johtaa jopa toiminnan lakkauttamiseen (Peltonen, 2016, 142–143).

Kaivostoimintaa legitimoidaan usein erityisesti sen positiivisilla vaikutuksilla paikalliselle työllisyydelle ja hyvinvoinnille. Talvivaaran kaivostoiminnan suunniteluvaiheessa kaivoksen arvioitiin tuottavan noin 1200 uutta työpaikkaa ja esimerkiksi Suomen valtio piti kaivoshanketta niin lupaavana, että se osallistui kaivoksen infrastruktuuri-investointeihin noin 50 miljoonalla eurolla vuonna 2007, jolloin Talvivaara listautui myös Lontoon pörssiin. Vuonna 2008 kaivos työllisti rakennusvaiheen alihankkijoiden kautta noin 2000 työntekijää (Talvivaaran Kaivososakeyhtiö Oyj 2008). Vuodet 2007–2009 olivatkin Talvivaaralle legitimizeetin kulta-aikaa. Talvivaaran toimintaan liittyvät odotukset olivat suuria, yhtiötä koskeva uutisointi oli laajalti positiivista ja yhtiölle ja sen työntekijöille myönnettiin merkittäviä huomionosoituksia ja palkintoja (Tiainen ym. 2014). Kaivoksen legitimizeetti alkoi kuitenkin heikentyä erityisesti vuoden 2012 kipsisakka-altaan vuodesta syntyneen aggressiivisen mediahuomion, Stop-Talvivaara -liikkeen Talvivaaran toimintaa voimakkaasti kritisoivan kampanjoinnin sekä ympäristölupaprosesseihin liittyvien vaikeuksien seurauksena (Peltonen, 2016, 148–151). Peltosen (2016, 152–156) mukaan Talvivaaran toimintaan liittyvät ongelmat muodostuivat lopulta uhaksi paitsi Talvivaaralle itselleen, myös koko suomalaiselle kaivosalalle sekä kaivosalan sääntelystä vastaaville viranomaisille.

2.2 Suomalaisten suhtautuminen kaivostoimintaan

Tutkimusten mukaan esimerkiksi uraanikaivostoimintaan suhtaudutaan Suomessa myönteisemmin, kuin julkisen keskustelun perusteella voisi olettaa (kts. esim. Jartti ja Litmanen 2011; Litmanen, Solomon ja Kari 2013). Tutkijoiden mielestä tämä voi johtua esimerkiksi siitä, että uutisoinnissa keskitytään usein paikallisiin mielipiteisiin, jolloin vastustus on yleensä voimakkaampaa kuin koko väestön tasolla. Koko väestön tasolla suhtautuminen on tutkimuksen mukaan suhteellisen neutraalia, eli vahvoja kannanottoja puolesta tai vastaan on varsin vähän ja suomalaisten käsitykset uraanikaivostoiminnan riskeistä ovat hyvin vaihtelevia. Uraanikaivostoimintaan hyväksyvästi ja sitä kohtaan vastustavasti suhtautuvia on Suomessa suurin piirtein yhtä paljon; 29 % puolesta ja 34 % vastaan (Litmanen, Solomon ja Kari 2013). Tutkijat huomauttavat kuitenkin, että kyselytutkimuksessa esitettyjen kysymysten tai väittämien muoto voi vaikuttaa siihen, millaisia tuloksia uraanin tapaisiin arkaluontoisina pidettyihin aiheisiin liittyvät kysymykset tuottavat. Toisin sanoen, kysymysten toisenlaisilla muotoiluilla jakaumat voisivat olla jyrkempiä suuntaan tai toiseen ja tutkijat hyväksyvätkin, että lisätutkimus suhtautumisesta uraanikaivostoimintaan on tarpeellista (Jartti ja Litmanen 2011).

Kaivosalueiden lähistöjen asukkaat suhtautuvat kaivostoimintaan yleisesti ottaen myönteisesti, erityisesti kaivostoiminnan aluetaloudellisten ja työllistävien vaikutusten vuoksi (Mononen 2015; Jartti, Litmanen ja Sairinen 2012). Monosen (2015) tekemän haastattelututkimuksen perusteella Talvivaaran kaivostoimintaa pidettiin myönteisenä erityisesti Itä- ja Pohjois-Suomen kuntien elinvoimaisuuden kannalta, joskaan ei varauksetta. Erityisesti ympäristökysymysten huomiointi katsottiin kaivostoiminnan yhteydessä tärkeäksi ja suuri osa haastatelluista piti Talvivaaran kaivostoimintaa hyväksyttävänä, kunhan ”asiat tehdään oikein ja luontoa ei tuhota”. Monet kokivat myös, että kaivoksen toimintaan liittyvä informaatio oli puutteellista ja ettei alueen asukkaiden huolia kuunneltu riittävästi. Monosen tekemistä haastatteluista kävi myös ilmi, että Talvivaaran edustajat olivat kaivostoiminnan alkuvaiheessa vakuutelleet, etteivät toiminnasta aiheutuvat sivuvaikutukset ulotu ”kaivospiirin ulkopuolelle”. Myöhemmin kaivosyhtiön edustajat kuitenkin myönsivät televisiohaastatteluissa vaikutusten rajoittumisen kaivosalueen sisälle olleen liikaa luvattu. Monosen haastatteluaineistossa kaivosalueen lähistöllä asuvien ihmisten suhtautuminen uraaniin ja uraani-kaivostoimintaan näyttäisi olevan pääasiassa myönteisiä tai neutraalia. Uraania ei mielletty erityisen ongelmalliseksi tai pelottavaksi, mutta sen talteenotto tai vieminen pois kaivosalueelta katsottiin tarpeelliseksi. Jotkut haastateltavista kertoivat kuitenkin kokeneensa, että yhtiö olisi, jopa tietoisesti, jättänyt mainitsematta uraanihankkeesta kaivoksen perustamisvaiheessa tai tarkoituksella peitellyt tietoa uraaniin talteenotosta.

Paikallinen suhtautuminen kaivostoimintaan voi vaihdella myös esimerkiksi alueellisten historian ja perinteiden mukaan. Toisin sanoen, suhtautumisen uuden kaivostoiminnan käynnistämiseen on havaittu olleen myönteistä erityisesti alueilla, jossa kaivostoimintaa on ollut jo aiemmin (Suopajarvi ja Sairinen 2016, 46–48). Hast ja Jokinen (2016) ovat puolestaan tarkastelleet kaivostoiminnan ja muiden elinkeinojen yhteensovittamisen ongelmaa ja havainneet, että varsinkin luontomatkailijoiden suhtautuminen kaivoksiin on monin paikoin negatiivista. Esimerkiksi Ylläksellä suoritetun kyselytutkimusten mukaan lähes puolet alueen matkailijoista suhtautui Kolarissa sijaitsevaan Hannukaisen kaivokseen kielteisesti ja koki kaivoksen avaamisen vähentävän heidän halukkuuttaan palata alueelle uudestaan. Vaikutus paluuhalukkuuteen oli erityisen voimakasta ulkomaalaisilla matkailijoilla. Kyselyjen tuloksista kävi lisäksi ilmi, että matkailijoiden arviot kaivostoiminnan vaikutuksista esimerkiksi alueiden ympäristölle, luontokokemukselle ja matkailuelinkeinoille ovat hyvin kielteisiä. Ylläksen matkailijoista lähes 90 prosenttia arvioi kaivoksen vaikutukset ympäristölle negatiivisiksi. Levillä tehdyissä kyselyissä suhtautuminen kaivoksen vaikutuksiin oli hieman myönteisempää, minkä tutkijat arvioivat johtuvan erityisesti Kittilän kaivoksen suuremmasta etäisyydestä Levin matkailukohteisiin (Hast ja Jokinen 2016, 97–100).

2.3 Ympäristövaikutukset ja viranomaisvalvonta

Kaivoshankkeet ovat aina monivaiheisia prosesseja ja ne vaikuttavat monilla tavoin sekä suoraan että epäsuorasti niin luonnonympäristöön kuin ihmisten luomiin ympäristöihin. Ympäristövaikutuksilla taas on merkitystä erityisesti lähialueiden, niillä asuvien ihmisten ja niiden vaikutusalueella toimivien yritystoimijoiden kannalta. Luonnonympäristölle kaivostoiminnalla on vaikutuksia erityisesti vesistöjen, maaperän, kasvillisuuden ja eläimistön kannalta ja ihmisen rakentaman ympäristön osalta muun muassa rakennuksiin ja maisemiin. Ympäristövaikutukset vaihtelevat paitsi alueellisesti myös ajallisesti, esimerkiksi käynnissä olevan tuotantovaiheen mukaan. (Mononen 2016, 187).

Kaivostoiminnan ympäristövaikutukset ovat usein voimakkaan julkisen keskustelun ja poliittisen kamppailun kohteita. Tämän johdosta kaivosten ja niiden ympäristövaikutusten tutkimus ja viranomaisvalvonta ovat tärkeässä osassa alueiden suunnittelussa, kehityksessä ja toiminnassa. Kaivostoiminnassa on otettava huomioon muun muassa lukuisia viranomaisvalvonnan kautta toteutettavia sääntelytoimia, kuten kaivoslaki ja ympäristönsuojelulaki sekä erilaisia ympäristön käyttöön liittyviä lupamenettelyjä. Erillinen ympäristölupa yritystoiminnalle tarvitaan silloin, kun toiminnasta aiheutuu tai siitä on vaarana aiheutua ympäristön pilaantumista tai merkittäviä määriä jätettä. (Mononen 2016, 188).

Eräs viranomaisvalvonnan kannalta keskeinen tema on myös aiheutuneiden ympäristöhaittojen ja ympäristörikosten sanktiointi. Ylönen (2011) tarkastelee ympäristörikoksia Boltanskin ja Thévenot'n oikeuttamisteorian ja marxilaisen strukturalismin näkökulmista väitöskirjassaan Saastumisen kontrollin ideologia - Vesien saastumisen ja vesirikosten kontrolli Suomessa vuosina 1960–2000. Ylönen mukaan suomalainen ympäristökontrolli on ollut 1900-luvun myöhemmällä puoliskolla sallivaa, yksipuolista ja riittämätöntä ja sitä on leimannut taipumus sanktioiden välttelemiseen ja haluttomuus ympäristöongelmien myöntämiseen. Tutkimuksensa pohjalta Ylönen ehdottaa valvonnan ongelmiin ratkaisuksi kontrollin monipuolistamista esimerkiksi valvontaresurseja lisäämällä, jolloin valvontaviranomaisten ja valvonnan kohteiden välillä vallitsevia tiedollisten ja taloudellisten resurssien epäsymmetriaa voitaisiin kaventaa.

Ylönen (2011) viittaa tutkimuksessaan myös Talvivaaraan. Ylönen mukaan Talvivaaran toiminnasta löytyy ympäristörikokselle luonteenomaisia piirteitä, kuten poliitikkojen ja kunnallistason päättäjien kyseenalaistamaton usko teollisuusyhtiöihin rahasampoina ja asiantuntijoina sekä valvontaviranomaisten ”pakko” luottaa teollisuusyhtiöiden tuottamaan tietoon riittävien valvontaresurssien ja objektiivisen tutkimuksen puuttuessa (Ylönen 2011, 166–167). Lisäksi luonteenomaista suomalaisten ympäristöongelmien viitekehityksessä on Ylönen (2011, 167) mukaan se, että laajamittaiset ympäristöongelmat tulevat, tai ne julkisuudessa esitetään, lähes

aina "yllätyksinä". Teollisessa diskurssissa toisin sanoen vältellään ympäristöongelmien palauttamista teolliseen toimintaan sisäänrakennetuksi ominaisuudeksi. Sen sijaan ongelmat pyritään esittämään usein erillistapauksina, esimerkiksi yksittäisten työntekijöiden huolimattomuudesta tai odottamattomista ympäristöolosuhteista johtuviksi epäonnekkaiksi sattumiksi. Ylösen mukaan erityisesti vesistöjen saasteiden kontrolli ja saasteisiin liittyvien kontrollimekanismien kehitys on ollut viime vuosikymmeninä vahvasti alisteista tuotantoteollisuuden taloudellisille intresseille.

3 TEORIA

Tässä tutkielmassa tarkastellaan Talvivaaran ympärillä käytyä julkista kiistaa oikeuttamisteorian (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991]) näkökulmasta. Alun perin vuonna 1991 nimellä *De la justification. Les Economies de la Grandeur* julkaistussa teoksessa hahmoteltu teoria on toiminut vahvasti nykyaikaisen ranskalaisen pragmaattisen sosiologian suunnannäyttäjänä, kerännyt runsaasti kiinnostusta ympäri akateemista maailmaa ja saanut osakseen niin ylistävää kuin kriittistäkin huomiota. Ristiriitainen suhtautuminen teoriaa kohtaan ei ole yllättävää, sillä se asettuu monessa suhteessa perinteisesti vahvaa asemaa nauttineita yhteiskuntateorioita vastaan (Giulianotti ja Langseth 2016). Kuten pragmaattista sosiologiaa laajemminkin, Thévenot'n ja Boltanskin ajatuksia pidetään monin paikoin yhteensopimattomina erityisesti bourdieulaisten kriittisen sosiologian kanssa. 1970-luvulla Bourdieun oppilaana ja yhteistyökumppanina toiminut Boltanski kritisoi bourdieulaista kriittistä sosiologiaa muun muassa siitä, että se väheksyy toimijoiden mahdollisuuksia ja kykyjä ymmärtää ja kritisoida toimijoihin itseensä kohdistuvaa yhteiskunnallista vallankäyttöä (Boltanski 2011, 19–20), toisin sanoen toimijoiden kriittistä kapasiteettia.

Boltanskin voidaankin katsoa liikkuvan kriittisestä sosiologiasta kohti pragmaattista kritiikin sosiologiaa, jossa sosiaalinen maailma nähdään jatkuvassa liikkeessä olevana sosiaalisena toimintana (Kauppinen 2015). Boltanski katsoo, että sosiaalisen toiminnan ja yhteiskunnallisen muutoksen ymmärtämisessä on bourdieulaisessa perinteessä ylikorostettu muun muassa valtakamppailujen, tapojen, toimijuuden ja toimijoiden välisten suhteiden merkitystä, jättäen sosiaaliset tilanteet vaille riittävää huomiota (Boltanski 2011, 20; Kauppinen 2015, 316–318). Erilaiset tilanteet vaativat erilaisia toiminnan regiimejä, joista tärkeimpänä Thévenot ja Boltanski pitävät oikeuttamista. Oikeuttaminen on ratkaisevassa asemassa erityisesti kiistoissa eli tilanteissa, joissa tavanomainen sosiaalinen toiminta kriisiytyy. Teorian keskeisin huomio keskittyykin juuri kiistojen ja niissä käytettyjen oikeutusten tarkasteluun. Boltanski ja Thévenot ajattelevat, että oikeuttaminen on sosiaalista toimintaa, joka rakentuu kontekstuaalisesti erilaisissa sosiaalisissa tilanteissa. Oikeuttamisen tavoitteena on

vaikuttaa yhteiskunnassa vallitsevaan sosiaaliseen tai moraaliseen järjestykseen, joko ylläpitäen vallitsevaa järjestystä tai muuttamalla sitä. Oikeuttaessaan toimija ei pyri legitimoimaan tai selittelemään toimintaansa jälkikäteen, vaan pikemminkin toimimaan alusta asti sellaisilla tavoilla, että toimija voi seistä antamiensa oikeutusten takana (Boltanski ja Thévenot 2016, 37–38).

3.1 Oikeuttamisteoria – kiistoista ratkaisuihin

Kuten edellä on mainittu, Boltanski ja Thévenot esittelivät oikeuttamisteorian vuonna 1991 ilmestyneessä ranskankielisessä alkuperäisteoksessa *De la justification. Les économies de la grandeur*. Viitataan tässä tutkielmassa pääasiassa tuon teoksen vuonna 2006 ilmestyneeseen englanninkieliseen käännökseen *On justification. Economies of Worth*. Vaikka Boltanskin ja Thévenot'n työssä on huomattavia yhtäläisyyksiä muun muassa klassiseen poliittiseen filosofiaan (Kauppinen 2015, 320), eroaa heidän lähestymistapansa ja käsitteistönsä monin paikoin muun muassa Bourdieun, Marxin ja Weberin kaltaisten klassikoiden luomista perinteistä. Tämä tuottaa haasteita niin teorian ymmärtämiseen, kääntämiseen kuin sen soveltamiseenkin liittyen. Esimerkiksi joidenkin Boltanskin ja Thévenot'n laajalti käyttämien ranskankielisten käsitteiden (kuten valtapiiri, *citê*) käyttöön liittyy jonkin verran käännösongelmia ja niiden suomennotokset vaihtelevat eri tutkimusten välillä. Tässä tutkielmassa käytetyt käsitteiden suomennotokset perustuvat erityisesti Luhtakallion ja Ylä-Anttilan (2011) julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmää koskevissa teksteissä käyttämiin ratkaisuihin.

Oikeuttamisteorian fokus on paitsi kiistoissa, joissa normaali sosiaalinen toiminta kriisiytyy, myös kiistojen ratkaisemisessa tai sopimisessa (*agreement*). Boltanski ja Thévenot (2006, 25) näkevätkin konfliktin ja sopimisen läheisesti toisiinsa linkittyneinä ja osina samaa toiminnallista jatkumoa. Tuottaakseen väkivallattoman ratkaisun johonkin kriisitilanteeseen toimija pakotetaan tarjoamaan toiminnalleen perusteita tai oikeutuksia, jotka toimivat parhaiten silloin, kun ne perustuvat johonkin sellaiseen arvopohjaan tai moraaliseen järjestykseen, jonka myös kiistan muut osapuolet hyväksyvät. Usein näin ei kuitenkaan ole. Boltanski ja Thévenot näkevät yhteiskunnan pluralistisena, erilaisia arvojärjestyksiä sisältävänä tilana, jossa käydään jatkuvaa kamppailua arvojärjestysten keskinäisestä hierarkiasta. Kiistojen syntyyn vaikuttaaakin pohjimmiltaan juuri se, että arvioidessaan esimerkiksi tiettyjen poliittisten käytäntöjen sosiaalista hyväksyttävyyttä ihmiset nojaavat erilaisiin, usein voimakkaasti vastakkaisiin, keskinäisessä kilpailuasemassa oleviin arvojärjestyksiin. Pluralistisille yhteiskunnille on siis Boltanskin ja Thévenot'n mukaan varsin luonteenomaista, että ne sisältävät useita keskenään kilpailevia käsityksiä yhteiskunnan legitimoimisesta tai moraalisesta järjestyksestä ja siitä, mikä kulloinkin on tai ei ole arvokasta (Boltanski ja Thévenot 2006; Kauppinen 2015, 322).

Oikeuttamisteoria ei ole yleinen yhteiskuntateoria eikä sen tarkoituksena ole tarjota normatiivisia näkemyksiä siitä, mikä on tai ei ole oikeudenmukaista (Lehtonen ja Lonkila 2008). Pikemminkin oikeuttamisteoria tarjoaa välineitä analysoida inhimillisiä kiistoja tai konflikteja, niiden ratkaisutapoja ja ratkaisutapoihin liittyviä moraalisia oikeutuksia. Jotta kiistat olisivat väkivallattomasti ratkaistavissa, tulee osapuolten ensisijaisesti pyrkiä oikeutustavoissaan hyväksyttävyyteen. Heidän tulee siis pyrkiä tarpeeksi yleiselle ja yhteisesti jaetulle tasolle, joka näyttäytyy mielekkäänä, merkityksellisenä ja ymmärrettävänä kaikille osapuolille. Toisin sanoen lopulta vain tietynlaiset oikeutukset hyväksytään, joten kiistan osapuolten tulisi pyrkiä viittaamaan sellaisiin arvo- tai moraaliperiaatteisiin, jotka ovat kiistan kannalta relevantteja ja jotka molemmat osapuolet allekirjoittavat. (Boltanski ja Thévenot 1991, 361). Esimerkiksi lääkärin tekemän hoitovirheen selvittelyssä ei pätevä argumentti lääkärin osalta ole se, että hän oli hoitotilanteessa väsynyt valvottuaan myöhään mielenkiintoista kirjaa lukiessaan, vaan esimerkiksi se, että potilas oli jättänyt kertomatta diagnoosin kannalta oleellisia tietoja terveydentilastaan.

3.2 Kuusi maailmaa

Boltanski ja Thévenot hahmottelivat alun perin kuusi oikeuttamisen maailmaa: maineen, inspiraation, kodin, teollisuuden, markkinoiden ja kansalaisuuden maailmat (Boltanski ja Thévenot 1991; Lehtonen ja Lonkila 2008). Teoriaan on kuitenkin myöhemmin yhdistetty eri yhteyksissä ainakin ekologian (Lafaye ja Thévenot, 1993) sekä projektien maailmat (Boltanski ja Chiapello, 1999). Oikeuttamismaailmojen määrä ei siis ole suljettu, vaan niiden määrä on vahvasti riippuvainen tarkastelun kohteena olevasta sosiaalisesta kontekstista, eli oikeuttamismaailmojen ”todellinen” määrä ja muoto ovat väistämättä sidoksissa sekä aikaan että paikkaan (Boltanski ja Thévenot 1999, 369). Onkin tärkeää huomioida, ettei Boltanskin ja Thévenot'n tarkoituksena ollut luoda suljettua oikeuttamismaailmojen järjestelmää, vaan pikemminkin hahmotella tietyt teoreettiset kriteerit, joiden perusteella eri maailmat voidaan erilaisissa sosiaalisissa asiayhteyksissä jäsentää.

Oikeuttamismaailmoja ei voida myöskään asettaa hierarkkiseen järjestykseen, sillä ne eivät ole laadullisten eroavaisuuksiensa johdosta keskenään suoraan vertailukelpoisia. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että ne olisivat toimijoiden silmissä samanarvoisia. Jokin yhden maailman sisällä suuressa arvossa pidetty voi näyttäytyä toisesta maailmasta käsin vähempiarvoisena, jopa mielettömänä (Boltanski ja Thévenot, 2006; 131). Maailmoihin vetoaminen on olennaisesti tilannesidonnaista eikä tiettyyn oikeuttamismaailmaan vetoamisesta voida käytännössä tehdä kovinkaan luotettavia päätelmiä esimerkiksi oikeuttamistapaa käyttävän henkilön kulttuuri-identiteetistä, sosioekonomisista ominaisuuksista tai hänen edustamistaan sosiaalisista viiteryhmistä.

Toisin sanoen, sama henkilö voi eri kiistoissa vedota eri maailmoihin ilman sisäistä ristiriitaa, sillä oikeuttamismaailmat ovat luonteeltaan moraalisia järjestelmiä, jotka ovat enemmän tai vähemmän yhteiskunnallisesti tai yleisesti hyväksytyjä. Olennaista oikeuttamisteorian näkökulmasta on myös toimijoiden vetoaminen niin sanottuun yhteiseen hyvään – periaatteeseen, joka ylittää yksilöt ja näiden intressit ja asettaa heidät konfliktin näkökulmasta tasa-arvoiseen asemaan. Yhteinen hyvä on samanarvoista kaikille. Kiistoissa todellinen kamppailu käydäänkin usein siitä, millaisiin yhteisen hyvän periaatteisiin kunkin kiistan viitekehyksessä on hyväksyttävää vedota.

Kuten esimerkiksi Giulianotti ja Langseth (2016, 4) argumentoivat, oikeuttamismaailmoja ei tule ajatella konkreettisina sosiaalisina tiloina tai ”elämänmaailmoina” (*lifeworlds*), vaan ne vertautuvat pikemminkin esimerkiksi diskursseihin, rationaliteetteihin tai logiikkoihin. Boltanski ja Thévenot (1999, 369) identifioivat oikeuttamismaailmoja ja niiden luonteenpiirteitä kolmen eri lähteen kautta. Ensiksi he tutkivat empiirisesti arkipäiväisissä kiistoissa tai väittelyissä toistuvia väitteitä, argumentteja ja oikeutuksia. Toiseksi he kävivät läpi joukon merkittäviä klassisen poliittisen filosofian tekstejä löytääkseen peruseriaatteita tai lähtökohtia niille yhteisesti jaetuille tai yleistetyille kielioppeille, joita arkipäivän kiistoissa käytetään. Kolmanneksi he tarkastelivat erilaisia, erityisesti yritysmaailmassa käytettyjä asiantuntijaoppaita ja johtamistekstejä tunnistaakseen, millaisia objekteja, toimijoita tai olioita eri maailmat sisältävät.

Kullekin oikeuttamismaailmalle on Boltanskin ja Thévenot’n mukaan löydettävissä oma klassisesta poliittisesta filosofiasta kumpuava ”alkutekstinsä”, jossa eri moraaliperusteita on erilaisin painotuksin käsitelty ja jotka ovat aikojen saatossa oleellisesti muokanneet ihmisten oikeudenmukaisuuskäsityksiä (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 148–153). Käsittelen seuraavissa alaluvuissa oikeutusmaailmoja erikseen muun muassa niiden ominaispiirteiden ja alkutekstien pohjalta sekä erittelen niitä objektitoimijoita, jotka ovat oleellisia kussakin maailmassa. Boltanskin ja Thévenot’n kuuden alkuperäisen oikeuttamismaailman lisäksi käsittelen myös seitsemättä, ekologian maailmaa, koska luontoon ja ympäristönsuojeluun liittyvät kysymykset ovat tutkimuskohteeni kannalta keskeisessä roolissa.

3.2.1 Maineen maailma

Maineen maailmassa (*monde d’opinion*) moraalisen argumentin arvon mittarina on mahdollisimman monilta ihmisiltä saatu julkinen tunnustus. Maineen maailmassa perustelut ovat siis vahvasti henkilöityneitä; arvokkaita arvon ”kantajia” ovat esimerkiksi kuuluisuudet, tähdet tai tunnetut asiantuntijat. Maineen maailman poliittis-filosofiseksi alkutekstiksi Boltanski ja Thévenot (1999, 371) paikantavat Thomas Hobbesin *Leviathanin*, erityisesti sen kunniaa käsittelevän luvun.

Maineen maailmassa tärkeitä objekteja ovat esimerkiksi tavaramerkit, brändit, media ja viestintälaitteet. Arvokkaita objektitoimijoita ovat muun muassa journalistit, mediapersoonat tai mielipidejohtajat. Objektille annetun arvon mittarina varsin

yksinkertaisesti se, kuinka laajamittaisesti sen kantaja tunnetaan (Boltanski ja Thévenot 1999, 371). Esimerkiksi jonkin poliittisen toimenpide-ehdotuksen arvoa lisää huomattavasti se, että joku laajalti tunnettu tai julkista erityisasemaa nauttiva henkilö sitä julkisesti kannattaa. Toisin kuin esimerkiksi teollisuuden maailmassa, mielipiteen esittäneen henkilön arvo suhteessa hänen ajamaansa asiaan ei ole sidoksissa tämän kompetenssiin, asiantuntemukseen tai taitoihin. Henkilön esittämän mielipiteen arvo määräytyy lähes yksinomaan hänen tunnettavuutensa perusteella. Arvokkaita ovat ne, jotka pystyvät erottautumaan, tekemään itsensä näkyviksi ja vakuuttamaan yleisön omasta arvostaan (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 179).

Puhtaasti maineen maailmasta katsottuna yhtä arvokkaat yksilöt voivat siis erota esimerkiksi ammattitaidoltaan, koulutustasoltaan tai menestyksensä aikajännteeltä hyvinkin merkittävästi. Kutsuipa kirjaston avajaisiin puhumaan juuri läpimurtonsa tehneen nuoren elokuvanäyttelijän tai eläköityneen astronautin, tulee sali epäilemättä olemaan täynnä molemmissa tapauksissa. Tärkeää ei ole esimerkiksi myöskään se, millainen kuva arvokkaalla henkilöllä on itsestään, ellei se tavalla tai toisella vaikuta yleisön mielikuvaan. Maineen maailmassa yleisön mielikuva on yhtä kuin todellisuus (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 179–180).

Maineen maailmalle on leimallista, ettei se monista muista maailmoista poiketen juurikaan arvosta muistia. Kuuluisuus on usein ohimenevää, joten maineen maailmassa oikeutuksen arvoa (julkista mielipidettä) ei voida yleensä stabiilisti sitoa arvon kantajaan (kuuluisaan henkilöön). Arvokas henkilö tänään voi huomenna olla jo unohdettu. Boltanski ja Thévenot viittaavat Andy Warholin huomautukseen viidestätoista minuutista julkisuudessa; kuuluisuus on vahvasti tilannesidonnaista ja periaatteessa kenen tahansa saavutettavissa. Arvon lähteenä eivät siis ole arvostetun henkilön taidot tai ominaisuudet, vaan henkilöstä kulloinkin muodostettu julkinen mielipide sekä erityisesti se, kuinka laaja joukko ihmisiä tuon mielipiteen jakaa. (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991] 178–185; Boltanski ja Thévenot 1999, 371.)

3.2.2 Inspiraation maailma

Inspiraation maailman (*monde inspiré*) poliittis-filosofiseksi perustaksi Boltanski ja Thévenot (2006 [1991], 83–87) määrittävät Augustinuksen Jumalan valtion, viitaten erityisesti Augustinuksen käyttämään ylväyden (*grace*) käsitteeseen, jolle merkityksellisiä arvoja ovat esimerkiksi omistautuminen, itsenäisyys ja luovuus. Kuten maineen maailmassa, myös inspiraation maailmassa arvot voivat henkilöityä tai ruumiillistua, esimerkiksi asialleen omistautuneessa aktivistissa tai omaperäisessä taiteilijanrossa. Inspiraation maailmassa objektitoimijan arvo on kuitenkin riippumatonta muiden toimijoiden sille antamasta tunnustuksesta. Tämä ei tarkoita, etteikö esimerkiksi taiteilija voisi nauttia maineesta tai taloudellisista saavutuksista, mutta varsinainen arvo kumpuaa pikemminkin taiteilijan itsekuvasta tai omalle työlleen antamasta arvostuksesta. Tämä johtaa usein siihen, että taiteilijan on tehtävä kompromissi

jonkin toisen maailman (kuten maineen tai markkinoiden) kanssa. (Boltanski ja Thévenot 1999, 370). Näin voisi olla esimerkiksi silloin, kun jokin pienelle yleisölle suunnattua alakulttuurimusiikkia tekevä musiikkiyhtye lyö niin sanotusti läpi, popularisoituu ja ”myy itsensä” esimerkiksi isolle levy-yhtiölle, luopuen tietyissä määrin esimerkiksi omaehtoisuudestaan. Menestyksen myötä yhtye saattaa myös joutua esimerkiksi luopumaan joukosta itselleen tärkeitä arvoja tai lakata näkemästä niitä omassa työssään.

Inspiraation maailmassa ensisijainen arvon lähde on siis ylväys. Ylväys ilmenee varsin monipuolisin tavoin, kuten ruumiillisena askeesina, omistautumisena, pyhyyden kokemuksena, vilkkaana mielikuvituksena, intohimoina tai taiteellisena herkkyytenä ja välittyy erityisesti voimakkaiden emootioiden kautta. Inspiraation maailmalle merkitykselliset objektit Boltanski ja Thévenot löysivät ranskankielisestä, yritysjohtajille suunnatusta luovuuskoulutusoppaasta. Oleellisia olioita oppaan perusteella olivat heidän mukaansa esimerkiksi eksentrikot, taruolennot, lapset ja taiteilijat ja arvokkaita ominaisuuksia muun muassa luovuus, kapinointi, riskien ottaminen, maagisuus, omaperäisyys, haaveilu sekä omaehtoiset elämäntavat. (Boltanski ja Thévenot 1999, 370; 2006 [1991], 159–160).

Inspiraation maailma poikkeaa muista merkittävästi muun muassa siinä, että siitä puuttuu lähes kaikenlainen muodollisuus, kirjoitetut säännöt, hierarkiat ja arvon mittarit. Tästä johtuen se on sisäisesti hyvin järjestäytymätön ja epävakaa ja sen sisäiset arvot ovat hyvin vaikeasti objektifioitavissa. Tästä johtuen inspiraation maailmaa värittävien arvon kriteerien testaaminen on vähintäänkin ongelmallista, usein käytännössä mahdotonta. Mittareiden puuttuminen ja piittaamattomuus esimerkiksi sivulisten halveksunnasta toisaalta suojelee inspiraation maailmaa ulkopuolisilta mielipiteiltä, mutta johtaa samalla sen ihannoimien arvojen paradoksiin – inspiraation maailmassa yhdenmukaisuus syntyy erityisyydestä (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 159).

3.2.3 Kodin maailma

Kodin maailmassa (*monde domestique*) arvot perustuvat muun muassa perhe- ja ihmis-suhteille, (periytyneille) sosioekonomisille asemille, perinteille ja hierarkioille. Kodin piiriä ei tule ajatella kovinkaan kirjaimellisesti, vaan se pitää käsitteellisesti sisällään hyvin monipuolisia ja mahdollisesti laajoja tai abstraktejakin sosiaalisia järjestelmiä, kuten naapurustoja, instituutioita tai kansallisvaltioita. Kodin piirissä arvokas henkilö voi olla esimerkiksi ”perheen pää” tai pidetty kansakunnan johtaja ja jonkin instituution hierarkiassa merkittävää asemaa nauttiva henkilö. Alkuteksti kodin maailmalle löytyy Boltanskin ja Thévenot’ n mukaan 1700-luvulla vaikuttaneen ranskalaisfilosofi Boussuet’ n teksteistä. (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 207–208, 212, 215.)

Kodin maailmassa toimijaobjektin arvo määräytyy siis sellaisten laadullisten tunnusmerkkien perusteella, joilla heidät voidaan ”sijoittaa” erilaisiin hierarkkisiin

järjestelmiin tai sosiaalisiin verkostoihin. Arvoa annetaan sekä muodollisille tittleille että sukulaissuhteille. Kodin maailmassa arvon mittaaminen onkin esimerkiksi inspiiraation maailmaan verrattuna yleensä varsin mutkatonta, sillä arvoa mittaavia komponentteja on suhteellisen vähän. Arvoa voidaan mitata esimerkiksi henkilön hierarkisella positiolla sosiaalisessa arvoketjussa tai jonkin erottautumisen objektin (kuten arvonimen) kautta. Arvokasta on myös sitoutuminen traditioon. Perinteikäs on kunnollista ja se ilmentää lukuisia kodin maailmassa arvokkaina pidettyjä piirteitä, kuten pysyvyyttä, vakiintuneiden sosiaalisten rakenteiden arvostamista ja lojaaliutta.

Merkityksellisiä objekteja kodin maailmassa ovat esimerkiksi talot, arvonimet ja erilaiset suhdeverkostojen ilmentymät, kuten lahjat tai joulukortit. Objektit saavatkin usein merkityksensä siitä, millä tavoin ne tuottavat, ylläpitävät tai uudistavat (hierarkkisia) suhdeverkostoja. Esimerkiksi lahjat vahvistavat sosiaalisia siteitä niiden vuorovaikutuksellisuuden kautta; vakiintuneiden käytäntöjen mukaan lahjan saaja palauttaa sen antajalle aina jotain merkityksellistä, kuten kiitoksen tai vastalahjan. Ideatason objekteista edellä mainittujen lisäksi kodin maailmassa arvostetaan erityisesti jatkuvuutta, jota ylläpidetään muun muassa perinteillä, vakiintuneilla konventioilla, uskollisuudella ja luottamuksella. (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 164–166; 1999, 370).

Kodin maailmassa halveksutaan epävarmuutta, tasapainottomuutta ja häiriöitä. Epäkunnioittava käyttäytyminen esimerkiksi auktoriteetteja kohtaan nähdään uhkana sosiaalista maailmaa ylläpitäville rakenteille. Toimijoiden odotetaan osoittavan itsekuria ja käyttäytyvän arvonsa mukaisesti, välttävän kerskailevaa tai ylenpalttista toimintaa ja ”pysyvän ruodussa”. (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 176–177).

3.2.4 Teollisuuden maailma

Teollisuuden maailman (*monde industriel*) arvostetaan erityisesti tehokkuutta ja tehokkuuteen johtavaa toimintaa, kuten suunnittelua, sääntelyä ja asiantuntemusta. Nimes-tään huolimatta teollisuuden maailmaa ei tule ajatella jäykästi vain teollisuuden kautta, vaan sen arvoja toteutetaan yhteiskunnassa varsin laajasti, esimerkiksi tieteen, poliittisten prosessien ja sääntelyn kautta. Teollisuuden maailmassa arvostettu henkilö voi olla esimerkiksi taidokas insinööri, joka osaa suunnitella toimivia ja tehokkaita mekanismeja tai järjestelmiä. Teollisuuden maailman arvot nousevat esiin merkittävästi ainakin 1700- ja 1800-lukujen taitteessa eläneen ranskalaisfilosofi Henri de Saint-Simonin teksteissä. (Boltanski ja Thévenot 1999, 372–373).

Teollisuuden maailmassa arvokas henkilö on ahkera, tehokas, motivoitunut ja luotettava. Arvokas henkilö ylittää potentiaaliinsa ja saavuttaa tuloksia. Halveksuttavaa on laiskuus, resurssien hukkaaminen, epäpätevyys ja epäsäännöllisyys. Tehokkuuden voikin Boltanskin ja Thévenot'n (2006 [1991], 205) sanoin havaita syy-seuraus-suhteiden säännöllisenä toteutumisenä; epäjärjestelmällisyys ja ennustamattomuus

johtavat epäoptimaalisiin tuloksiin, eivätkä takaa ekvivalenssia nykyisyyden ja tulevaisuuden välillä.

Teollisuuden maailmassa tilanne kyseenalaistetaan, kun se on epäoptimaalinen. Epäoptimaalisessa tilanteessa jokin ei toimi kuin pitää, siinä esiintyy onnettomuuksia tai siihen sisältyy kontrolloimattomia riskejä. Myös nämä ilmentävät teollisuuden maailmalle olennaista sidettä nykyhetken ja tulevaisuuden välillä. Esimerkiksi kaivos voi tuottaa tasaisesti mineraaleja ja taloudellista voittoa, mutta jatkuvat työntekijöille sattuvat vahingot tai hallitsemattomat ympäristöpäästöt voisivat johtaa epävarmuuteen toiminnan jatkuvuudesta. Tämän vuoksi arvokasta on myös muun muassa huolellinen suunnittelu, tieteellisesti rakennetut, luotettavat menetelmät ja niiden kautta saavutettava turvallisuus. (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 204–206)

3.2.5 Markkinoiden maailma

Markkinoiden maailman (*monde marchand*) poliittis-filosofiseksi alkutekstiksi Boltanski ja Thévenot (1999, 372) nostavat Adam Smithin Kansojen varallisuuden. Markkinoiden maailman viitekehyksessä arvoa mitataan hyvin yksiselitteisesti rahassa tai sen kautta. Arvokasta on toiminta, joka edistää taloudellista ja materiaalista kehitystä ja arvostettuja henkilöitä he, joilla on eniten omaisuutta ja taloudellista tietotaitoa.

Markkinoiden maailman näkökulmasta arvokkaita henkilöitä ovat ne, jotka pitävät ”markkinoiden rattaat pyörimässä”, toisin sanoen myyjät ja kuluttajat. Arvokas henkilö osaa tunnistaa tilaisuuden hyödyntää markkinoiden tarjoamia mahdollisuuksia eikä anna tunteiden, henkilökohtaisten siteiden tai liiallisen empatian rajoittaa toimintaansa. Opportunismi on siis markkinoiden maailmassa hyve, ja toimijoiden väliset suhteet perustuvat paitsi vaihtokauppaan, myös kilpailuun. (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 196–197).

Voisi todeta, että markkinoiden maailmassa arvokkaita esineitä ovat kirjaimellisesti arvokkaat esineet. Hyödykkeitä tulee haluta ja tavoitella ja niiden arvo määräytyy juuri sen perusteella, kuinka hyvin ne käyvät kaupaksi. Samoin ihmisen arvo määräytyy heidän ostovoimansa (ja kulutushalukkuutensa) perusteella. Köyhyyttä halveksutaan ja varattomuus nähdään ihmisen henkilökohtaiseksi epäonnistumiseksi, eikä esimerkiksi rakenteellisten mekanismien seuraukseksi. (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 197–198).

Neuvotteleminen markkinoiden maailman kanssa yhteisestä hyvästä on usein ongelmallista, mikä johtuu juuri sen dogmaattisesta suhtautumisesta rahaan. Markkinoiden maailmassa katsotaan, että raha luo hyvinvointia paitsi sen omassa maailmassa, myös luo hyvinvoinnin perustan muille maailmoille. Rahaan perustuva talousjärjestelmä on sen näkökulmasta täysin kyseenalaistamaton ja rahalla mitataan käytännössä kaikkea. Kritiikki markkinoiden maailmaa kohtaan artikuloituakin usein esimerkiksi rahan vallan ja orjuuden metaforien kautta. Raha siis käsitteellistetään omaksi entiteetikseen sekä markkinoiden maailman sisältä, että sen ulkopuolelta ja

sen objektiarvo markkinoiden maailmassa on lähes horjumaton. (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 202–203).

3.2.6 Kansalaisuuden maailma

Kansalaisuuden maailmassa (*monde civique*) tärkeitä arvoja ovat muun muassa tasa-arvo, solidaarisuus, kansan tahto, poliittiset vaikuttamismahdollisuudet sekä yhteiskunnallinen hyvinvointi. Arvokkaita toimijoita eivät ole niinkään yksilöt vaan ryhmät, yhteisöt tai yhteiskunnat. Kansalaisuuden maailmassa arvoa voidaan mitata esimerkiksi demokratian toteutumisella tai yhteisten sopimusten noudattamisella. Kansalaisuuden maailman alkutekstiksi Boltanski ja Thévenot (2006 [1991], 185–186; 1999, 371.) katsovat Rousseauin Yhteiskuntasopimuksesta.

Toisin kuin maineen tai kodin maailmassa, kansalaisuuden maailmassa yksilölliset ominaisuudet ja yksilösuhteet ovat alisteisia kollektiivin intresseille. Yksilötoimijoilla on edelleen merkitystä, mutta enimmäkseen silloin, kun he toimivat laajemman yhteisen hyvän, niin sanotun ruumiillistumattoman suvereenin (*disembodied sovereignty*) hyväksi. Kansalaisuuden maailmassa yksilö saa siis arvonsa lähinnä ryhmäjäsenyyksiensä kautta ja arvokkaita ovat yksilöiden sijasta laajemmat yksilöiden joukot, kuten ammattiliitot tai kansakunnat. (Boltanski ja Thévenot 1999, 371–372).

Kansalaisuuden maailmalle merkitykselliset objektit voivat olla aineettomia (kuten lait) tai aineellisia (kuten äänestysuurnat) ja arvokasta toimintaa on esimerkiksi sellainen, joka mobilisoi ihmisiä toimimaan kollektiivisen hyvän puolesta (Boltanski ja Thévenot 1999, 371–372). Kansalaisuuden maailman sisäisellä testillä mitataan usein sitä, millä tavoin jokin toiminta tai toimenpide heijastaa yleistä tahtoa. Yleinen tahto artikuloituu erityisesti säännöissä ja lakiteksteissä ja yleisen tahdon vastainen toiminta tuomitaan, yleensä yhteisiin periaatteisiin nojaavien sanktioiden kautta (Boltanski ja Thévenot 2006 [1991], 192–193).

3.2.7 Ekologian maailma

Ekologian maailmassa (*monde écologique*) itseisarvoksi katsotaan luonto sekä sen hyvinvoinnin ja monimuotoisuuden suojeleminen. Arvokkaiksi teoiksi katsotaan ne, jotka vahvistavat luonnon jatkuvuutta ja henkilöitä arvotetaan sen perusteella, kuinka heidän tekonsa, arvonsa ja elämäntapansa sopivat yhteen luonnonsuojelun tavoitteiden kanssa. Erityisen arvokkaita objekteja voivat olla esimerkiksi uhanalaiset eliölajit, vaikutusvaltaiset ympäristöliikkeet tai ajatukset eläinten oikeuksista. (Thévenot, Moody ja Lafaye 2000; Blok 2003, 504).

Ekologian maailma ei sisällynyt Boltanskin ja Thévenot'n alkuperäiseen kuuden oikeuttamismaailman joukkoon, mutta on yhtenä myöhemmistä lisäyksistä vakiinnuttanut asemansa alkuperäisten joukossa. Ekologian valtapiiri eroaa kiinnostavalla tavalla muista arvojärjestyksistä siinä, että sen ydinobjektilla, luonnolla, on

suhteellisen tasapuolisesti tunnustettu arvo kaikissa oikeuttamismaailmoissa. Toisin sanoen, luontoarvot ovat artikuloitavissa kaikilla moraalisisilla kielioppeilla: ympäristön tila ja hyödyntämismahdollisuudet vaikuttavat esimerkiksi hyödykkeiden markkinahintoihin (markkinoiden maailma), luonnon tarjoamat resurssit ovat rationaalisesti hyödynnettävissä (teollisuuden maailma), luonto voidaan nähdä kaikille yhteisenä hyvänä (kansalaisuuden maailma), se on osa paikallista ”perintöä” (kodin maailma), luonto on ylväs (inspiraation maailma) ja luonto on ”trendikäs” (maineen maailma) (Blok 2013, 506).

Tämän pluralismin voi katsoa johtua osittain siitä, että luonto, ekologia ja ympäristö käsitteellistetään erilaisissa poliittisissa konteksteissa hyvin erilaisin tavoin. Lopulta on mahdollista Blokin (2013, 494) tavoin argumentoida, ettei ole olemassa ainoastaan yhtä vaan useita ekologian maailmoja.

3.3 Kritiikit ja kompromissit oikeuttamismaailmojen välillä

Kiistoissa oikeuttamismaailmat ovat usein keskinäisessä konfliktissa, eli kiistoissa käytetyt oikeutukset painottavat eri oikeuttamismaailmoissa tärkeinä pidettyjä arvoja ja arvon kriteerejä. Tuolloin käsitykset yhteisestä hyvästä määritellään yhden oikeuttamismaailman sisältä eikä toisen maailman sisällä tärkeinä pidettyjä objekteja, arvoja tai arvon mittareita tunnusteta. Voidaan esimerkiksi ajatella, että järvien puhtaudesta olisi huolehdittava kustannuksista riippumatta, jolloin markkinoiden maailman arvoja kritisoidaan (tai ne hylätään) ekologian maailman arvoilla.

Kiistat voivat oikeuttamismaailmojen yhteentörmäysten sijaan keskittyä myös yhden oikeuttamismaailman sisälle. Tällöin osapuolet ovat samaa mieltä oikeuttamisen kriteereistä ja kiistaa käydään pääasiassa siitä, missä määrin nuo kriteerit täyttyvät (Luhtakallio ja Ylä-Anttila 2011; 38). Esimerkiksi johonkin teollisuuden alaan liittyvään projektiin voidaan ehdottaa kahta vaihtoehtoista toimenpidettä, jolloin vaihtoehtoja verrataan toisiinsa teollisuuden maailman sisäisellä testillä ja vaihtoehtojen välinen paremmuus ratkaistaan sen mukaan, kumpi niistä on tehokkaampi.

Toisaalta myös erilaiset kompromissi- ja yhdistelmäasetelmat ovat mahdollisia. Esimerkiksi jonkin luontoalueen suojelua voitaisiin perustella niin sen monipuolisella ekosysteemillä (ekologian maailma) kuin sillä, että se on toiminut jo vuosikymmeniä aktiivisena ja perinteikkäänä kalastusalueena alueen asukkaille (kodin maailma), jolloin eri maailmoissa sitouduttaisiin samaan tavoitteeseen erilaisista arvonäkökulmista.

Ristiriidat ja kritiikit maailmojen välillä ovat toisille maailmoille yleisempiä kuin toisille. Näin on varsin ymmärrettävistä syistä esimerkiksi inspiraation maailman kohdalla. Maailma, jossa ihailaan kontrolloimattomuutta, halveksutaan sääntöjä ja koetaan ulkopuolinen arvostus helpommin arvon rappeuttajana kuin sen lähteenä,

ajautuu ennemmin tai myöhemmin törmäyskurssille esimerkiksi toistotarkkuutta (teollisuuden), hierarkioita (kodin), sääntöjä ja normeja (kansalaisuuden) tai laajoilta massoilta saatua tunnustusta (maineen) arvostavien maailmojen kanssa. Tämä ei kuitenkaan tarkoita, etteikö inspiraation maailmasta olisi mahdollista tehdä kädenojenuksia myös muihin maailmoihin. Kuten Boltanski ja Thévenot (2006 [1991], 239) esittävät, inspiraation ja kansalaisuuden maailmat voisivat helposti löytää toisensa esimerkiksi vallankumouksen kontekstissa. Tällöin vaakalaudalle voidaan ajatella esimerkiksi vapauden kaltainen, varsin moniselitteinen käsite, joka näyttäytyy mielekkäänä ja puolustamisen arvoisena molempien maailmojen näkökulmista. Sekä tarve, että avoimuus kompromisseille onkin olennaisesti tilannesidonnaista ja yhteisymmärrys on saavutettavissa erityisesti silloin, kun idea yhteisestä hyvästä voidaan artikuloida sellaisen kieliopin kautta, joka näyttäytyy ymmärrettävänä molempiin maailmoihin. Näin on siinäkin tapauksessa, että yhteisen hyvän nimittäjänä toimiva idea ymmärretään tai käsitteellistetään eri maailmoissa eri tavoin. Vapaus kansalaisuuden maailmassa saatetaan käsitteellistää esimerkiksi demokratian kulmakiveksi, kun inspiraation maailmassa vapaus voidaan ajatella absoluuttisena; vapaus on vapautta tehdä mitä haluaa.

Kompromissit oikeuttamismaailmojen välillä voivat rakentua myös tietynlaisten oikeutusyhdistelmien kautta. Näin on esimerkiksi silloin, kun puolustettavana oleva asia sisältää useamman objektin, joista yksi on arvokas yhdelle ja toinen toiselle. Boltanski ja Thévenot käyttävät tästä valaisevana esimerkkinä 'työläisten oikeuksia', jonka viitekehyksessä arvokasta on teollisuuden maailmassa työläisten oikeudet ja kansalaisuuden maailmassa työläisten oikeudet.

3.4 Oikeuttamisteorian kritiikkiä

Vaikka oikeuttamisteoria on jatkuvasti kasvattanut suosiotaan yhteiskuntatieteilijöiden keskuudessa, on teoriassa, sen sovelluksissa ja soveltuvuudessa sosiaalitieteelliseksi tutkimusmenetelmäksi havaittu myös huomattavia ongelmakohtia. Eskelinen ja Sorsa (2011) huomauttavat, että teoriassa kiinnitetään puutteellisesti huomiota erityisesti kahteen seikkaan: klassiseen normatiiviseen etiikkaan sekä kiistojen metatason. Kirjoittajien mielestä on huomionarvoista, että Boltanski ja Thévenot pitävät moraalialueen keskeisenä lähtökohtana poliittisten kiistojen viitekehyksessä, mutta jättävät tästä huolimatta moraalisten arvostelmien käsittelyn perinteisen normatiivisen moraali-teorian näkökulmasta lähes kokonaan huomiotta. Normatiivisessa etiikassa moraaliset arvostelmat jaetaan tyypillisesti kolmeen keskinäisesti yhteismitattomaan oikeutuslähtökohtaan: velvollisuusetiikkaan, seurausetiikkaan ja hyve-etiikkaan. Oikeuttamisteorian näkökulmasta näiden periaatteiden huomiointilla on merkitystä esimerkiksi tilanteissa, joissa kiista tapahtuu yhden oikeuttamismaailman sisällä, kun

kiistan osapuolet ovat yksimielisiä oikeutusten kriteereistä (mihin pyritään), mutta eri mieltä siitä, millä tavoin nuo kriteerit toteutuvat (miten nuo pyrkimykset saavutetaan). (Eskelinen ja Sorsa 2011). Tämän lisäksi Eskelinen ja Sorsa huomauttavat, ettei oikeuttamisteoriassa oteta riittävässä määrin huomioon tiettyjä julkisiin kiistoihin liittyviä metatason kamppailuja, toisin sanoen vallankäyttöä, joka koskee kiistaa itseään. He argumentoivat, että julkiset kiistat ovat paitsi eksplisiittisen vallankäytön areenoita, myös vallankäytön kohteita ja lopulta myös vallankäytön seurauksia. Samalla tavoin, kuin kenellä tahansa julkiseen kiistaan osallistuvalla on mahdollisuus vaikuttaa kiistan sisältöön, etenemiseen ja lopputulokseen, on jokaisella toimijalla periaatteessa mahdollisuus osallistua itse konfliktin aiheen, relevanssin tai osallistujien rajaamiseen ja määrittelyyn, toisin sanoen kiistan kehystämiseen (Eskelinen ja Sorsa 2011). Eskelisen ja Sorsan mainitsemat seikat ovat huomionarvoisia erityisesti oikeuttamisteorian metodologisten sovellutusten yhteydessä.

Lisäksi Boltanskin ja Thévenot'n kritisoidessa muun muassa Bourdieuta valtasuhteiden ja valtakamppailujen ylikorostamisesta, on oikeuttamisteoriaa kritisoitu juuri vastaavien teemojen laiminlyönnistä. Toisin sanoen, jättämällä valtasuhteet vaille niiden ansaitsemaa painoarvoa, oikeuttamisteorian katsotaan antavan yhteiskunnasta liian harmoninen ja konsensushakuinen kuva. Ikään kuin ainoa yhteiskunnallinen kinastelunaihe olisi se, millaiset oikeutukset ovat missäkin tilanteessa hyväksyttävissä (Wagner 1999, 348–349). Wagner kuitenkin arvioi tämän olevan ainakin osittain väärinkäsitys. Boltanski ja Thévenot eivät hänen mukaansa oleta, että maailma olisi oikeudenmukainen tai tasa-arvoinen, tai että kaikkea sosiaalista toimintaa voisi, tai edes tulisi, oikeuttaa. Oikeuttamisteorian voidaan katsoa hyökänneen kriittisen sosiologian tutkimusperinnettä vastaan syyttämällä sitä valtasuhteiden ylikorostamisesta ilman, että se täsmäsi riittävässä määrin omaa positiotaan valtasuhteisiin tai kamppailuihin. Tämä taas toimi kriittisen sosiologian koulukunnalle helppona tarttumapintana ja esti Wagnerin mukaan kriittisen sosiologian puolestapuhujia edelleenkään havaitsemasta oman teoriaperinteensä puutteita. Toisaalta Wagner näkee kritiikissä myös totuuden aineksia. Boltanski ja Thévenot kritisoivat esimerkiksi Foucault'a ja Bourdieuta siitä, että näkemällä sosiaalisen maailman kauttaaltaan valtasuhteiden ohjailemaksi, tulivat he luoneeksi yhteiskunnasta täysin "elinkelvottoman" kuvan. Wagnerin mukaan taas heidän kuvauksensa mukainen yhteiskunta, jossa toimijat olivat tuon tuosta kytkeytyneinä erilaisiin oikeutusprosesseihin ja jatkuvassa liikkeessä, olisi yhtä lailla elinkelvoton. Tämän johdosta oikeuttamisteoriaan oli Wagnerin mukaan selvennettävä ainakin kaksi seikkaa: julkisten oikeutusten asema niin sanotussa yhteiskunnallisessa kokonaiskuvassa sekä oikeuttamismaailmojen suhde valtaan. (Wagner 1999, 349–350).

Sekä Boltanskin että Thévenot'n voidaan myöhemmin nähdä pyrkineen vastamaan tämän kaltaiseen kritiikkiin, joskin molemmat jatkoivat *de la justificationissa* hahmottelemaansa työtä myöhemmin varsin eri suuntiin. Boltanski jatkoi

alkuperäisteoksen ajatuksia "sivuttaissuunnassa" luomalla oikeutusregiimien rinnalle rakkauden (*love*) ja väkivallan (*violence*) regiimit (Wagner 1999, 349). Vaikka hänen voidaankin katsoa palanneen myöhemmissä töissään uudelleen lähemmäksi bourdieulaista, kriittistä sosiologiaa, pysyivät yhteiskunnallisen muutoksen, oikeuttamisen ja kritiikin väliset suhteet tiiviisti hänen töidensä kulmakivinä (Kauppinen 2011, 358). Thévenot taas satoi oikeuttamisteoriaa laajempaan yhteiskunnalliseen kontekstiin luomalla muun muassa julkisesti oikeutettavan sitoutumisen, suunnitelmaan sitoutumisen, tuttuuden regiimien sekä yhteisyyden kielioppien analyyttiset kategoriat. Yhteisyyden kieliopit ja maailmaan sitoutumisen regiimit ovat Thévenot'lle työkaluja, joiden tavoitteena on auttaa ymmärtämään toimijoiden käsityksiä ympäröivästä todellisuudesta, heidän "kietoutumistaan" konkreettiseen, materiaaliseen ympäristöön sekä heidän sitoutumistaan aineettomaan maailmaan erilaisten valojen tai sitoumusten (kuten avioliitto) kautta (Thévenot 2011, 8-9).

4 AINEISTO JA MENETELMÄT

Tutkielmani tavoitteena on vastata tutkimuskysymykseen Talvivaaran toimintaan liittyistä moraalisisista oikeutuksista julkisen keskustelun kontekstissa. Julkista keskustelua tutkielmassani edustaa joukko mielipidekirjoituksia ja niiden analyysimenetelmäksi olen valinnut Luc Boltanskin ja Laurent Thévenot'n oikeuttamisteoriaan pohjautuvan julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmän.

4.1 Aineisto

Tutkielman aineisto koostuu Kainuun Sanomissa julkaistuista Talvivaaraa koskevista mielipidekirjoituksista. Aineisto on kerätty kolmen vuoden ajalta, 1.1.2012 – 31.12.2014. Aineisto on haettu Suomen media-arkisto -verkkopalvelusta hakusanalla "Talvivaara". Hakusanalla palautuneita mielipidekirjoituksia oli tuolta aikaväliltä yhteensä 46.

4.2 Julkisen oikeuttamisen analyysi -tutkimusmenetelmä

Eeva Luhtakallio ja Tuomas Ylä-Anttila (2011) esittelevät artikkelissaan julkisen oikeuttamisen analyysiksi (JOA) kutsumansa analyysimenetelmän. Menetelmä perustuu teoreettisilta lähtökohdiltaan Boltanskin ja Thévenot'n (1991; 1999; 2006) oikeuttamisteoriaan ja sillä on monia metodologisia yhtäläisyyksiä poliittisten vaateiden analyysin (*Political Claims Analysis*) kanssa.

Tämän tutkimuksen kontekstissa menetelmän teoreettisina ydinkäsitteinä voidaan pitää oikeuttamisen maailmoja. Kuten luvussa 2 mainitaan, Boltanski ja Thévenot teoretisoivat alun perin kuusi oikeuttamismaailmaa. He kuitenkin ymmärsivät, etteivät nuo maailmat ole lainkaan lopullisia tai ainoita mahdollisia. Kuuden

alkuperäisen joukkoon onkin myöhemmin lisätty ainakin ekologian maailma (Lafaye ja Thévenot, 1993) sekä projektien maailma (Boltanski ja Chiapello 1999), mutta myös muut sovellukset ovat täysin mahdollisia. Luhtakallio ja Ylä-Anttila (2011) argumentoivat, että joustavuus, erityisesti mahdollisuus oikeuttamismaailmojen jakamiseen ja yhdistelemiseen lisäävät teorian käytettävyyttä sosiaalitieteellisessä tutkimuksessa. He kuitenkin huomauttavat, että oikeuttamisanalyysissa on lähtökohtaisesti edullista lähteä liikkeelle oikeuttamisteorian kuudesta vakiintuneesta kategoriasta, sillä se helpottaa eri maiden ja eri tutkimusten välistä vertailua. Olen kuitenkin ottanut tämän tutkielman viitekehyksessä huomioon myös ekologian maailman, sillä yksi keskeisimmistä Talvivaaraa koskevista kiistanaiheista liittyy sen kehystämiseen ympäristökysymyksenä.

Julkisen oikeuttamisen analyysia on poliittisten vaateiden analyysin tavoin käytetty erityisesti vertailevaan tutkimukseen ja Luhtakallio ja Ylä-Anttila (2011) katsovatkin tämän olevan JOA:lle luontevin tutkimuksellinen viitekehys. Se ei kuitenkaan ole sen ainoa mahdollinen käyttötapa. Se, keskitytäänkö analyysissa esimerkiksi käytettyjen oikeuttamistapojen määrälliseen tarkasteluun vai niiden yksityiskohtaisempaan tulkintaan riippuu sekä valitusta aineistosta että tutkijan aineistolle esittämästä tutkimuskysymyksestä. Tämän tutkielman analyysissa sovelletaan jossain määrin molempia, mutta pääpaino on aineiston laadullisissa tulkinnoissa.

4.2.1 Vaade analyysiyksikkönä

Luhtakallio ja Ylä-Anttila (2011) käyttävät julkisen oikeuttamisen analyysin menetelmää avaavassa artikkelissaan analyysin yksikkönä vaadetta (*claim*) Koopmansin ja Stathamien (1999) määritelmän mukaan. Tuon määritelmän mukaan vaade voi olla esimerkiksi jokin teksti, lausunto, puhe, mielipidekirjoitus tai raportti, jonka tarkoituksena on vaikuttaa julkiseen keskusteluun tai poliittiseen päätöksentekoon. Vaateet ovat useimmiten verbaalisia, mutta ne voivat olla myös toimintaa, kuten äänestämistä tai protestointia. Vaikka vaade käsitteellistetään esimerkiksi politiikan tai sosiaalisten liikkeiden tutkimuksessa useimmiten eksplisiittiseksi vaatimukseksi jonkin toimenpiteen käyttöönotosta, voidaan vaateeksi laskea myös esimerkiksi mielipiteet, kritiikki tai syytökset. Vaateet voivat olla niin eksplisiittisiä kuin implisiittisiä ja niiden tulkinnot vaihtelevat jossain määrin eri tutkimusten välillä.

Mielipidekirjoitusten tyyllillisen vaihtelun vuoksi tässä tutkimuksessa sovelletaan joissain tapauksissa myös vaateen käsitteen laajempaa tulkintaa, mutta ensisijainen painotus on eksplisiittisillä toimenpide-ehdotuksilla, -kehotuksilla ja -vaatimuksilla. Mikäli tekstissä esimerkiksi ehdotetaan jonkin ympäristöratkaisun toteuttamista sillä perusteella, että nykyiset toimet ovat pilanneet lähialueen luonnon, katsotaan ehdotus ympäristöratkaisun toteuttamisesta vaateeksi ja syytös luonnon pilaamisesta vaateen oikeutukseksi. Näin toimitaan paikoin myös huomattavasti laajempien perustelujoukkojen yhteydessä. Mikäli tekstistä on identifioitavissa selkeä primäärinen

vaade, katsotaan myös siihen liittyvät toissijaiset vaateet lähtökohtaisesti tuon vaateen oikeutuksiksi, mikäli tämä on käsitteellisesti ja sisällöllisesti perusteltua. On kuitenkin syytä painottaa vaateen käsitteellistä tulkinnanvaraisuutta sekä huomioida sen käytötavoissa esiintyviä eroavaisuuksia eri tutkimusten välillä. Pysin pohtimaan näiden seikkojen vaikutuksia analyysin tuloksiin tutkielmani viimeisessä luvussa.

Vaateesta on koodattavissa joukko erilaisia muuttujia tutkimuksen fokuksista riippuen. Koopmans ja Statham (1999) pilkkovat vaateen seitsemään elementtiin:

- Vaateen tosiasiallinen paikka ja aika (eli MISSÄ ja MILLOIN vaade on esitetty)
- Vaateen puhuja / esittäjä (KUKA vaatii)
- Vaateen tekotapa / muoto (MITEN asia on julkiseen keskusteluun muotoiltu)
- Vaateen vastaanottaja (KENELLE puhutaan)
- Vaateen asiasisältö (MITÄ sanotaan tai vaaditaan)
- Vaateen objektitoimija (KENEEN vaade toteutuessaan vaikuttaa)
- Vaateen oikeutus (MIKSI vaateen määrittelemä toiminta tulisi toteuttaa)

Tämän tutkimuksen tavoitteiden kannalta kaikkien seitsemän elementin sisällyttäminen analyysiyksikköön ei ole tarpeellista, vaan vaateen jäsentäminen hieman yksinkertaisemmin riittää. Näin toimivat myös esimerkiksi Luhtakallio ja Ylä-Anttila (2011), jotka jäsentävät artikkelissaan vaateen analyysiyksiköksi seuraavasti:

TAULUKKO 1 Vaateen jäsenitys JOA:ssa Luhtakallion ja Ylä-Anttilan mukaan

Puhuja	Vastaanottaja	Tekotapa	Asia	Oikeutus
KUKA vaatii	KENELLE puhutaan	MITEN asia on muotoiltu	MITÄ sanotaan tai vaaditaan	MIKSI toiminta tulisi toteuttaa

Luhtakallio ja Ylä-Anttila (2011) koodaavat tutkimusesimerkeissään analyysiyksikkönsä Koopmansin seitsemästä elementistä viisi: puhujan, vastaanottajan, muodon, sisällön ja oikeutuksen. Tämän tutkielman analyysiyksikö perustuu Luhtakallion ja Ylä-Anttilan käyttämään malliin, mutta eroaa siitä kolmen muuttujan osalta. Tutkimukseen valikoitui lopulta malli, jossa analyysiyksikköön koodataan yhteensä kuusi muuttujaa; puhuja, kanta, vastaanottaja, objektitoimija, asia ja oikeutus. Koopmansin ja Statham (1999) seitsemästä elementistä käytetään näin ollen viittä (puhuja, vastaanottaja, asiasisältö, objektitoimija ja oikeutus) ja niistä jätetään pois sekä tutkimustavoitteiden kannalta epäolennainen paikka/aika -elementti että aineiston muodon osalta muuttumaton tekotapa (kaikissa tapauksissa tekotapana on mielipidekirjoitus). Lisäksi analyysiyksikköön koodataan kanta-muuttuja, joka kuvaa kirjoittajan asenteellista suhtautumista Talvivaaran toimintaan tai johonkin sen toiminnan osa-

alueeseen. Esittelen muuttujien operationalisointia ja analyysiyksikön koodausprosessia tarkemmin seuraavassa alaluvussa.

4.2.2 Analyysiyksikön koodaaminen

Analyysiyksikkö koodataan identifioimalla tekstissä esitetty vaade ja sen jälkeen vaateeseen liittyvät muuttujat (puhujaa, kanta, vastaanottaja, objektitoimija, asia ja oikeutus). Jokainen vaade koodataan omaksi analyysiyksikkötaulukokseen.

Puhujalla tarkoitetaan vaateen esittäjää tai laajempaa viiteryhmiä, jota puhujaa edustaa. Suurin osa aineiston mielipidekirjoituksista on yksittäisten henkilöiden kirjoittamia, mutta joissain tapauksissa kirjoittajia on useita. Mikäli useiden kirjoittajien tapauksessa eri puhujat pystytään määrittelemään yksittäiseksi toimijaluokaksi esimerkiksi jonkin heidän yhteisesti jakamansa ammatillisen, institutionaalisen tai toiminnallisen viiteryhmiä kautta, näin lähtökohtaisesti toimitaan. Mikäli kirjoittajille ei löydy selkeää yhteistä nimittäjää, heidät merkitään määreellä "useita". Samaa logiikkaa noudattaen myös yksittäiset puhujat pyritään luokittelemaan jonkin laajemman ryhmäkuuluvuuden kautta. Mikäli kirjoittaja siis esittäytyy esimerkiksi jonkin puolueen jäsenenä tai esimerkiksi kuntavaaliehdokkaana, koodataan tämä poliittiseksi toimijaksi. Mikäli kirjoittajasta ei ole pääteltävissä mitään laajempaa ryhmäkuuluvuutta, tämä määritellään yksityishenkilöksi.

Koska tutkimukseni kontekstina on Talvivaaran kaivos, kuvaa **kanta** kirjoittajan suhtautumista Talvivaaran toimintaan tai johonkin sen osa-alueeseen. Kanta voi olla joko vastustava, puolustava tai neutraali. Kanta koodataan vastustavaksi, mikäli vaateessa ja sen oikeutuksissa Talvivaara tai jokin sen toiminnan osa-alue näyttäytyy ainoastaan tai lähes ainoastaan negatiivisessa valossa, sitä eksplisiittisesti vastustetaan tai se koetaan esimerkiksi uhkana. Käänteislogiikan mukaisesti puolustavaksi kannaksi katsotaan vaade, jonka yhteydessä Talvivaara esitetään ensisijaisesti positiivisten ilmaisuja kautta tai sen toiminnalle annetaan eksplisiittinen tuki. Neutraaleiksi kannoiksi koodattiin vaateet, joiden yhteydessä Talvivaaran toimintaan liitettiin sekä positiivisia että negatiivisia merkityksiä sekä tekstit, joista kirjoittajan suhtautuminen ei ollut selkeästi pääteltävissä.

Vastaanottaja on toimija, jolle vaade ensisijaisesti esitetään. Vastaanottajia voi olla yksi tai useampia. Mielipidekirjoituksen lähtökohtaisena kohdeyleisönä ovat lehden lukijat, mutta monissa tapauksissa vaade kohdistettiin eksplisiittisesti jollekin tiettylle henkilölle tai viiteryhmälle, kuten poliittisille päättäjille, lupaviranomaisille tai yleisesti Talvivaara-yhtiölle. Mikäli tekstistä ei ollut pääteltävissä erityistä vastaanottajaa, koodattiin se määritelmällä "yleisö".

Objektitoimijalla tarkoitetaan toimijaa tai toimijajoukkoa johon vaade toteutuessaan vaikuttaa. Myös objektitoimijoita voi olla tekstissä useita ja niiden päättelemisen tekstistä on usein implisiittistä ja todellisen vaikutushorisontin tarkka päättelemisen mahdotonta. Pyrin objektitoimija-muuttujan koodaamisessa yhtäältä

täsmällisyyteen ja toisaalta yleisyyteen. Pyrin muuttujan määrittelyssä ensisijaisesti tarkkarajaiseen määrittelyyn, mutta mikäli toimenpiteen vaikutukset arvioitiin tekstissä laajemmin, olivat myös käytetyt määritelmät yleisluontoisempia. Mikäli tekstissä vaaditaan esimerkiksi jotakin ympäristöratkaisua, joka toteutuessaan vaatisi investointeja nimenomaan Talvivaara-yhtiöltä ja joka samalla toisi työpaikkoja pohjoiseen Suomeen, merkitään objektitoimijoiksi sekä Talvivaara että Pohjois-Suomi.

Asialla viitataan sekä vaateen laajempaan temaattiseen kontekstiin että siihen, mitä kirjoituksessa sanotaan tai vaaditaan. Pyrin asia-muuttujan koodaamisessa läh-
tökohtaisesti suhteellisen yleisluontoiseen määrittelyyn vaateen asiakokonaisuudesta. Mikäli vaateen kohteena oli esimerkiksi Talvivaaran sulfidipäästöt, koodattiin tämä yleisesti päästöiksi. Mikäli vaadetta puolestaan oikeutettiin nimenomaan sulfidipäästöjen negatiivilla vaikutuksilla lähialueen vesistöihin, sai muuttuja sekä arvon ”päästöt” että arvon ”ympäristövaikutukset”.

Oikeutusta kuvaava muuttuja voi saada teoreettisesti ajatellen useita satoja eri arvoja riippuen siitä, millä tavalla käytetyt oikeutustyyppit tai niiden yhdistelmät koodataan (Luhtakallio & Ylä-Anttila 2011, 46). Yksinkertaisimmillaan oikeutukset ovat yhden oikeuttamismaailman positiivisia tai negatiivisia oikeutuksia riippuen siitä, esiintyykö oikeuttamismaailma oikeutuksessa positiivisessa vai negatiivisessa valossa. Tässä tutkielmassa käytetään analyysiyksiköiden osalta ainoastaan tätä tapaa, mutta oikeutusten monimutkaisemmat yhdistelmät huomioidaan aineiston laadullisten tulkintojen yhteydessä. Mikäli esimerkiksi jonkin toimenpiteen arvioidaan tuottavan osakkeenomistajille voittoa, se katsotaan markkinoiden maailman positiiviseksi oikeutukseksi ja merkitään muotoon markkinat+. Jos toimenpidettä sen sijaan kritisoidaan siitä, että se aiheuttaa osakkeenomistajille taloudellisia tappioita, merkitään se muotoon markkinat-. Sama merkintälogiikka koskee itsenäisten oikeutusten osalta kaikkia oikeuttamismaailmoja.

Oikeutukset ovat usein myös eri oikeutustyyppien yhdistelmiä, kuten kompromissioikeutuksia tai hybridioikeutuksia. Kompromissioikeutuksessa kahden oikeuttamismaailman kriteerit yhteisestä hyvästä yhdistyvät samassa argumentissa ja hybridioikeutuksessa ne esiintyvät tekstissä erikseen, mutta rinnakkain. Luvussa kaksi esitettiin kompromissioikeutuksen esimerkiksi jonkin asian puolustaminen työläisten oikeuksilla, jossa työläisten (oikeuksien) puolustaminen voidaan katsoa teollisuuden maailman oikeutukseksi ja (työläisten) oikeuksien puolustaminen kansalaisuuden maailman oikeutukseksi. Hybridioikeutuksesta voidaan puhua silloin, kun esitetyt oikeutukset esiintyvät vaateen yhteydessä rinnakkain, mutta selvästi toisistaan erillään. Kuten mainittu, hybridioikeutuksia ja kompromissioikeutuksia ei koodata tässä erikseen, mutta niiden analyysiin pyritään tutkielman kvalitatiivisen analyysin yhteydessä. Esimerkin hybridioikeutus saisi siis tässä tutkimuksessa sekä arvon kansalaisuus+ että teollisuus+.

Myös monimutkaisemmat yhdistelmät ovat mahdollisia. Esimerkiksi kahden maailman kompromissilla voitaisiin kritisoida jonkin kolmannen oikeuttamismaailman käsitystä yhteisestä hyvästä tai jokin oikeutus voisi esiintyä hybridioikeutuksena jollekin kahden oikeuttamismaailman väliselle kompromissille. Myöskään näille yhdistelmille ei ole tässä tutkielmassa omaa koodaustapaa, vaan ne noudattavat ylempänä esitettyä logiikkaa.

Näiden ehtojen pohjalta tutkimuksen analyysiyksikkö muodostetaan seuraavasti:

TAULUKKO 2 Vaateen jäsenitys tässä tutkimuksessa

Puhuja	Kanta	Vastaanottaja	Objektitoimija	Asia	Oikeutus
KUKA vaatii	MILLAINEN suhtautuminen vaateen esittäjällä on Talvivaaran toimintaan	KENELLE puhutaan	KENEEN vaade toteutuessaan vaikuttaa	MITÄ sanotaan tai vaaditaan	MIKSI toiminta tulisi toteuttaa

Analyysin kannalta optimaalinen vaade sisältää kaikki kuusi muuttujaa, mutta tämä ei ole sille välttämätön ominaisuus (Koopmans ja Statham 2010, 55). Vaatteet siis voivat olla (ja usein ovatkin) ”epätäydellisiä”, jolloin ne eivät sisällä yhtä tai useampaa mainituista elementeistä. Tällä on tietysti omat vaikutuksensa esimerkiksi siihen, missä määrin aineistosta voidaan luoda esimerkiksi luotettavaa kvantitatiivista dataa tai kuinka vahvoja tai koherentteja yhteyksiä voimme eri muuttujien välillä havaita. Monissa tapauksissa osa tai kaikki puuttuvista elementeistä voivat olla kuitenkin pääteltävissä implisiittisesti esimerkiksi muiden elementtien kautta. Koopmans käyttää tästä esimerkkinä kuviteltua tilannetta, jossa tuntematon henkilö sytyttää vastaanotokeskuksen palamaan. Tilanteessa tunnetut elementit ovat ainoastaan tekotapa ja objektitoimija, mutta erityisesti teon kohteesta on pääteltävissä jotain ainakin vaateen kohteena oleva asiasta, vaikkei itse vaade sisälläkään minkäänlaisia diskursiivisia elementtejä. Ja kuten esimerkistä käy ilmi, vaade voi olla myös monenlaista muuta toimintaa, kuin puhetta tai tekstiä. Implisiittisten päätelmien tekemisessä on kuitenkin erityisen suuri mahdollisuus esimerkiksi tutkijan henkilökohtaisista taustaoletuksista johtuville tulkintavirheille ja niiden kanssa on noudatettava paitsi erityistä huolellisuutta, tulee tällaiset tulkinnat kirjoittaa auki erityisellä tarkkuudella, jotta aineiston luotettavuutta tai validiteettia on mahdollista arvioida.

Koska tämän tutkielman tutkimustavoitteet liittyvät ensisijaisesti kvalitatiivisiin tulkintoihin, käytetään analyysiyksiköitä pääasiassa aineiston jäsentämiseen, havainnollistamiseen sekä kvalitatiivisten analyysien tukena. Esittelen analyysiyksiköiden pohjalta myös joitakin, erityisesti oikeutusten jakaumiin liittyviä tunnuslukuja, mutta tämä on tutkimuksen kannalta toissijaista.

4.2.3 Esimerkki analyysiyksikön rakentamisesta

Analyysiyksikön jäsentämistä ja sen analyysia havainnollistava esimerkki on valittu alkuperäisestä aineistosta satunnaisesti. Analyysiprosessin havainnollistamiseksi on esimerkin selityksessä muuttujien luokat lihavoitu ja muuttujien saamat arvot kursivoitu. Itse analyysivaiheessa samaa merkintätapaa ei käytetä. Osa analyysiyksikköön koodatuista ominaisuuksista ei käy ilmi lainauksesta suoraan, mutta ne olivat tässä tapauksessa pääteltävissä kirjoituksen laajemmasta kontekstista, eli koko mielipidekirjoituksesta. Esimerkkiin valittu **vaade** kuuluu seuraavasti:

Julkisen vallan toimenpiteisiin kuuluu kaivosalan professorin kiirehtiminen Oulun yliopistoon. On korkea aika lisätä yritysosaamisen tueksi myös tieteellistä tutkimusta ja korkea-asteen koulutusta. Vastuullisesti kasvava kaivostoiminta merkitsee pohjoiseen Suomeen kerrannaisvaikutuksineen tuhansia työpaikkoja. Kriisiyhtiön polulla vastassa on yhtiöön tehtyjen sijoitusten menettäminen ja kova isku kaivosalan kotimaiselle omistukselle.

Esimerkissä **puhuja** on kansanedustaja, joka koodataan tässä poliitikoksi. Puhuja arvioi, että Talvivaaran toiminta sisältää sekä työllisyyspotentiaalia että taloudellisia riskejä. Täten puhujan **kanta**, eli suhtautuminen Talvivaaran toimintaan, katsotaan neutraaliksi. Puhujan esittämä vaade koskee professorin kiirehtimistä Oulun yliopistoon, joka näin ollen vaateen ensisijainen **asia**. Toteutuessaan vaade vaikuttaisi kirjoittajan mukaan pohjoiseen Suomeen tuhansien työpaikkojen muodossa, eli pohjoinen Suomi on vaateen **objektitoimija**. Vaikka vaateen sisällöstä voidaan implisiittisesti päätellä, että sen **vastaanottaja** olisi erityisesti Oulun yliopiston professuureista päättävät toimenpide-elimet, esitetään vaade eksplisiittisesti yleisluontoisemmin julkiselle vallalle.

Vaateesta on tulkittavissa useita **oikeutuksia** ja niiden yhdistelmiä. Ensimmäinen oikeutus sisältyy suoraan siihen, mitä vaaditaan. Vaateessa esitetään kiireellistä asiantuntijuuden lisäämistä pohjoiseen Suomeen, joten se voidaan lukea teollisuuden maailmaan kuuluvaksi oikeutukseksi johtuen sekä sen tehokkuutta että asiantuntijuutta korostavasta luonteesta. Toisessa oikeutuksessa puhuja argumentoi vastuullisesti kasvavan kaivostoiminnan tuovan tuhansia työpaikkoja pohjoiseen Suomeen. Nämä oikeutukset voidaan lukea kansalaisuuden ja teollisuuden maailman kompromissioikeutukseksi. Vastuullisuus ja työllisyyden lisääntyminen tulkitaan tässä ensisijaisesti yhteiskunnallista hyvinvointia lisääväksi vaikutukseksi ja sitä kautta kansalaisuuden maailmaan kuuluvaksi positiiviseksi oikeutukseksi, kun taas kasvava kaivostoiminta katsotaan teollista tehokkuutta edustavaksi teollisuuden maailman oikeutukseksi. Aiemmin esittämiäni esimerkkien logiikkaa mukaillen termi "vastuullisesti kasvava" voidaan siis lukea sekä muodossa "vastuullisesti kasvava" että "vastuullisesti kasvava". Kolmannessa oikeutuksessa "kriisiyhtiön polulla on vastassa yhtiöön tehtyjen sijoitusten menettäminen", jossa lauseen tuplanegaatio voidaan kääntää markkinoiden maailman positiiviseksi oikeutukseksi ("menestyksekkään yhtiön

polulla yhtiöön tehdyt sijoitukset ovat tuottavia”) ja merkitään näin ollen muotoon markkinat+. Näin ollen kyseisessä vaateessa poliitikko siis esittää kansalaisuuden ja teollisuuden maailman kompromissioikeutuksen hybridioikeutuksena markkinoiden maailmaan kuuluvan oikeutuksen kanssa. Muuttujat jäsenyivät analyysiyksikköön seuraavasti:

TAULUKKO 3 Esimerkki vaateen jäsentämisestä

Puhuja	Kanta	Vastaanottaja	Objektitoimija	Asia	Oikeutus
Poliitikko	Neutraali	Julkinen valta	Pohjois-Suomi	Professuurin järjestäminen Oulun yliopistoon	Kansalaisuus+ Teollisuus+ Markkinat+

4.3 Diskurssit – enemmän kuin puhetta

Diskurssi on yksi keskeisimmistä kielen ja sosiaaliseen vuorovaikutuksen suhteeseen liittyvistä yhteiskuntatieteellisistä käsitteistä. Arkipuheessa diskurssilla viitataan usein vain puheeseen tai keskusteluun, mutta tieteelliseen käyttöön tällaiset määritelmät ovat auttamatta riittämättömiä. Diskurssille oleellista on sen suhde sosiaaliseen todellisuuteen, jota se yhtäältä heijastaa ja toisaalta tuottaa. Diskurssin tieteenfilosofisena kotina voidaan pitää sosiaalista konstruktionismia, jonka ydinajatuksena on todellisuuden, rakenteiden ja ilmiöiden muodostuminen sosiaalisessa ja kielellisessä vuorovaikutuksessa (Saaranen-Kauppinen ja Puusniekka 2009). Hajer (1995, 44) määrittelee diskurssin ideoiden, käsitteiden ja kategorioiden kokonaisuudeksi, joka syntyy, toistuu ja muovautuu sosiaalisessa toiminnassa tarjoten merkityksiä fyysiselle ja sosiaaliselle todellisuudelle ja niissä esiintyville ilmiöille.

Diskurssit vaihtelevat sisällöllisesti eri konteksteissa ja eri toimijat voivat sisällyttää niihin hyvin erilaisia merkityksiä. Diskurssien koherenssi siis vaihtelee muun muassa niiden institutionaalisuuden asteen mukaan. Hajerin (1995, 45) esimerkki erityisen koherentista diskurssista on lakidiskurssi. Lakidiskurssin vahva koherenssi perustuu lakitoiminnan rutinoitumiseen sekä toimijoiden vahvaan kognitiiviseen sitoutumiseen lakiin liittyviä toimintoja, kuten oikeuskäsittelyä ja lakisyytteitä, kohtaan (Hajer 1995, 44). Sen sijaan esimerkiksi ympäristökeskustelu sisältää usein hajanaisia, toisistaan erillisiä ja jopa keskenään kamppailevia diskursseja. Ympäristöpoliittinen keskustelu tai asiakirja saattaa helposti sisältää diskursiivisia elementtejä useilta eri tieteenaloilta (kuten luonnontieteistä, taloustieteistä, mikrobiologiasta, filosofiasta jne.). Hajer painottaa, että ympäristödiskurssin sisäisen koherenssin tai sen puutteen

ja diskurssien epätavallisen laajan monimuotoisuuden huomioonottaminen tieteellisessä kirjallisuudessa ja etenkin politiikantutkimuksen saralla jää usein liian vähälle huomiolle (Hajer 1995, 45–46).

Oikeuttamisteorian näkökulmasta diskurssin käsite on jossain määrin pulmallinen, muttei missään nimessä yhteensovittamaton. Diskurssit sisältävät paitsi käsitteitä ja kategorioita, myös oikeutuksia. Oikeutusten purkaminen diskursseista voi kuitenkin olla ongelmallista juuri diskurssien koherenssin puutteen vuoksi; oikeutusten implisiittinen päättely käytetystä diskurssista voi johtaa helposti harhaan, sillä diskurssit ja niiden sisältämät merkitykset vaihtelevat niin kontekstuaalisesti kuin yksittäisten puhujienkin välillä. Oikeutukset ja diskurssit on kuitenkin mahdollista saada kulkemaan sosiologisessa tutkimuksessa ainakin rinnakkain. Esimerkiksi Kukkonen (2018, 42) samaistaa oikeuttamisanalyysin tietyissä määrin diskurssiverkostoanalyysiin, sillä molemmissa diskurssi (tai oikeutus) yhdistetään diskurssin esittäjään ja sitä kautta, jaettuna puhetapana laajempiin toimijajoukkoihin. Tämän kaltaista tutkimusotetta voitaisiin käyttää esimerkiksi diskurssikoalitioiden (Hajer 1995) tunnistamiseen. Kuten Hajer (1993, 47) määrittelee, ovat diskurssikoalitiot tietyn diskurssin ympärille organisoitunut, tietyistä yhteiskunnallisista käytännöistä, noihin käytäntöihin liittyvistä tarinalinjoista (*story lines*) ja niiden tarinalinjojen käyttäjistä koostuva kokonaisuus. Diskurssikoalitiossa siis joukko toimijoita tai erillisiä toimijajoukkoja tuottaa johonkin yhteiskunnalliseen käytäntöön tai ilmiöön sidoksissa olevaa narratiivia, jota he tietyn diskurssin ”nimissä” levittävät (Hajer 1995, 111–112). Esimerkiksi suomalaisesta ilmastonmuutoskeskustelusta voidaan pintapuolisella tarkastelulla löytää muun muassa ”ilmastopelottelun” ja ”ilmastokriisin” kaltaisia, sisällöllisesti vastakkaisia diskursseja. Molempiin diskursseihin liittyy sille ominaisia kertomuksia siitä, mikä ilmastonmuutoksen kontekstissa on, tai ei ole, olennaista (tai esimerkiksi totta). Ilmastopelottelu-diskurssin käyttäjät voivat esimerkiksi esittää, että maapallon ilmasto on muuttunut aina, eikä tieteellinen evidenssi ihmisen vaikutuksesta nykyaikaiseen ilmastokehitykseen ole uskottavaa. Ilmastokriisi-diskurssin puolestapuhujat taas voivat väittää evidenssin ihmisen ilmastonmuutosta kiihdyttävästä vaikutuksesta olevan täysin kiistatonta ja viitata esimerkiksi ennennäkemätöntä vauhtia sulaviin napajääteköihin. Kun esimerkiksi jokin poliittinen puolue, kansalaisjärjestö tai yksityinen toimija julkisen argumentaation kautta yhdistää jonkin tarinalinjan tiettyyn diskurssiin, hän siis ikään kuin ”liittyy” tuon diskurssin ympärille järjestäytyneeseen koalitioon. Koska eri diskurssien välillä on mahdollista ”liikkua” ja tietyt tarinalinjat voidaan periaatteessa hylätä tietyn toimijajoukon osalta milloin tahansa, ovat diskurssikoalitiot ovat lopulta varsin löyhiä verkostoja. Diskurssikoalitiot koostuvatkin usein hyvin monipuolisista toimijajoukkojen ryppäistä, joilla voi olla hyvin vähän yhteistä keskenään. Yhteinen ymmärrys (tai Boltanskin ja Thévenot'n käsittein, ekvivalenssi) tietyistä asiasta ryhmien välille syntyy heidän yhteisesti hyväksymiensä tarinalinjojen kautta (Hajer 1995, 63).

Diskurssit syntyvät usein hyvin spesifeissä valtasuhteiden konteksteissa ja täten heijastavat niitä sosiaalisia rakenteita, joissa ne esiintyvät. Tämän kaltaisina, rakenteellisesti yhtenäisinä konstruktiona jaetuilla poliittisilla diskursseilla on tutkimusten mukaan merkittäviä vaikutuksia esimerkiksi poliittisiin prosesseihin (kts. esim. Bulkeley 2000; Kukkonen 2018; Leifeld ja Haunss 2012). Diskurssit voidaan tästä näkökulmasta nähdä siis myös vallankäytön välineinä ja niiden hegemonisesta asemasta käytävä kamppailu voi olla tietyn poliittisen päätöksen kannalta hyvinkin ratkaiseva. Toisin sanoen, marginaaliset diskurssit jäävät poliittisissa prosesseissa usein vallitsevien, erityisesti laajempien diskurssikoalitioiden kautta vahvistuneiden diskurssien varjoon (Bulkeley 2000, 58). Toisin sanoen, mitä vahvempi ja laajemmin tunnustettu jokin diskurssi on, sitä enemmän poliittista vaikutusvaltaa tai muutospotentiaalia se kantaa.

Diskurssien osalta analyttinen huomio kiinnittyy erityisesti ilmiön sosiaaliseen kontekstiin ja sitä dominoiviin tai ylläpitäviin diskursseihin. Vaikka oikeuttamisteoria perustuukin tieteenfilosofisesti pragmatistiseen yhteiskuntateoriaan (Luhtakallio & Ylä-Anttila, 2011), on sillä myös yhteneviä oletuksia sosiaalisen konstruktionismin perinteeseen kuuluvan diskurssiteorian kanssa. Kuten diskursiivisen toiminnan, myös julkisen oikeuttamisen katsotaan vaikuttavan sosiaaliseen todellisuuteen. Tästä syystä katson, että molempia on mahdollista käyttää poliittisten kiistojen tarkasteluun.

Paikallisia kiistoja koskevassa oikeuttamisteoreettisessa tutkimuksessa on ollut tapana käyttää suhteellisen laajoja aineistoja ja tehdä niistä määrällisiä tulkintoja esimerkiksi havaittujen oikeutusten jakaumista ja vaihtelua (kts. esim. Eranti 2014; Luhtakallio 2012). Tutkielmani ensisijainen fokus on kuitenkin aineiston kvalitatiivisissa tulkinnoissa. Vaikka analyysini ei sisälläkään varsinaista systemaattista diskurssianalyysia, on käsitteen huomioiminen tutkimukseni kannalta perusteltua. Näin on erityisesti siksi, että se tarjoaa mahdollisuuden ilmiön tarkasteluun myös muita, kuin oikeuttamisteorian viitekehyksessä tehtyjä tutkimuksia vasten. Tämän tulkintatavan tavoitteena on sosiaalisen kontekstin ymmärtäminen ja kattavamman yleiskuvan luominen tutkittavasta ilmiöstä. Tämä on johdonmukaista asettamani tutkimuskysymyksen näkökulmasta ja tarjoaa mahdollisuuden myös diskurssien ja oikeutusten välisien suhteiden tarkasteluun.

4.4 paikallisten kiistojen tutkimuksessa muualla

Julkisen oikeuttamisen analyysi on viime vuosina kasvattanut suosiotaan jatkuvasti ja sitä on käytetty erityisesti vertailevissa tutkimuksissa, mutta sen avulla on paikoin tutkittu myös yksittäisiä paikallisia kiistoja. Esimerkiksi Eranti (2014) käytti oikeuttamisteoriaan pohjautuvaa tutkimusotetta tarkastellessaan paikallista kiistaa tilasta Helsingin Etelä-Haagassa. Eranti pyrki selvittämään, millaiselle perustalle alueen

asukkaat perustivat poliittisen argumentaationsa vastustaessaan alueelle suunniteltua kaavamuutosta. Eranti havaitsi, että ihmiset vetosivat sekä perinteiden ja yleisen taloudellisen hyödyn tapaisiin yhteisen hyvän kriteereihin että suoraan omiin henkilökohtaisiin etuihinsa. Erityisen kiinnostavaa ja aiemmista tutkimustuloksista poikkeavaa Erantin havainnoissa oli, että yhteiseen hyvään ja omaan etuun vetoaminen olivat etelähaagalaisten argumentoinnissa lähes yhtä yleisiä. Oikeutuksissa painottuivat erityisesti kodin, markkinoiden ja teollisuuden maailmat, mutta lisäksi Eranti havaitsi, että suuressa osassa julkisen oikeuttamisen kieliopin mukaisesta argumentoinnista ihmiset käyttivät useamman oikeuttamisen maailman mukaisia kriteerejä yhteisestä hyvästä. Eranti katsoo tämän antavan syyn olettaa, että julkisessa oikeuttamisessa voisi olla ainakin jossain määrin kyse strategisesta toiminnasta, jolla pyritään varautumaan (muista oikeuttamismaailmoista tapahtuvaan) vasta-argumentaatioon (Eranti 2014, 34). Tällainen ajatus on Erantin mukaan ainakin jossain määrin ristiriidassa Thévenot'n (2007, 410) esittämien ajatusten kanssa.

Alkuperäisessä Julkisen oikeuttamisen analyysia tutkimusmenetelmänä esitelleessä artikkelissaan Luhtakallio ja Ylä-Anttila (2011) havainnollistivat menetelmän käyttöä kahden konkreettisen tutkimusesimerkin kautta. Ensimmäisessä tarkasteltiin Helsingin Sanomissa käytyä globalisaatiokeskustelua ja toisessa vertailtiin paikallisia kiistoja Helsingissä ja Lyonissa. Paikallisia kiistoja tutkiessaan he havaitsivat suomalaiselle kulttuurille korkean tendenssin käsitteellistää poliittiset konfliktit puhtaasti taloudellisina tai teknisinä kysymyksinä. Jopa kansalaisuuden maailmasta tapahtuvissa oikeutuksissa pääpaino oli luonteeltaan teknistä. Ihmiset vetosivat kansalaisuuden maailman kriteeristöä nimenomaan lakipykäliin esimerkiksi solidaarisuuden tai oikeuksien sijasta. Suomalaisessa yhteiskunnassa vahva argumentti vetoaa siis erityisesti asiantuntijuuteen, tehokkuuteen tai tieteellisesti todistettuun tietoon. Ranskalaisen yhteiskunnan kontekstissa kansalaisuuden maailman mukainen argumentaatio sen sijaan painottui juuri sosiaalisen oikeudenmukaisuuden, tasa-arvon ja demokration tapaisien teemojen ympärille. Havainto eri yhteiskuntien tai poliittisten kulttuurien välillä esiintyvistä vaihtelusta erityisesti kansalaisuuden maailman käyttöta-voissa ei ole uusi, mutta se asettaa ajatuksen oikeuttamisen kategorioiden universaaliudesta jossain määrin kyseenalaiseksi. Myös Luhtakallio ja Ylä-Anttila hyväksyvät tämän, mutta painottavat juuri tämän tyyppisen empiirisen tutkimuksen roolia itse oikeuttamisteorian kehitystyön näkökulmasta.

5 ANALYYSI

Aineiston analyysi jakautuu kolmeen osaan, joista jokaisella on oma tehtävänsä tutkimusongelman ratkaisemisen kannalta. Ensimmäisessä osassa tarkastellaan aineistoon liittyviä määrällisiä tunnuslukuja. Määrällisen tarkastelun tavoitteena on muodostaa yleiskuva tutkimuskysymyksen kannalta oleellisista muuttujista sekä niiden jakaumista. Määrällisen tarkastelun kautta muodostettu kuva kiistan painopisteistä toimii oleellisilta osin lähtökohtana aineiston varsinaiselle analyysille. Toisessa osassa käsitellään aineistossa toistuneita asiakokonaisuuksia ja eri teemoihin kytkeytyviä puhetaapoja. Tämän analyysiosion tehtävänä on muodostaa kuva siitä, mistä ja miten Talvivaara-kiistassa tarkastelemallani ajanjaksolla keskustellaan. Analyysin viimeisessä osassa tarkastellaan aineistossa esiintyvien vaateiden tueksi esitettyjä oikeutuksia sekä niiden suhdetta toisiinsa. Tämän osion tavoitteena on vastata kysymykseen Talvivaara-keskustelussa esiintyvistä moraalisisista oikeutuksista.

5.1 Aineiston määrällinen tarkastelu

Aineisto koostui 46 mielipidekirjoituksesta, joissa esiintyi yhteensä 52 vaadetta. Vaateiden yhteydessä esiintyi yhteensä 143 oikeutustapaa. Vaateista 29, eli hieman yli puolet oli ensisijaisesti Talvivaaran toimintaa tai jotakin sen osa-aluetta kritisoivia. Vaateista 13 oli luonteeltaan puolustavia ja loput 10 arvioitiin neutraaleiksi. Yleisimmät puhujat olivat yksityishenkilöitä (n=20) ja poliittisia toimijoita (n=14). Ympäristöjärjestöjen edustajien kirjoittamia tekstejä oli yhdeksän ja Talvivaaran edustajien kirjoittamia kuusi. Mielipidekirjoituksista hieman yli kolmasosasta (n=17) ei ollut identifioitavissa selkeää vastaanottajaa, joten ne katsottiin esitettyksi tarkentamattomasti suurelle yleisölle. Teksteissä, jotka olivat kohdennettu selkeästi jollekin tietylle taholle tai henkilölle, yleisimpiä vastaanottajia olivat valvonta- tai lupaviranomaiset (n=12), Talvivaara (n=11) sekä poliittiset päättäjät (n=9). Yksittäisiä kirjoituksia esitettiin

myös suoraan muun muassa tietyille yksityishenkilöille, luonnonsuojelujärjestöille tai tietyllä alueella eläville henkilöille.

TAULUKKO 4 Vaateiden prosentuaalinen jakautuminen kannan mukaan

Kanta	N	%
Neutraali	10	19,2
Puolustava	13	25
Vastustava	29	55,8
Yhteensä	52	100

Yleisimmin käytetty oikeutus oli tässä aineistossa ekologian maailmasta tehty positiivinen oikeutus, joka löytyi yhteensä 32 vaateesta. Näistä oikeutuksista 21 tehtiin Talvivaaran toimintaa tai jotain sen osa-alueita vastustaen, 4 puolustaen ja 7 neutraalista näkökulmasta. Ekologian maailmaan liittyvien oikeutusten suuri määrä ei ole yllättävää, sillä Talvivaaran kiistaa on kehystetty laajalti juuri ympäristökysymyksenä. Temaattisella tasolla tarkasteltuna juuri ympäristökysymykset nousevatkin esiin myös tässä aineistossa. Aineiston 52 vaateesta yli puolet (30) liittyi ainakin osittain Talvivaaran ympäristövaikutuksiin (kuten päästöihin), ympäristölupaan, ympäristöratkaisuihin tai ympäristöasioista tiedottamiseen. Muita aineistossa useammin toistuneita teemoja olivat erityisesti viranomaisvalvonta, tiedottaminen, Talvivaaran julkisuuskuva sekä erilaiset julkisen keskustelun metatasot, kuten mielipiteenilmaisun vapaus ja julkisen keskustelun sävy esimerkiksi Talvivaaran työntekijöitä kohtaan.

Toiseksi useimmin vaateita oikeutettiin kansalaisuuden maailmasta ja kolmanneksi eniten markkinoiden maailmasta. Erityisen kiinnostavaa tutkimuskysymykseni kannalta on se, millaisin oikeutuksin Talvivaaran toimintaan liittyviä osa-alueita puolustettiin ja millaisin sitä kritisoitiin. Puolustavissa kirjoituksissa yleisimmät käytetyt oikeuttamismaailmat olivat teollisuuden ja markkinoiden maailmat ja niissä toistuivat erityisesti Talvivaaran työllisyysvaikutuksiin ja kansantalouteen liittyvät teemat. Yleisimpien käytettyjen oikeutusten ohella erityisen mielenkiintoista on se, millaisia oikeutuksia Talvivaaraa puolustavien tai sitä vastustavien vaateiden yhteydessä käytetään. Alla olevasta taulukosta käy ilmi, että yleisimmät Talvivaaran toimintaa vastustavat oikeutukset tehdään kansalaisuuden ja ekologian maailmojen kriteereillä. Myös markkinoiden negatiiviset ja kodin maailman positiiviset oikeutukset ovat yleisiä. Puolustavissa kirjoituksissa sen sijaan korostuvat erityisesti teollisuuden ja markkinoiden maailmojen oikeutukset. Neutraaleissa vaateissa puolustaville ja vastustaville kannoille tavanomaisimmat oikeutustavat jakautuvat suhteellisen tasaisesti.

Aineiston mielipidekirjoituksissa käsiteltiin varsin laajaa valikoimaa erilaisia aihealueita, mutta ympäristöön liittyvä problematiikka nousi kiistattomasti keskustelua dominoivaksi teemaksi. Ympäristöön liittyviä kysymyksiä käsiteltiin tavalla tai toisella yli puolessa kaikista teksteistä (n=30). Ympäristöön liittyvistä kysymyksistä eniten esillä olivat eri tyyppiset ympäristöpäästöt (n=13) ja toiseksi eniten

ympäristöratkaisut (n=7). Muita useasti esiintyneitä laajempia teemoja olivat viranomaisvalvonta ja lupaprosessit (n=11) sekä erilaiset tiedonvälitykseen liittyvät kysymykset (n=10). Edellä mainittujen erilaisia sosiaalisia vaikutuksia, kuten työllisyyttä, aluetaloudellisia vaikutuksia sekä itse julkisen keskustelun vaikutuksia Talvivaaran toimintaan käsiteltiin aineistossa laajasti ja monipuolisesti. Aineiston temaattista vaihtelua käsitellään tarkemmin seuraavassa luvussa.

TAULUKKO 5 Ristiintaulukointi oikeuttamismaailmojen suhteesta kantoihin

Oikeuttamismaailma	Kanta			
	Puolustava	Vastustava	Neutraali	Yhteensä
Kansalaisuus+	5	19	5	29
Kansalaisuus-	1	1	0	2
Ekologia+	4	21	7	32
Ekologia-	1	0	0	1
Maine+	3	2	1	6
Maine-	0	0	0	0
Teollisuus+	12	6	5	23
Teollisuus-	0	4	2	6
Markkinat+	7	3	4	14
Markkinat-	0	11	0	11
Koti+	4	11	2	17
Koti-	0	0	0	0
Inspiraatio+	1	1	0	2
Inspiraatio-	0	0	0	0
Yhteensä	38	79	26	143

5.2 Teemat ja diskurssit

Talvivaaraa koskeva kiista oli käytetyn aineiston puitteissa temaattisesti moniulotteinen ja keskustelun painopisteissä oli havaittavissa jonkin verran ajallista vaihtelua. Tässä alaluvussa tarkastellaan aineistossa esitettyjä vaateita erityisesti asia-muuttujan osalta. Toisin sanoen, luvussa analysoidaan tutkimusaineiston ajanjaksolle keskeisiä teemoja sekä noille teemoille tyypillisiä diskursseja ja sen tavoitteena on luoda kuva siitä, mistä Talvivaaraa koskevassa kiistassa on pohjimmiltaan kyse. Diskurssien osalta tarkoituksena ei ole toteuttaa varsinaista diskurssianalyysia, vaan pyrkiä tunnistamaan aineistosta sellaisia yleistyneitä tai toistuvia puhetapoja, joiden voi perustellusti ajatella heijastavan tietynlaisia oikeuttamisstrategioita. Temaattisen tarkastelun kohteeksi on valittu sellaiset asiakokonaisuudet, joiden yhteydessä esiintyi erityisen suuri määrä vaateita. Asia-muuttujan jakaumiin perustuen aineistosta on identifioitavissa ainakin kuusi laajempaa temaattista kategoriaa: uraanikysymys, kansalaisoikeudet ja demokratia, ympäristö- ja terveysvaikutukset, tiedonvälitys, sosiaaliset

vaikutukset, sekä viranomaisvalvonta ja juridiikka. Osa valitsemistani kategorioista on joidenkin osa-alueiden suhteen jossain määrin päällekkäisiä, eli niiden väliset rajat ovat operationaalisella tasolla jokseenkin liukuvia. Tästä johtuen myös muut jäsenystävät olisivat olleet mahdollisia ja perusteltuja. Katson käyttämäni kategorisoinnin kuitenkin läpäisevän aineistossa esiintyneet aihealueet riittävällä tarkkuudella ja kattavan ajallisen tarkasteluvälin ilmiökentästä riittävän suuren osan.

5.2.1 Uraanikysymys: talteenottoa vai pimitystä?

Vaikka uraaniin liittyviä eksplisiittisiä vaateita esiintyi aineistossa suhteellisen vähän, mainittiin se aineistossa jossain yhteydessä noin neljäsosassa teksteistä. Tällä perusteella uraani voidaan katsoa yhdeksi Talvivaaraa koskevan keskustelun ydinkysymyksistä tarkasteltavana olevalla ajanjaksolla. Huomionarvoista on kuitenkin uraanikysymyksen moniulotteinen suhde aineiston muihin teemoihin. Uraanikysymystä ei voida nähdä yksiselitteisesti uraanikysymyksenä, vaan siihen liittyvät huolet ja odotukset läpäisevät osaltaan koko laajemman Talvivaaran toimintaa koskevan viitekehysten. Uraanista puhutaan niin teknologisena haasteena kuin ympäristö- tai terveysriskinä ja se mainitaan käyttämässäni aineistossa edellisten lisäksi muun muassa tiedottamista ja läpinäkyvyyttä, viranomaisvalvontaa sekä Talvivaaran taloudellisia potentiaalia koskevissa teksteissä.

Talvivaara Oyj ilmoitti helmikuussa 2010 hakevansa lupaa kaivosalueelta löytyneen uraanin talteenottoon. Valtioneuvosto myönsi tuon luvan maaliskuussa 2012 perusteiden, joiden mukaan uraanihanke on yhteiskunnan kokonaisedun mukainen ja se täyttää tarvittavat ydin- ja säteilyturvallisuusvaatimukset. Uraanihankeeseen liittyi paljon yhteiskunnallista keskustelua ja se jakoi keskustelijat paikoin retorisesti latautuneeseen vastakkainasetteluun, jossa samaa prosessia kutsuttiin puolesta riippuen talteenotoksi tai uraanipimitykseksi. Käytetyt puhettavat heijastelevat sekä puhujien suhtautumista Talvivaaran toimintaan että heidän käsityksiään yhteisestä hyvästä, joten niiden tarkastelu oikeuttamisteorian viitekehyksessä on perusteltua.

Aineiston tekstissä tutkijaksi esittäytyvä puhuja väittää Talvivaarayhtiön tienneen uraanin erottuvan mustaliuskeesta liuokseen ja päätyvän kipsisakkaan, mutta tietoisesti jättäneen asian mainitsematta sekä ympäristövaikutusten arviointiohjelmassa (YVA) että lupahakemuksessaan. Kirjoittajan mukaan Talvivaaran uraaniestymä on kirjattu jo vuoden 1982 IAEA:n raporttiin, jossa hyödynnettävän uraanin määräksi oli arvioitu 3000–9000 tonnia. Talvivaaran oma arvio hyödynnettävissä olevan uraanin määrästä oli puhujan mukaan jopa 20 000 tonnia. Kirjoittaja siis katsoo Talvivaaran tietoisesti harhauttaneen valvontaviranomaisia ja yleisöä jättämällä mahdollisesti kiistanalaisen uraaniestymän mainitsematta alkuperäisessä lupahakemuksessaan. Kirjoittaja kutsuu tätä uraanipimitykseksi ja argumentoi, että kaivosyhtiöllä on juridinen velvollisuus kirjata lupahakemuksiinsa kaikki niiden kannalta oleelliset tiedot. Tämän tutkimuksen primääriaineisto ei sisällä muita suoria

mainintoja uraanipimityksestä tai uraanin talteenotoista, mutta termit ovat suhteellisen vakituudessa käytössä laajemmassa yhteiskunnallisessa viitekehyksessä Talvivaaran toimintaan liittyen. Esimerkiksi Monosen (2015) haastattelututkimuksessa osa haastateltavista kertoi kokeneensa, että yhtiö olisi tietoisesti pimittänyt tietoa uraanin talteenotosta. Yhtiön edustajat itse eksplisiittisesti kielsivät YLE TV1:n haastattelussa salailleensa uraanin talteenottoa ja painottivat, ettei uraanin talteenotosta ollut suunnitelmia kaivoksen perustamisvaiheessa. Pohjimmiltaan puhetavoissa onkin kyse juuri ero kaivoksen perustamisvaiheesta olleesta tiedosta alueen uraaniesiintymistä. Erolan (2014) mukaan ajatuksen uraanin pimityksestä esitti julkisesti ensimmäisenä keskustalainen maakuntavaltuutettu Mauno Hyyryläinen. Erolan mukaan Hyyryläinen kertoo arvelleensa, että julkinen tietoisuus alueen uraaniesiintymästä olisi voinut toimia jopa esteenä kaivoshankkeen toteutumiselle (Erola 2015, 51–52). Puhe uraanipimityksestä perustuu siis oletukseen, että yhtiö olisi tiennyt uraanin esiintymisestä, mutta tietoisesti tiedottanut asiasta vasta kaivostoiminnan käynnistyttyä. Erola kutsuu ajatusta pimityksestä uskomuksiksi ja teoriaksi, jopa salaliittoteoriaksi. Myöhemmin Talvivaaran kaivosyhtiön edustaja kertoi YLE1:n A-plus -ohjelmassa Talvivaarayhtiön tienneen uraanista yhtä kauan kuin muistakin metalleista, mutta jättäneen yhtiön mainitsematta alkuperäisessä ympäristölupahakemuksessa tuotantotaloudellisista syistä. Uraania ei yhtiön mukaan siis pidetty kaivoksen perustamisvaiheessa todennäköisesti kannattavana louhintamateriaalina.

5.2.2 Talvivaaran ympäristö- ja terveysvaikutukset

Valtaosa aineistossa esiintyneistä vaateista koski tavalla tai toisella ympäristöön liittyviä kysymyksiä, mikä oli aikaisempien Talvivaaraa koskevien tutkimusten valossa odotettavaa. Ympäristöön liittyvä tematiikka oli luonteeltaan laajaa ja moniulotteista. Vaateita esitettiin erityisesti Talvivaaran aiheuttamia päästöjä, järvien pilaantumista, luonnonsuojelua, ympäristölupaa, kalakannan heikkenemistä, Talvivaaran ympäristöratkaisuja sekä ympäristövaikutuksista tiedottamista kohtaan.

Ympäristövaikutuksia koskeva tematiikka oli aineistossa läheisesti sidoksissa myös kaivoksen terveysvaikutuksia koskeviin vaateisiin. Esimerkiksi Vihreiden kansallisvaaliehtokas vaati kirjoituksessaan Talvivaaran ympäristöratkaisujen toteuttamista niin, että ne suojelevat sekä työntekijöitä että ympäristöä. Kirjoittaja katsoi Talvivaaran aiheuttamien päästöjen aiheuttavan haittoja muun muassa lähialueen rakennuksille, paikalliselle eläimistölle ja kasveille, tehtaan työntekijöille sekä lähialueen muille ihmisille. Epäsuoria kasvihuonekaasupäästöjä kirjoittaja katsoo syntyvän esimerkiksi energian käytöstä, poltetun kalkin valmistuksesta, työmatkaliikenteestä sekä jätteiden käsittelystä. Sotkamolainen kansanedustaja puolestaan esittää kirjoituksessaan vaateen ympäristöongelmien korjaamisesta seuraavasti:

Kannattavuusongelman lisäksi yhtiöllä on meidän kaikkien tuntemat vakavat ympäristöongelmat. Ne on saatava kuntoon! [---] Itse näen niin, että nuo ympäristöongelmat ovat parhaiten hoidettavissa toimivan ja kannattavan yhtiön toimin. Kaatuessaan lasku valtiolle olisi kohtuuttoman iso – jo ympäristökysymystenkin vuoksi.

Vaateen oikeutuksista on luettavissa markkinoiden maailman ja ekologian maailman kriteerejä yhdistelevä kompromissi, jossa ympäristövaikutukset katsotaan ongelmaksi erityisesti kansantaloudellisesta näkökulmasta ja niiden ratkaisujen katsotaan onnistuvan parhaiten onnistuneiden taloudellisten ratkaisujen avulla. Tämä myötäilee niin kutsuttua ekologisen modernisaation diskurssia. Ekologisen modernisaation diskurssin viitekehyksessä talouden ja ekologian nähdään toimivan rinnakkain tai toisiaan tukien ja sitä ohjaa markkinakeskeisyys, jossa korostuu erityisesti yritysten rooli ympäristöongelmien ratkaisemisessa (Tirkkonen 2000, 45–47).

Paikallistasolla erityistä huolta herättivät Talvivaaran toiminnan aiheuttamien vesistö päästöjen vaikutukset niin ympäristölle kuin ihmisten terveydelle. Teksteissä mainittiin lukuisia Talvivaaran vaikutusalueella Kainuussa ja Pohjois-Savossa sijaitsevaa järviä ja jokia, joissa havaittujen muutosten tai poikkeuksellisten kemikaalipitoisuuksien katsottiin johtuvan nimenomaan Talvivaaran toiminnasta. Huolta herättivät erityisesti uutisoinnit vesistöistä mitatuista sulfaattipitoisuuksista, joita epäiltiin syyllisiksi useiden kalakantojen heikkenemiseen sekä koettiin paikoin uhaksi myös talousveden saatavuudelle ja järvien alueella asuvien ihmisten terveydelle. Tästä syystä ei ole yllättävää, että juuri järvien saastumista koskevissa teksteissä esiintynyt retoriikka oli erityisen voimakasta ja johdonmukaisesti vastustavaa. Talvivaaran vuonna 2014 ympäristölupaan hakemat uudet päästörajat koettiin pelottaviksi ja tilannetta luonnehdittiin useissa teksteissä ympäristökatastrofiksi. Yhdessä mielipidekirjoituksessa Talvivaaraa kutsuttiin jopa ”syöpäpesäkkeeksi”. Talvivaaran edustajien esittämissä vastineteksteissä ympäristökatastrofista, ympäristötuhosta tai luonnon korvaamattomasta pilaantumisesta esitettyä retoriikkaa pidettiin niin kaivoksen kuin koko Kainuun maineen osalta harmillisena, haitallisena ja todellisuuden vastaisena. Talvivaarayhtiötä edustavat henkilöt argumentoivat Talvivaaran täyttäneen sille asetettujen ympäristölupien mukaiset ehdot vedoten erityisesti tutkimustietoon ja viranomaisvastuuseen. Tällaiset diskursiivisen kehystämiskamppailun piirteet olivat yleisiä juuri ympäristöasioiden kontekstissa, jossa käytetty retoriikka Talvivaaran kaivosta kohtaan oli huomattavan ankaraa. Ympäristökatastrofin kaltaisen diskurssin muodostumisella julkista keskustelua dominoivaksi puhettavaksi voisi olla merkittäviä seurauksia kaivoksen sosiaalisen toimiluvan kannalta, joten Talvivaaran edustajien aktiivisuus katastrofipuheen hillitsemisessä oli varsin ymmärrettävää.

5.2.3 Sosiaaliset vaikutukset

Talvivaaran yhteiskunnalliset vaikutukset näyttäytyivät aineistossa luonteeltaan suhteellisen ambivalentteina, mikä näkyi myös verrattain suurena neutraalien vaateiden lukumääränä. Erityisen tavanomaisia olivat tekstit, joissa Talvivaaran sosiaalisia vaikutuksia pohdittiin rinnakkain kaivoksen aiheuttamien ympäristövaikutusten kanssa. Eräässä mielipidekirjoituksessa pohditaan työllisyysvaikutusten ja ympäristöongelmien suhdetta seuraavasti:

Työpaikkoja tarvitaan Kainuussa. Talvivaara työllistää omien työntekijöidensä lisäksi lukuisia alihankkijoita pitkin Suomea. Työstä tulee verotuloja ja kerrannaisvaikutuksena työpaikkoja myös muille aloille. [---] Työpaikat pitää voida säilyttää, mutta ilman työturvallisuus- ja ympäristöongelmia. Kestävä toiminta on myös yhtiön oman edun mukaista, koska sen myötä se pääsisi julkisuusongelmistaan.

Talvivaara nähdään tekstissä merkittävänä työllistäjänä paitsi paikallisesti, myös koko Suomen tasolla. Työllistävä vaikutus ei kirjoittajien mukaan rajoitu ainoastaan teollisuuden sektorille, vaan hyödyttää myös muita aloja, minkä lisäksi työllisyysvaikutukset kerryttävät myös verotuloja. Kirjoittaja painottaa lisäksi ympäristöongelmien ja työturvallisuusnäkökulmien huomiointia Talvivaaran legitimitietin turvaamiseksi. Legitimitietti nähdään edellytyksenä Talvivaaran toiminnan jatkuvuudelle ja sitä kautta sen positiivisten yhteiskunnallisten vaikutusten turvaamiselle.

Talvivaaran kaivostoiminnalla katsottiinkin olevan huomattavia positiivisia vaikutuksia erityisesti työllisyyden, kansantalouden ja teknologisen osaamisen kannalta. Sosiaalisia vaikutuksia koskeva puhe oli aineistossa paikoin hyvin tulevaisuususkosta ja tulevaisuususkoa koskeva retoriikka rikasta, jopa ylistävää. Talvivaaran ja sen alueen mineraaliresurssien kuvattiin olevan ”Kainuun elinvoimalle äärimmäisen tärkeitä”, kaivoshankkeen uskottiin onnistuessaan tuovan ”iloa ja toimeentuloa valtavalle joukolle kainuulaisista puoli vuosisataa” ja Talvivaaraa koskevien lopetuspuheidten pelättiin tuovan tullessaan ”ajattelemattoman katastrofin”, jonka seurauksena menetettäisiin paitsi tuhansia työpaikkoja, jäisivät myös alueen sulamisvedet saastutamaan alueen luontoa vapaasti vuosien ajaksi. Useissa kirjoituksissa toivottiin Talvivaaran jatkavan toimintaansa sillä edellytyksellä, että kaivoksen ympäristö- ja terveysvaikutukset pidetään kohtuullisella tasolla. Työllisyysvaikutusten lisäksi Talvivaaralla katsottiin olevan merkittävää potentiaalia pohjoisen Suomen luonnonvarojen hyödyntämisessä niin, että se palvelisi niin paikallista kuin kansallistakin talouskehitystä.

Negatiivisina yhteiskunnallisina vaikutuksina nähtiin muun muassa terveyshaittojen kustannusten kasaantumisesta kunnallisten sairaanhoitopalveluiden piiriin. Eräässä tekstissä esitetään uraanikaivostoiminnan aiheuttavan vuositasolla kansainvälisesti noin seitsemän kuolemantapausta ja satoja syöpätapauksia, joiden hoitamisesta johtuvat kustannukset kasautuvat yksityisten toimijoiden sijaan yhteiskunnan

harteille. Kirjoittajan mukaan osa Talvivaaran henkilöstölle järjestetyistä järjestetään lähialueiden julkisten terveystalvelujen kautta, mikä hänen mukaansa kuormittaa Kainuun erikoissairaanhoidon tarjoavia yksiköitä. Kirjoittaja siis kritisoi yksityisten toimijoiden taloudellisesta hyödyistä aiheutuvat haittojen sosialisointia sekä kaivos-toiminnan kunnalliselle sairaanhoidolle aiheuttamaa kuormittavuutta. Kirjoittaja vaatii Talvivaaralle myönnetyn ympäristölupaan päivittämistä niin, että siihen lisätään selvitys Talvivaaran ympäristölle ja ihmisille aiheuttamista haitoista, niiden yhteiskunnallisista kustannuksista sekä lähialueen muille yritystoimijoille aiheutuvista taloudellisista menetyksistä. Yhteiskuntavastuun ja valtiollisen sääntelyn teemat nivoutuivat läheisesti myös kysymyksiin kaivostoiminnan ympäristövaikutuksista. Eräässä vaateessa esitettiin yleisen ympäristörahan perustamista, joka sitouttaisi Suomessa toimivat kaivosyhtiöt ympäristölupakriteerien mukaiseen toimintaan taloudellisten menetysten uhalla. Toimenpide-ehdotuksen mukaista ympäristörahan käyttöä ympäristöriskien esiintyessä niiden aiheuttamien haittojen korjaamiseen. Kirjoittajan mukaan on selvää, ettei pahoja ympäristötuhoja voi rahalla korjata, mutta sanktiotoimenpiteillä olisi mahdollista painostaa yhtiöitä yhteiskunnallisesti kestävään toimintaan.

Suomen valtion rooli paitsi kaivostoiminnan sääntelijänä, myös Talvivaaran toiminnan tukijana ja sijoittajana oli aineistossa laajasti esillä. Valtion tukitoimet Talvivaaran hyväksi nivoutuivat vahvasti etenkin kysymyksiin Talvivaaran yhteiskuntavastuusta. Valtion katsotaan sijoittaneen sekä kaivosyhtiön toimintaan että sitä tukevaan infrastruktuuriin huomattavia summia veronmaksajien rahaa, minkä johdosta yhtiön odotettiin huolehtivan sekä ympäristölupaan mukaisesta toiminnasta että siihen kohdistettujen sijoitusten kannattavuudesta. Infrastruktuurihankkeista kritiikkiä kohdistettiin muun muassa Talvivaaran alueelle rakennettua rautatietä kohtaan. Rautatiehanketta kritisoivan kirjoittajan mukaan valtion olisi liikenneyhteyksien sijasta tullut sijoittaa kaivoksen vedenpuhdistusteknologiaan ja näin ennaltaehkäistä kaivoksen ympäristöongelmien kärjistymistä. Toisessa vuoden 2013 lokakuussa kirjoitetussa tekstissä valtion sijoitustoimet esitettiin retorisesti uhkapelaamisena. Valtion katsottiin sijoittaneen yhtiöön suuria summia ja sen odotettiin tekevän näin myös jatkossa, mikäli sijoitukset näyttäisivät tappiollista. Kirjoittaja vertasi valtiota pokerinpelaajaan, joka tappiolla ollessaan jahtaa menetettyjä sijoituksiaan niin kauan, että menettää lopulta kaiken. Analogian katsottiin eroavan todellisesta pokeripelistä lähinnä siinä, että Talvivaarasijoitusten tapauksessa pelaajina ovat poliitikot ja pelimerkit tulevat veronmaksajilta. Valtion sijoituksia kriittisesti käsittelevät tekstit olivatkin huomattavan yleisiä juuri vuoden 2013 loppupuolella. Tämä voidaan katsoa heijastelevan sekä Talvivaaran osakkeen arvon rajua pudotusta kahden edeltävän vuoden aikana että valtion aiempaa suurempaa osuutta Talvivaaran osakkeenomistajana. Talvivaaran osakkeen arvo sukelsi vuosien 2011–2013 aikana lähes 2,0 eurosta noin 0,2 euroon ja

vuoden 2013 huhtikuussa Suomen valtiosta tuli Talvivaarayhtiön suurin osakkeenomistaja 17 % osuudellaan (YLE 2013).

5.2.4 Tiedonvälitys, media ja Talvivaaran julkisuuskuva

Tiedotusvälineiden rooliin, julkisen keskustelun sävyyn sekä Talvivaaran maineenhallintaan liittyvät kysymykset nousivat esiin huomattavissa määrin etenkin kaivoksen toimintaa puolustavissa kirjoituksissa. Erityisesti Talvivaaran edustajien kirjoittamissa teksteissä peräänkuulutettiin tutkimustuloksiin perustuvaa tiedottamista, ympäristötuhon ja ympäristökatastrofien kaltaisten diskurssien hillitsemistä sekä työrauhan turvaamista kaivoksen työntekijöille. Eräässä Talvivaaran edustajan kirjoittamassa tekstissä esitetään seuraavasti:

Olen huolissani Kainuun maineesta. Viimeisten tutkimusten perusteella rohkeuden väittää, että jatkuvat ympäristötuhopuheet Talvivaaran ympärillä ovat tutkimustiedon sivuuttavaa vääristelyä, joka kohta oikeasti vaurioittaa Kainuun mainetta. Mikä vastuu maineriskiön on ympäristökatastrofin lietsojilla, jotka ohittavat usean viranomaisen virkavastuulla tekemät raportit?

Tekstissä negatiivisen julkisen retoriikan katsotaan olevan uhka paitsi Talvivaaralle, myös laajemmin koko Kainuulle ja sen elinkeinotoiminnalle. ”Ympäristökatastrofin lietsojien” katsotaan argumentoivan vastoin asiantuntijaraporttien esittämää tutkimustietoa ja luoden näin tilanteen, jossa Kainuun maakunnalle aiheutuu merkittäviä mainevaurioita. Tutkimustietoon vetoaminen erityisesti virheellisten tai valheellisten väitteiden korjaamiseksi olikin aineiston puitteissa yksi keskeisimmistä Talvivaaran edustajien käyttämistä argumentaatiostrategioista. Esimerkiksi vastineessaan kunnallisvaaliedokkaan kirjoitukseen Talvivaaran aiheuttamista haitoista alueen ympäristölle ja kaivoksen henkilöstölle yhtiön edustajat katsovat kirjoituksen sisältäneen yksiselitteisesti virheellisiä väitteitä. Virheellisen tiedon levittämistä koskeva huoli koski kyseisessä tekstissä erityisesti äänestäjien oikeutta faktapohjaiseen tietoon. Lisäksi vastineen kirjoittajat olivat huolissaan siitä, että kaivoksen lähialueiden asukkaille aiheutuisi virheellisen tiedon levittämisestä perusteettomia huolia tai he tekisivät äänestyspäätöksiään puutteellisen tiedon varassa. Faktapohjaisen tiedon vastaisen väitteiden levittäminen esitetään argumentissa uhkana kansallisen demokratian näkökulmasta.

Medialla ja laajemmin julkisella keskustelulla voidaan katsoa olevan keskeinen rooli Talvivaaran sosiaalisen toimiluvan ja legitimitetin kannalta, minkä vuoksi sen kehystämiseen liittyvä osallistuminen julkiseen keskusteluun voidaan katsoa tärkeäksi osaksi Talvivaaran maineenhallintastrategiaa. Talvivaaran edustajat osallistuivatkin julkiseen keskusteluun verrattain aktiivisesti. Hieman yli joka kymmenes aineiston tarkasteluvälin mielipidekirjoituksista Kainuun Sanomissa oli Talvivaaran

edustajien kirjoittamia ja kirjoitusten luonne oli varsin johdonmukaisesti vastinemainen, eli kirjoituksissa viitattiin usein johonkin tiettyyn aiempaan mielipidekirjoitukseen niissä esitettyjen väitteiden korjaamiseksi.

Eräässä tekstissä joukko Talvivaaran työntekijöiden edustajia esittävät vaateen työrauhan takaamisesta Talvivaaran työntekijöille. Kirjoituksessa esitetään Talvivaaran työntekijöiden joutuvan päivittäisellä tasolla sekä ”nimettöminä huudeltujen väitteiden” että ”suoranaisen rienauksen” kohteeksi niin mediassa kuin julkisessa keskustelussa laajemmin. Työntekijät kokevat lisäksi joutuneensa ”poliittisiksi pelinappuloiksi” ja kokevat tämän outona ja epämiellyttävänä. Median katsotaan kohtelevan Talvivaaran työntekijöitä epäreilusti ja yksipuolisesti ja huoli negatiivisen julkisuuden vaikutuksista ulotetaan koskemaan kainuulaista elinkeinoelämää myös laajemmin:

Koko Suomen sylkykuppina oleminen vaikuttaa jo perheissämme ja lapsissamme. Koemme, että median luoma kuva Talvivaarasta ja talvivaaralaisista on yksipuolinen ja loukkaava. Suhteeton ja perusteeton pelon lietsonta Talvivaaran ympärillä voi vaikuttaa myös muihin lähialueiden elinkeinoihin.

Tekstissä painotetaan talvivaaralaisten ammattitaitoa, kovaa työtä sekä laajaa tyytyväisyyttä Talvivaaraan työpaikkana. Huhuja työntekijöiden alkuperästä, työoloista ja yhtiön omistuksesta kutsutaan perättömiksi ja julkisen keskustelun luoma kuva ympäristökatastrofin riuduttamasta ”helvetin esikartanosta” koetaan vääristyneeksi ja haitalliseksi. Lisäksi työntekijät kokevat, että heidän ammattitaitoaan epäillään julkisesti niin ympäristökuormitusten hoidossa kuin heidän päätyössään, nikkelin ja sinkin tuotannossa. Kirjoituksessa vaaditaan työrauhan lisäksi asiallista keskustelua kaivoksen toimintaa koskien. Kirjoitukseen esitetyssä vastineessa toivotaan, etteivät Talvivaaran työntekijät ottaisi arvostelua henkilökohtaisesti ja painotetaan julkisuuskuvan osalta Talvivaaran vastuuta työnantajana.

Talvivaaran tiedottamiseen ja toiminnan läpinäkyvyyteen liittyvät teemat nousivat esiin pääasiassa Talvivaaran toimintaa kritisoivissa teksteissä. Eräässä tekstissä Talvivaaran koetaan tiedottamisensa osalta peittelevän kaivoksen tapahtumia sekä harhauttavan ohjaamalla julkista huomiota epäoleellisiin ”lillukanvarsitasoisiin” seikkoihin toiminnan varsinaisten päämäärien saavuttamiseksi. Tämän lisäksi erityisesti kaivoksen ympäristövaikutuksia koskevan tiedottamisen koettiin olleen joiltain osin harhaanjohtavaa tai vähättelevää. Eräässä tekstissä Talvivaaran ympäristöpäällikön esitettiin eksplisiittisesti valehdelleen alueen pohjavesistä Sonkajärvellä järjestetyssä kuntalaisillassa:

Sonkajärven "kuntalaisillassa" (=Talvivaara-lobbausillassa) 22.3. yhtiön ympäristöpäällikkö Hilla sanoi, ettei pohjavesien saastumisesta kannata huolestua, koska kaivosalueella ei ole pohjavettä. Nyt yhtiö aikoo porata pohjavesikaivoja alueelle (SS 25.4). Hilla valehteli kahdensadan ihmisen kuullen Sonkajärvellä.

Myös luvussa 5.2.1 käsittelemäni kiista koskien Talvivaaran uranikaivossuunnitelmia kytkeytyi oleellisesti tiedottamisen, läpinäkyvyyden ja luottamuksen

teemoihin. Syytöksissä uraanin talteenottosuunnitelmia koskevan tiedon pimittämisestä Talvivaaran katsottiin tietoisesti harhauttaneen yleisöä jättämällä uraanin talteenottoon liittyvät suunnitelmansa kirjaamatta alkuperäiseen ympäristölupahakemuksensa. Vaikka Talvivaaran edustajat kiistivät suunnitelleensa uraanin talteenottoa kaivosta perustettaessa, oli uraanipimitystä koskevan diskurssin leviämisellä ja laajemmin koko uraania koskevalla keskustelulla todennäköisesti huomattavia vaikutuksia Talvivaaran legitimitetin kannalta (kts. esim. Peltonen 2016, 149).

Aineistossa käsiteltiin monin paikoin myös kiistan metatasoja, toisin sanoen julkista keskustelua itseään. Asenneilmaston polarisoitumisen ja julkisen keskustelun kärjistyksen katsottiin monimutkaistavan Talvivaaran ongelmien ratkaisua ja tilalle toivottiin ”yksituumaisuutta”, poliittista vastuuta sekä valtion ja Talvivaarayhtiön saumatonta yhteistyötä. Yhteisvastuun ja yhteistyön merkitystä painotettiin useissa teksteissä ja esimerkiksi oikeustoimien kautta haettavien ratkaisujen katsottiin eräässä tekstissä rikastuttavan ainoastaan asianajajia ja jättävän itse ongelmat huomiotta. Tilalle toivottiin yhteistyötä ja avun etsimistä sekä ongelmien korjaamiseksi että niiden ehkäisemiseksi. Voimakkaan julkisen kritiikin katsottiin muun muassa vaikeuttavan yhtiön toimintaa, rapauttavan Talvivaarayhtiön mainetta sekä häiritsevän kaivosalueella työskentelevien ihmisten työrauhaa. Eräs kirjoittaja kiteyttää asian keskustelukulttuurin poleemisuuksi arvoitelevassa seuraavasti:

Hyökkäys on tässä tapauksessa pahin mahdollinen asia, sehän synnyttää vihan ja pattitilanteen.

5.2.5 Viranomaisvalvonta ja kansalaisyhteiskunta

Viranomaisvalvontaa koskevan puheen keskiössä olivat erityisesti Talvivaaran ympäristölupaan liittyvät kysymykset. Talvivaaran katsottiin poikenneen ympäristöluvassa määritellyistä raja-arvoista muun muassa rikkivetypäästöjen osalta, minkä lisäksi monet ympäristölupaan kirjatut päästörajat koettiin aineistossa kohtuuttoman löyhiksi. Ympäristöluvan koettiin myös olleen riittämätön luparajoista poikkeavaa toimintaa koskevan sanktioinnin osalta. Osa vaateista koski eksplisiittisesti juuri ympäristölupakriteerien päivittämistä niin, että Talvivaaran korvausvelvollisuutta ympäristöluvan vastaisista toimista kovennettaisiin. Talvivaaran edustajat puolestaan argumentoivat teollisesta toiminnasta aiheutuvan poikkeuksetta vaikutuksia ympäristölle. Talvivaara vetosikin johdonmukaisesti viranomaisvalvonnan ja riippumattoman asiantuntijuuden legitimitettiin kohtuudenmukaisten ympäristövaikutusten arvioijina. Ympäristölupamenettely katsottiin Talvivaaran toimesta yhteisesti sovittuihin sääntöihin perustuvaksi prosessiksi, jossa luodaan hyväksyttävät ja objektiivisesti mitattavissa olevat raamit kaivostoiminnan aiheuttamille päästömäärille. Valvontaviranomaisten ja ympäristölupamenettelyn legitimitetti näyttäytyi aineistossa kuitenkin varsin kiistanalaisena. Erityisesti paikallisasukkaiden suhtautuminen Talvivaaran toiminnan valvonnasta vastaavia viranomaisia kohtaan oli paikoin epäilevää.

Valvontaviranomaisten katsottiin muun muassa salailleen tietoja vuoden 2012 kipsisakka-altaan vuodesta yhdessä Talvivaarayhtiön kanssa sekä suhtautuneen ”nurjamielisesti” ja heikkoa läpinäkyvyyttä osoittaen Stop Talvivaara -liikkeen toimintaa kohtaan. Osoituksena viranomaisvalvonnan nuivasta suhtautumisesta Stop Talvivaara -liikettä kohtaan eräässä tekstissä viitataan tapaukseen, jossa valvontaviranomaisten kerrotaan estäneen kahden liikettä edustaneen asiantuntijan pääsyn mukaan viranomaisten tarkastuskäynnille.

Kansalaisaktivismiin liittyvät teemat olivat aineistossa verrattain vähäisiä, mutta erityisesti Kainuun luonnonsuojelupiiri ja Sotkamon Luonto olivat aineistossa aktiivisia keskustelijoita. Kainuun luonnonsuojelupiirin edustajat ottivat kirjoituksissaan kantaa erityisesti Talvivaaran ympäristöpäästöihin, viranomaisvalvontaan sekä kaivoksen ympäristölupaan. Kirjoitusten luonne oli johdonmukaisesti ongelmakeskeistä ja niissä artikuloitiin sekä huolestuneisuutta että epäluottamusta niin Talvivaaraa kuin Talvivaaraa valvovia viranomaisia kohtaan. Lisäksi ympäristöjärjestöjen edustajat kertoivat lukuisista tekemistään ilmoituksista, kanteluista sekä selvityspyynnöistä koskien muun muassa Talvivaarayhtiötä ja Kainuun ELY-keskusta koskien. Suhtautuminen kansalaisaktivismiin oli aineistossa jokseenkin kaksijakoista. Edellä mainittujen luonnonsuojelujärjestöjen toiminnan lisäksi esimerkiksi Stop Talvivaara -liikkeen katsottiin tähtäävän ensisijaisesti Talvivaaran toiminnan alasajoon tai lopettamiseen. Vaikka erityisesti Talvivaaraan liittyvien ympäristöongelmien olemassaolo oli laajasti tunnustettua, katsottiin kaivostoiminnan lakkauttaminen uhaksi erityisesti kainuulaisen työllisyyden ja elinkeinoelämän kannalta. Erityisesti vuonna 2013 lisään-
tynyt lopetuspuhe esitettiin aineistossa muun muassa ”viherbuumin” seurauksena ja ”maailmanlopun ennustuksina” ja ympäristöongelmiin liittyvät kysymykset asetettiin toistuvasti vastakkain juuri kainuulaisen yritys-elämän kanssa. Sotkamolainen kansanedustaja esittää mielipidekirjoituksessaan asian seuraavasti:

Luonnossuojeluliitto vaati kaivosta lopetettavaksi todeten, ettei Talvivaaraan saa pistää enää yhtään lisärahaa. Olen Luonnonsuojeluliiton kanssa täysin eri mieltä. [---] Talvivaaralla on Kainuulle ja koko Suomelle suuri elinkeinopoliittinen merkitys. Kannattavuusongelman lisäksi yhtiöllä on meidän kaikkien tuntemat vakavat ympäristöongelmat. Ne on saatava kuntoon!

Talvivaaran edustajat ottivat yhdessä kirjoituksessa kantaa Kainuun luonnonsuojelupiirin kaivosvastaavan kirjoittamaan tekstiin koskien vuoden 2012 kipsisakka-altaan vuotoa. Vastineessa katsottiin, että luonnonsuojelupiirin edustajan esittämät väitteet vuodon suuruusluokasta olivat huomattavissa määrin liioiteltuja. Talvivaaran mukaan Luonnonsuojelupiirin esittämät arviot kaivokselta luontoon päässeistä allasvesistä olivat jopa kymmenkertaisia todellisiin, Ympäristökeskuksen mittaamiin päästömääriin verrattuna. Kirjoituksessa painotettiin kuitenkin, että Talvivaaran työntekijät tekevät kaikkensa aiheutuneiden haittojen korjaamiseksi eikä vuodon vaikutuksia vähätellä. Myös tämä teksti edustaa Talvivaaran johdonmukaisesti läpi aineiston kulkevaa viestintästrategiaa, jossa yhtiö pyrkii riippumattomaan

viranomaistietoon viitaten korjaamaan julkisessa keskustelussa esitettyjä virheelliseksi katsomiaan väitteitä.

5.3 Julkisen oikeuttamisen analyysi

Kuten edellä on todettu, painottuivat Talvivaaran ympärillä käydyssä keskustelussa ennen kaikkea huoli kaivoksen aiheuttamista ympäristövaikutuksista, kysymys Talvivaaran toiminnan jatkuvuudesta sekä erilaiset työllisyyteen, aluetaloudellisiin vaikutuksiin sekä tiedottamiseen ja läpinäkyvyyteen liittyvät teemat. Oikeuttamisteoreettisen tarkastelun perusteella keskustelussa korostui myös voimakas markkinakritiikki, joka oli erityisen tavanomaista kaivostoimintaa vastustavan puheen yhteydessä. Kiistan keskeisin vastakkainasettelu muodostui markkinoiden ja ekologian maailmojen välille, mutta huomattavia ristiriitoja syntyi myös markkinoiden ja kansalaisuuden sekä ekologian ja teollisuuden maailmojen välille. Markkinakritiikin ympärille muodostui myös kiinnostavia moraalisia liittolaisuuksia. Markkinoiden maailman arvoja kritisoivissa vaateissa ekologiaoikeutuksien tueksi argumentteja esitettiin erityisesti kodin ja kansalaisuuden maailmoista. Kansalaisuuden maailmassa ympäristövastuu nähtiin ennen kaikkea velvoitteena noudattaa yhteisiä sopimuksia, kun taas kodin maailmassa hoitamattomat ympäristöhaitat koettiin uhaksi ihmisille, elinkeinoille ja kainuulaiselle elämäntavalle.

Kritiikin ja vastakkainasettelujen lisäksi Talvivaaran toimintaan ja toiminnan vaikutuksiin suhtauduttiin monissa mielipidekirjoituksissa myös myönteisesti, ratkaisuhakuisesti tai kompromisseihin pyrkien. Myönteisissä puheenvuoroissa Talvivaaran toiminta nähtiin erityisesti positiivisia aluetaloudellisia ja paikallisia työllisyysvaikutuksia tuottavana toimintana, jonka ongelmien ratkaiseminen ja jatkuvuuden takaaminen olisi yhteisen hyvän mukaista. Vaikka ympäristövaikutukset tunnustettiin, katsottiin toimet niiden korjaamiseksi hyödyllisiksi erityisesti Talvivaaran legitimitetin, sosiaalisen toimiluvan ja toiminnan jatkuvuuden näkökulmista. Tämän kaltainen argumentaatio oli tyypillistä myös neutraaleille kirjoituksille. Neutraaleissa kirjoituksissa tietyn tyyppiset ongelmat (kuten päästöt) varsin systemaattisesti tunnustettiin, mutta ne katsottiin hyväksyttäväksi niin kauan, kun suunnitelmia haittojen korjaamiseksi oli olemassa tai toiminnasta aiheutuvat haitat eivät merkittävästi ylittäneet siitä syntyviä hyötyjä.

Oikeuttamisanalyysin tavoitteena on vastata tutkimuskysymyksen ytimessä olevaan ongelmaan siitä, millaisin oikeutustavoin Talvivaaran toimintaa julkisessa keskustelussa kritisoitiin ja puolustettiin. Tästä syystä analyysi on jaettu kahteen osaan, joista ensimmäisessä pyritään tunnistamaan keskustelussa esiintynyt keskeinen kritiikki, jota Talvivaaran toimintaa kohtaan esitettiin. Tarkastelun keskiössä on erityisesti se, millä tavoin ekologia- ja markkinaoikeutusten välinen dynamiikka ilmenee

keskustelussa Talvivaaran toiminnan legitimitetistä ja jatkuvuudesta. Toisessa osassa tarkastellaan Talvivaaran toimintaa puolustavaan puheeseen liittyvää oikeuttamista sekä sen strategisia piirteitä. Puolustavissa kirjoituksissa korostuivat työllisyyteen ja aluetaloudelliseen hyötyyn kytkeytyvät teemat ja niissä vedottiin erityisesti teollisuuden, markkinoiden sekä kansalaisuuden maailman mukaisiin käsityksiin yhteisestä hyvästä. Neutraaleissa kirjoituksissa argumentoitiin usein sekä Talvivaaran puolesta että sitä vastaan, joten niiden analyysi tapahtuu rinnakkain vastustavien ja puolustavien kirjoitusten kanssa.

5.3.1 "Kaikki missä kiiltää eurot" - markkinakritiikistä ympäristöratkaisuihin

Talvivaaran toimintaa vastustavassa puheessa korostuivat huomattavissa määrin sekä markkinakritiikki että ekologinen huoli. Ekologian maailman mukaisia arvoja puolustaneessa puheessa toistui vaatimus ympäristöratkaisujen toteuttamisesta ja jo aiheutuneiden ongelmien korjaamisesta. Kaivosalueella tapahtuneiden ympäristöasioiden laiminlyönti katsottiin paikoin niin räikeäksi, että kiivaimmissa kirjoituksissa vaadittiin toiminnan keskeyttämistä tai jopa täysimittaista alasajoa. Kaivoksen aiheuttamista ympäristöpäästöistä kirjoitettiin monipuolisesti ja niiden katsottiin aiheuttavan välittömiä haittoja niin lähialueen luonnolle, eläimille, kasvustolle kuin ihmisillekin. Markkinoiden maailma puolestaan esiintyi vastustavissa teksteissä ennen kaikkea ahneena ja välinpitämättömänä. Markkinoiden maailman mukaiset kriteerit yhteisestä hyvästä torjuttiin koko aineiston tasolla yhteensä yhdessätoista vaateessa ja niitä puolustettiin seitsemässä. Markkinakielteistä kritiikkiä esitettiin ensisijaisesti ekologian, kansalaisuuden ja kodin maailman arvoja korostaen. Kahdessa vaateessa markkinakritiikkiä esitettiin lisäksi maineen maailmaan kuuluvien oikeutusten kautta. Teollisuuden tai inspiraation maailmoista markkinoita ei kritisoitu.

Markkinoiden maailman arvojen mukaista toimintalogiikkaa arvosteltiin erityisesti piittaamattomuudesta muiden moraalijärjestysten mukaisia arvoja kohtaan. Voitontavoittelun koettiin tapahtuvan "kaiken muun" kustannuksella ja sokeana kaivostoiminnan aiheuttamille ympäristöhaitoille. Talvivaaran toimintaa kutsuttiin välinpitämättömäksi, ahneeksi ja ylimieliseksi. Erään kirjoittajan mukaan "Talvivaarassa riistetään kaikki, missä kiiltää eurot". Vaikka ympäristöongelmat olivat tiedossa ja ne tunnustettiin osin myös Talvivaaran toimesta, katsottiin toimet ja todellinen halukkuus ongelmien korjaamiseksi riittämättömiksi. Ekologian maailmasta esitetyssä markkinakritiikissä yhdistyivät usein myös kodin ja kansalaisuuden maailmojen kriteerit. Kodin ja ekologian maailmojen hybridioikeutukset olivat tavanomaisia erityisesti keskustelussa kaivostoiminnan päästövaikutuksista lähialueen järviin. Tämä on ymmärrettävää siitä näkökulmasta, ettei niin kutsuttua luonnonympäristöä voida yksiselitteisesti erottaa sosiaalisesta ympäristöstä. Ympäristöpäästöt katsottiin uhaksi paitsi järvien ekologiselle ja eläimistölle, myös järvien läheisyydessä asuville ihmisille ja yhteisöille sekä laajemmin niin Kainuun kuin Pohjois-Savon tulevaisuudelle. Kodin

ja ekologian maailman oikeutukset yhdistyivät esimerkiksi eräässä kirjoituksessa, jossa vaadittiin Talvivaaran toimivan ympäristön ja kainuulaisen hyvinvoinnin jatkuvuuden eteen joko korjaten aiheuttamiaan ympäristövaikutuksia tai ajamalla vaihtoehtoisesti koko toimintansa alas:

Todella kainuulaisia lapsia, tulevia sukupolvia auttava teko Talvivaaralta olisi saada ympäristöasiansa mahdollisimman pian kuntoon muun muassa rakentamalla välittömästi vesien puhdistuslaitoksen ja sisäisen vesien kierron (kuten alun alkaen luvattiin) tai alas ajamalla koko toiminnan jälkensä korjaten.

Kansalaisuuden maailman oikeutuksiin perustuvassa markkinakritiikissä painottuivat reiluuden ja tasapuolisuuden teemat. Yksi keskeisimmistä kiistoista liittyi taloudellisen hyödyn ja kulujen epätasaiseen jakautumiseen yksityisten osakkeenomistajien ja yhteiskunnan välillä. Voittojen katsottiin valuvan sijoittajille samalla, kun Talvivaaran toiminnasta syntyvien haittojen kulut sosialisoiin yhteiskunnalle. Eräässä sairaanhoidon kustannuksia käsittelevässä kirjoituksessa katsottiin, että Talvivaaran toiminnasta aiheutuu yhteiskunnalle kustannuksia erityisesti sairaanhoidon kuormittumisen myötä, mutta toiminnasta syntyvä taloudellinen hyöty kasaantuu pääasiassa yksityisille osakkeenomistajille. Kirjoituksessa vaadittiin ympäristö- ja uraanilupavaatimusten päivittämistä niin, että Talvivaaralle lisättäisiin korvausvelvollisuus kaivoksen ympäristölle ja kunnalliselle sairaanhoidolle aiheuttamista kuluista.

Vaikka markkinoiden maailman mukaisia arvoja suurimmaksi osaksi kritisoiin, löytyi niille paikoin myös tukea myös Talvivaaran kritisoijien joukossa. Talvivaaran konkurssivaara koettiin uhaksi paitsi yksityisten osakkeenomistajien taloudellisille sijoituksille, myös paikallisille asukkaille ja elinkeinoille, Suomen valtiolle sekä laajemmin kansantaloudelle. Positiivisia markkinaoikeutuksia yhdisti erityisesti tulevaisuususkko sekä luottamus vapaan markkinatalouden itseohjaavia mekanismeja kohtaan. Useissa vaateissa peräänkuulutettiin kärsivällisyyttä, aikaa ja työrauhaa kaivoksen tuottavuusongelmien korjaamiseksi. Uhaksi koettiin konkurssivaaran ja alasajopuheiden lisäksi myös Talvivaaran osake-enemmistön potentiaalinen siirtyminen ulkomaalaisomistukseen. Myös tämän uskottiin monissa kirjoituksissa johtavan tilanteeseen, jossa Talvivaarasta saatava taloudellinen hyöty karkaisi ulkomaille, ympäristö- ja terveysvaikutuksista syntyvät kulujen jäädessä suomalaisen yhteiskunnan hoidettavaksi. Positiivisille markkinaoikeutuksille oli Talvivaaran toimintaa vastustavassa puheessa tavanomaista myös tiivis suhde teollisuus oikeutusten kanssa. Markkinoiden ja teollisuuden maailmat kohtasivat erityisesti keskustelussa Talvivaaran vaikutuksista työllisyyteen ja sitä kautta Pohjois-Suomen aluetalouteen. Erityisesti neutraaleissa kirjoituksissa vedottiin toistuvasti myös kaivoksen vastuullisuuteen, kotimaisen teollisuuden korkeaan laatuun sekä työntekijöiden hyvään kohteluun.

Ympäristöongelmiin puuttumisen lisäksi myös niistä tiedottaminen katsottiin Talvivaaran osalta puutteelliseksi, läpinäkymättömäksi ja paikoin jopa tietoisien

epärehelliseksi. Tämän kaltaisen tiedottamisen puolestaan arveltiin vaikuttavan negatiivisesti Talvivaaran julkisuuskuvaan ja yleisön luottamukseen yhtiön toimintaa kohtaan. Julkisuuskuvaa ja tiedottamista koskeva keskustelu oli vastustavien tekstien osalta vahvasti kansalaisuuden maailman oikeutusten värittämää. Kirjoituksissa vedottiin niin formaaliin lakiin kuin yleisemmällä tasolla ihmisten oikeuksiinkin ja niissä vaadittiin sekä rehellisempää ja läpinäkyvämpää tiedottamista että vapautta mielipiteenilmaisuun ja avoimeen keskusteluun Talvivaaran ongelmista. Talvivaaran heikentynyt julkisuuskuva koettiin erityisen ongelmalliseksi toiminnan legitimitietin ja jatkuvuuden näkökulmista, minkä johdosta kansalaisuuden maailman rinnalla esiintyi usein hybridi- ja kompromissioikeutuksia myös teollisuuden ja markkinoiden maailmoista. Pelko työpaikkojen ja kotimaisten sijoitusten menettämisestä koettiin niin vahvaksi, että Talvivaaran toivottiin korjaavan toimintansa epäkohtia juuri julkisuuskuvansa parantamiseksi.

5.3.2 "Viisisataa tavallista työntekijää" - teollisuuden puolustuspuhe

Talvivaaran toimintaa puolustettiin ennen kaikkea teollisuuden maailman arvoilla. Yhteensä kolmestatoista puolustavasta vaateesta kaksitoista (12) sisälsi jonkin teollisuuden maailman kriteeristöön liittyvän oikeutuksen. Markkinoiden maailmasta Talvivaaran toimintaa puolustettiin seitsemässä (7) ja kansalaisuuden maailmasta viidessä (5). Kaikkiin oikeuttamismaailmoihin vedottiin kuitenkin vähintään kerran. Talvivaaran toimintaa puolustettiin teollisuuden maailmasta korostamalla erityisesti työllisyyteen liittyviä kysymyksiä. Positiivisessa markkinapuheessa painotettiin Talvivaaran malmivarannoissa kyteväen taloudellisen potentiaalin hyödyntämisen tärkeyttä. Samalla markkinapuhetta kuitenkin varjosti huoli Talvivaaran suomalaisomistuksen heikkenemisestä ja toiminnasta syntyvän taloudellisen hyödyn "valumisesta" ulkomaille. Tämä yhdistyi useissa teksteissä huoleen ympäristöhaittojen ja negatiivisten sosiaalisten vaikutusten kasautumisesta suomalaisen yhteiskunnan harteille samalla, kun toiminnasta syntyvät hyödyt karkaavat "ulkomaalaisomistajien taskuihin".

Kuten mainittua, puolustavan puheen ytimessä olivat kysymykset työllisyydestä, työllisyyden turvaamisesta ja kotimaiselle työlle annetusta arvostuksesta. Talvivaara tunnustettiin merkittävänä työllistäjänä niin Kainuun ja Pohjois-Suomen alueella kuin välillisten vaikutusten kautta koko Suomen tasolla. Talvivaaran lisääntyneiden ympäristöongelmien ja talousvaikutusten vuoksi voimistunut alasajopuhe herätti huolta ennen kaikkea Talvivaaran tuottamien työpaikkojen säilyvyydestä. Talvivaaran kerrannaisvaikutuksineen tuottamia työpaikkoja pidettiin Kainuun kannalta elintärkeinä ja sitä kautta puolustamisen, jopa suojelemisen arvoisina. Työllisyyskeskustelun osalta keskustelussa nousi voimakkaasti esiin myös julkisen tiedonvälityksen rooli Talvivaaran imagon kannalta sekä negatiivisen puheen vaikutukset kaivoksen työntekijöihin. Eräässä kirjoituksessa korostettiin voimakkaasti Talvivaaran

työntekijöiden kokemuksia median välittämästä negatiivisesta kuvasta Talvivaaraa ja siellä tuotettua työtä kohtaan. Kirjoituksen laatijoina oli joukko Talvivaaran työsuojelu- ja luottamushenkilöitä ja siinä otettiin voimakkaasti kantaa työntekijöiden kokemaan julkiseen halveksuntaan. Kirjoituksessa vaadittiin asiallista keskustelua ja työrauhaa Talvivaaran työntekijöille. Vaade oli oikeuttamisteoreettisen tarkastelukulman kannalta erityisen kiinnostava siksi, että sen yhteydessä esitetyissä oikeuksissa viitattiin kaikkiin seitsemään oikeuttamismaailmaan. Tällainen argumentaatiotapa antaa syyn olettaa, että kirjoituksessa tapahtuva oikeuttaminen on ainakin jossain määrin tietoisesta strategista. Toisin sanoen, lataamalla esitetyt mielipiteensä useiden oikeuttamismaailmojen mukaisin oikeutuksilla kirjoittajat varautuvat niitä kohtaan esitettyihin vastaväitteisiin. Kirjoituksessa esitettiin muun muassa seuraavaa:

Me Talvivaaran työntekijät haluamme työrauhan nimellä ja nimettömänä huu-
detuilta väitteiltä ja suoranaiselta rienaukselta, johon törmäämme lähes päivit-
täin mediassa ja muualla. Lisäksi poliittisena pelinappulana olo on meistä työn-
tekijöistä epämiellyttävää ja outoa. [---] Olemme omin käsin ja aivoin rakenta-
neet ennätyslyhyessä ajassa, Euroopan suurimman ja maailman mitassakin
noin kymmenen kärjessä olevan nikkeli-kaivoksen. Eikä se ole pelkkä kaivos,
vaan kemiantehdas, jonka "ajaminen" vaatii tietoa, taitoa ja kokemusta. [---]
Talvivaara ei ole mikään koekenttä, vaan parin sukupolven ikäinen työpaikka.
Meillä on ammattitaitoa, ja se karttuu koko ajan niin tuotantoon kuin ympäris-
tökuormituksen hoitoon. [---] Monella muulla alalla porukkaa potkitaan pois,
mutta meillä uusia tekijöitä palkataan lisää koko ajan. Lisäksi tarjoamme joka
kesä opiskelijoille tärkeitä kaivosalan työharjoittelupaikkoja useita kymmeniä.
Koko Suomen sylkykuppina olemisen vaikuttaa jo perheissämme ja lapsis-
samme. [---] Koemme, että median luoma kuva Talvivaarasta ja talvivaaralai-
sista on yksipuolinen ja loukkaava. Suhteeton ja perusteeton pelon lietsonta
Talvivaaran ympärillä voi vaikuttaa myös muihin lähialueiden elinkeinoihin.

Kirjoituksessa vaade koskee työntekijöiden työrauhan turvaamista sekä avoi-
men halveksunnan lopettamista. Vaateeseen kohdistuva kansalaisuuden maailman
oikeutus liittyy vaatimukseen solidaarisuudesta, rienauksen ja halveksunnan lopetta-
misesta sekä Talvivaaran työntekijöiden reilusta kohtelusta yhteiskunnallisina toimi-
joina. Inspiraation maailman viitataan, kun Talvivaaran katsotaan olevan tietotaitoa
vaativa tuotantokokonaisuus, joka on enemmän kuin pelkkä kaivos. Teollisuuden
maailman kriteereillä Talvivaara nähdään merkittäväksi työllistäjäksi ja maailman
mittakaavassa yhdeksi suurimmista olemassa olevista nikkeli-kaivoksista. Lisäksi asi-
antuntijuus ja ammattitaito yhdistetään ekologian maailmaan ympäristökuormitus-
puheen kautta. Maineen, kodin ja markkinoiden maailman argumentit yhdistyvät
huolessa työntekijöiden kokemasta halveksunnasta. "Koko Suomen sylkykuppina
oleminen" vaikuttaa paitsi kaivoksen työntekijöiden ja itse kaivoksen maineeseen,
myös työntekijöiden perheisiin ja lapsiin sekä lähialueen taloudellisiin elinkeinoihin.
Julkisen keskustelun ja median rooli nousi esiin myös muutamissa muissa kirjoituk-
sissa, joissa vaatimus positiivisten mielikuvien liittämistä Talvivaaran toimintaan
liitettiin erityisesti kysymykseen Talvivaaran toiminnan jatkuvuudesta.

Talvivaaran edustajat vastasivat sitä kohtaan esitettyyn kritiikkiin vetoamalla systemaattisesti ennen kaikkea teollisuuden maailman mukaisiin arvoihin. Talvivaara vetosi toimintaansa puolustavissa teksteissä (aiemmin mainittujen työllisyysnäkökulmien lisäksi) toistuvasti muun muassa asiantuntijatietoon, toiminnan suunnitelmallisuuteen, kaivoksen korkeatasoiseen osaamiseen sekä tieteelliseen ja riippumattomaan tutkimukseen. Teollisuusosoikeutusten lisäksi talvivaaralaiset käyttivät paikoin myös kansalaisuuden maailman mukaisia oikeuttamistapoja. Esimerkiksi vastineessaan sairanhoidon kulujen korvaamista vaatineeseen kirjoitukseen Talvivaaran edustajat vetosivat jo olemassa oleviin lupakriteereihin sekä Talvivaaran aiemmin maksamiin korvauksiin kalatalousmenetyksistä ja muista vesistöille aiheutuneista haitoista. Talvivaaran mukaan olemassa olevat lupakriteerit ovat reiluja ja tasapuolisia. Talvivaaran vastineessa kansalaisuuden maailmasta esitettyyn kritiikkiin vastattiin siis kansalaisuuden maailman omilla kriteereillä. Toisin sanoen, Talvivaara asetti vaatimuksen reiluudesta ja tasapuolisuudesta kansalaisuuden maailman sisäiseen testiin, jossa vaakakuppiin yhteiskunnallisen hyvinvoinnin kanssa asetettiin sekä objektiivinen viranomaisvalvonta että reiluiksi ja tasapuolisiksi esitetyt lupamenettelyt.

Talvivaaran toiminnan jatkuvuuden takaaminen sen tuottamien työpaikkojen suojelemiseksi oli yksi kiistattomista avainvaateista niin Talvivaaran toimintaa puolustavassa kuin siihen neutraalisti suhtautuvassakin puheessa ja jatkuvuuskeskustelulle oli luonteenomaista tietynlainen kompromissi- ja ratkaisuhakuisuus. Kompromisseihin pyrittiin ennen kaikkea ekologian maailman kanssa. Toisin sanoen Talvivaaran toiminnan jatkumisen katsottiin olevan oikeutettua esimerkiksi työpaikkojen ja kotimaisten sijoitusten suojelemiseksi "kunhan" tai "niin kauan kuin" kaivoksen ympäristöongelmiin puututaan, ympäristöluvan ehtoja noudatetaan, kaivoksen viranomaisvalvonta toimii moitteettomasti ja yhtiön toimintaan voi luottaa. Aineistosta oli tulkittavissa ekologian maailmaa kohtaan esitettyjä kompromissioikeutuksia lähes kaikkien oikeuttamismaailmojen kanssa, mutta yleisimmin ratkaisuja pyrittiin luomaan markkinoiden ja teollisuuden maailmojen kanssa.

6 POHDINTA

Tutkimukseni tavoitteena oli tarkastella, millaisin moraalisiin oikeutuksiin Talvivaaran toimintaa julkisessa keskustelussa kritisoitiin tai puolustettiin ja millaisia puhetapoja Talvivaara-kiistan ympärillä käytettiin. Tutkimukseni perusteella Talvivaara nähdään julkisessa keskustelussa erityisesti ympäristökysymyksenä, mikä koetaan monin paikoin yhteensopimattomaksi voitontavoitteluun tähtäävän kaivostoiminnan kanssa. Markkinoiden maailman mukaiset hyveet (kuten voitontavoittelu) koettiin ahneina ja välinpitämättöminä muiden arvomaailman mukaisista yhteisen hyvän käsityksistä ja niihin kohdistuva kritiikki oli erityisen voimakasta Talvivaaran toimintaa vastustavan puheen yhteydessä. Kritiikistä huolimatta keskustelu oli monin paikoin myös ratkaisu- ja kompromissihakuista. Kompromissihakuisuus liittyi erityisesti Talvivaaran tuottamien työllisyysvaikutusten ja kaivostoiminnan aiheuttamien ympäristövaikutusten väliseen suhteeseen. Toiminnan jatkuvuuden turvaamiselle erityisesti sen tuottamien työpaikkojen suojelemiseksi löytyi tukea sillä ehdolla, että ympäristöratkaisujen kehittämiseen panostetaan ja jo aiheutetut ympäristöhaitat korjataan – mieluiten Talvivaarayhtiön kustannuksella. Markkinakritiikin vastapainoksi taloudellisten hyötyjen tavoittelu katsottiin positiiviseksi erityisesti toimintaa puolustavissa kirjoituksissa. Yhtiön tuottamien voittojen pelättiin karkaavan ulkomaille, mikäli nykyisen kaltaisen toiminta kokisi liian suuria muutoksia ja yhtiön kotimaisesta omistajuudesta luovuttaisiin. Tämän uskottiin useissa kirjoituksissa johtavan tilanteeseen, jossa kaivoksen toiminnasta aiheutuvat ekologinen ja sosiaalinen kuormitus jäisi suomalaisen yhteiskunnan painolastiksi samalla, kun toiminnasta syntyvä tuotto valuisi ulkomaisen sijoittajien taskuihin. Talvivaarayhtiön omassa tiedottamisstrategiassa painottuivat erityisesti teollisuuden maailman mukaiset arvot, mutta toimintaa puolustettiin myös kansalaisuuden maailmasta. Talvivaaran edustajat oikeuttivat yhtiön toimintaa vetoamalla paitsi tutkimukseen ja asiantuntijatietoon, he painottivat myös riippumattonta viranomaisvalvontaa ja lupamenettelyjä toimintaa säätelevinä, legitiimeinä mekanismeina. Tämä on mielenkiintoinen huomio siitä näkökulmasta, ettei viranomaisvalvontaa tai lupaprosesseja voida ymmärtää ainoastaan toiminnan rajoittamisen tai

säätelyn kautta. Viranomaisvalvonta ja lupaprosessit (niiden yhteiskunnallisesti nauttimasta legitimitetistä riippuen) myös suojelevat yhtiön toimintaa kritiikiltä tarjoamalla sille siitä itsestään riippumattoman auktoriteetin, johon vedota toimintaa oikeuttaessaan.

6.1 Teorian ja menetelmien sopivuus aiheen tarkasteluun

Oikeuttamisteoriaa ja siitä johdettua julkisen oikeuttamisen analyysimenetelmää on käytetty suurilta osin hieman eri tavalla, kuin tässä tutkimuksessa. Monet tutkimukset (kts. esim. Thévenot, Moody ja Lafaye, 2000; Gladarev ja Lonkila 2013; Lonkila, 2011) ovat olleet luonteeltaan vertailevia, mutta myös yksittäisiin kiistoihin keskittyviä tutkimuksia on tehty (esim. Eranti, 2014). Havaintojeni perusteella sekä oikeuttamisteoria että siitä johdettu Julkisen oikeuttamisen analyysi -menetelmä tarjoavat varsin toimivan kehyksen paikallisten kiistojen tutkimiseen. Yhdeksi julkisen oikeuttamisen analyysin merkittävimmistä eduista on sen joustavuus niin kvantitatiiviseen kuin kvalitatiiviseenkin tutkimukseen. Lisäksi se sopii erinomaisesti hyvin erityyppisten kiistojen tutkimiseen ja monipuolisten tutkimusasetelmien rakentamiseen. Hieman kattavamman aineiston avulla menetelmä olisi tämän tutkielman tutkimuskohteen viitekehyksessä JOA olisi tarjonnut mahdollisuuksia esimerkiksi laajempaan kvantitatiiviseen analyysiin. Kattavampi määrällinen analyysi olisi mahdollistanut oikeutustyyppien tilastollisten yhteyksien havaitsemisen ja sitä kautta esimerkiksi erilaisen diskursiivisten liittolaisuuksien tunnistamisen. Kuitenkin on huomattava, että tutkimusongelmaa olisi voinut lähestyä myös monella muulla tavalla ja myös tässä käytetyt ratkaisut tarjosivat lisää tietoa Talvivaaraa koskevasta keskustelusta sekä sen oikeuttamisteoreettisista ulottuvuuksista.

Aineistossa esiintyneiden oikeutusten määrä suhteessa vaateisiin oli aiempiin tutkimuksiin suhteellisen suuri. Tämä voi selittyä sekä mielipidekirjoitusten tyyllisillä seikoilla että tekstistä tekemilläni tulkinnoilla, joissa tietyn tyyppiset (mahdollisesti muissa tutkimuksissa vaateiksi laskettavat) ilmaisut on tässä tutkimuksessa katsottu primäärivaateiden oikeutuksiksi. Vaateiden suuri suhteellinen lukumäärä voi selittyä osittain myös Talvivaara-kiistan erityispiirteillä. Kaivostoimintaan ja erityisesti uraaniin liittyvät mielikuvat herättävät paikallisasukkaissa poikkeuksellisen voimakkaita tunteita, kuten pelkoa tai epävarmuutta, mikä voi osaltaan lisätä asukkaiden halukkuutta osallistua poliittiseen keskusteluun. Oikeutustapoihin liittyvässä määrällisessä esityksessä on lisäksi huomioitava, ettei taulukon luvuista käy ilmi tehtyjen oikeutusten tosiasiallinen määrä. Mikäli jonkin yksittäisen vaateen yhteydessä esitettiin useita saman oikeuttamismaailman positiivisia ja/tai negatiivisia oikeutuksia, merkittiin tämä tässä aineistossa yhdeksi oikeuttamisteoksi. Näin ollen taulukon

luvut kertovat oikeutusten todellisen käyttömäärän sijaan sen, kuinka usean vaateen yhteydessä kukin oikeuttamismaailma esiintyi.

Tutkimuksen tulokset olivat jossain määrin yhdenmukaisia aiemman kirjallisuuden kanssa. Oikeuttamisteorian näkökulmasta tutkimus antaa lisää viitteitä siitä, että oikeuttaminen voi olla ainakin joissain tapauksissa valikoivaa, strategista toimintaa, jolla pyritään suojautumaan mahdollisten vastaväitteiden varalta vetoamalla argumentoinnissa samanaikaisesti mahdollisimman moniin kamppaileviin arvojärjestyksiin. Kuten esimerkiksi Eranti (2014, 34) huomauttaa, tämä on jossain määrin ristiriidassa Thévenot'n (2007, 410) esittämien ajatusten kanssa. Kuten aiemmissa suomalaista kaivostoimintaa koskevissa tutkimuksissa (kts. esim. Mononen ja Suopajarvi 2016) on havaittu, yksi kotimaisen kaivoskeskustelun kantavista teemoista liittyy toiminnan aiheuttamiin ympäristövaikutuksiin. Näin on myös tämän tutkimuksen perusteella. Tutkielman 52 vaateesta yli puolet koski tavalla tai toisella Talvivaaran ympäristövaikutuksia. Ympäristövaikutukset koettiin kuitenkin monin paikoin hyväksyttäväksi, mikäli toiminnasta syntyy jotakin muuta, riittävän merkittävää yhteiskunnallista hyötyä, kuten työllisyyttä. Päätelmä on samansuuntainen esimerkiksi Jartin (2016) tekemien havaintojen kanssa.

Tutkielmaan sisällytetyt mielipidekirjoitukset on kerätty ajalta, jota voidaan pitää Talvivaaran konfliktoitumisen ja kriisiytymisen (Tiainen, Sairinen ja Mononen 2014, 35–47) sekä osittain niiden jälkeisenä aikakautena. Tällä voidaan olettaa olevan useita merkittäviä seurauksia tutkimuksen tulosten kannalta. Talvivaaran saama kansallinen mediahuomio alkoi kasvaa räjähdysmäisesti juuri 2011 vuoden loppupuolella ja uutisoinnin sävy muuttuessa jatkuvasti negatiivisemmaksi myös keskusteluilma-
piiri kaivoksen ympärillä tulehtui nopeasti. Vaikka median alati kriittisemmäksi muuttunut suhtautuminen toisaalta heijasteli jo aiemmin tapahtuneita muutoksia yleisön asenteissa, se epäilemättä myös kehysti Talvivaaran tarinaa epäonnistumisena, ympäristökriisinä ja sosiaalisena konfliktina. Huomionarvoista aineiston kannalta on ajallisen ulottuvuuden lisäksi se, että mielipidekirjoitukset julkaistiin erityisesti Pohjois-Suomen ja Kainuun alueilla suosituissa sanomalehdessä. Kirjoitusten voidaan tästä johtuen katsoa painottuvan erityisesti paikallisiin näkökulmiin, vaikka aineistossa oli useita kirjoittajia myös Pohjois-Suomen ja Kainuun ulkopuolelta. Paikallisella tasolla kriittisten näkökulmien kasvu alkoi tapahtua valtakunnallista tasoa aiemmin, arvioiden mukaan jopa vuotta aiemmin (Tiainen, Sairinen ja Mononen 2014, 56). On kuitenkin syytä olettaa, että Kainuun Sanomiin kirjoittaneet henkilöt ovat asuinpaikastaan riippumatta useimmiten myös lehden lukijoita, jolloin paikallistason uutisoinnin vaikutus on ollut heidän käsityksiinsä Talvivaaran tapahtumista todennäköisesti nopeampaa kuin ”suurella yleisöllä”. Koska oikeuttamisteorian erityisenä tarkastelukohteena ovat juuri julkiset kiistat, osoittautui valittu aineisto valitun teoreettisen viitekehysten näkökulmasta ajallisesti hyvin käyttökelpoiseksi.

6.2 Rajoitukset

Tutkimuksessa käytetty aineisto on suhteessa tutkimuksen julkaisuajankohtaan jossain määrin vanhentunutta, joten sen ei voida luotettavasti katsoa edustavan Talvivaaraa koskevaa nykykeskustelua. On hyvin todennäköistä, että keskustelun painopisteet ja suhtautuminen Talvivaaran toimintaan niin paikallisesti kuin kansallisestikin ovat muuttuneet aineistonkeruun ajalta eikä tutkielman voida siten katsoa koskevan Talvivaara-kiistaa kokonaisuudessaan. Tämä ei ole kuitenkaan tutkimusten tulosten validiteetin kannalta erityisen ongelmallista. Koska tutkimuksen kohteena oli erityisesti Talvivaaraa koskeva julkinen konflikti, oli tutkimukseen valittu aineistonkeruun ajankohta jälkeen päin tarkasteltua sopiva. Se ei luonnollisesti ollut kuitenkaan ainoa mahdollinen, vaan on hyvin todennäköistä, että Talvivaaraa koskevasta keskustelusta on löydettävissä useita muita erillisiä kiistoja tai konflikteja. Aineiston rajaukseen liittyvillä valinnoilla on kuitenkin tutkimusmetodologisesti arvioiden tiettyjä rajoittavia seurauksia. Koska aineisto on rajattu ajallisesti etukäteen, sen ei voida luotettavasti arvioida täyttävän oletusta niin kutsutusta aineiston saturaatiosta eli kyläntymisestä. Saturaatiolla tarkoitetaan laadullisen tutkimuksen metodologiassa pistettä, jonka jälkeen uudet tapaukset eivät tuota enää tutkimusongelman kannalta uutta tietoa (Eskola ja Suoranta 1998, 62–63) ja se on laadullisessa tutkimuksessa yleisesti yksi käytetyimmistä aineiston rajausmenetelmistä. Aineiston kokoa tärkeämpää on kuitenkin se, millä tavalla se vastaa aineistolle esitettyyn kysymykseen sisällöllisesti ja teoreettisesti (Eskola ja Suoranta 1998, 62). Vaikka aineiston edustavuus ilmiön kokonaiskuvan kannalta onkin myönnettävästi yksi tutkimukseni selkeimmistä puutteista, voidaan sen kuitenkin argumentoida olevan laajemmassa mittakaavassa väistämätöntä ja varsinaisen tutkimusongelmani kannalta jossain määrin epäoleellista. Näin on erityisesti siitä syystä, että vaikka analyysini kattaisi keräämäni aineiston kokonaan, ei paikallislehdessä julkaistujen mielipidekirjoitusten voida olettaa kattavan aiheen ilmiökenttää täydellisesti. Lisäksi käytetyn aineiston osalta Talvivaaran toimintaa puolustavien kirjoitusten määrä suhteessa toimintaa kritisoiviin kirjoituksiin oli huomattavan pieni. Tämän johdosta puolustavien ja vastustavien kirjoitusten suora keskinäinen vertailu esimerkiksi määrällisten oikeutusjakaumien perusteella ei ollut mielekäs. Tutkimukseeni sisällytetty kysymys keskustelun diskursiivisista ulottuvuuksista oli jälkeen päin ajateltuna jossain määrin hieman liian kunnianhimoisen tavoite, sillä tutkielman pituusvaatimukset eivät mahdollistaneet systemaattisen diskurssianalyysin toteuttamista. Tästä johtuen on ilmeistä, ettei diskursseja koskevaa analyysiosiota voida pitää kattavana esityksenä keskustelussa todellisuudessa esiintyneistä puhetavoista, diskursiivisesta toiminnasta esimerkiksi vallankäyttönä tai siitä, millä tavalla ne sosiaalisessa todellisuudessa muodostuvat ja millä tavoin ne sitä rakentavat. Diskurssien huomioiminen tarjosi tästä huolimatta tutkimukselle jonkin

verran lisää syvyyttä ja niiden tutkiminen omana tutkimuksenaan olisi myös Talvivaara-keskustelun viitekehyksessä ehdottomasti perusteltua.

6.3 Jatkotutkimusaiheita

Yksi keskeisistä tämän tutkielman huomioista liittyi siihen, millä tavoin teollista toimintaa oikeutetaan hyödyntämällä esimerkiksi viranomaisauktoriteettien yhteiskunnallisesti legitiimiä asemaa. Esimerkiksi kaivosalaa on tutkittu paljon legitimitietin käsitteen kautta, mutta yhtä mielenkiintoista olisi tarkastella millä tavoin itse kaivosyhtiöistä riippumattomien toimijoiden nauttima legitimitietti vaikuttaa kaivosyhtiöiden toimintaan, toiminnan oikeutuksiin tai sosiaaliseen toimilupaan. Sama koskee esimerkiksi asiantuntijatietoa ja tutkimusta. On todennäköistä, että erilaiset tutkimusyksiköt ovat legitimitietin osalta hyvin erilaisessa asemassa esimerkiksi niiden yhteiskunnallisesti koetun riippumattomuuden näkökulmasta, joten mielenkiintoista olisi tutkia, millä tavoin viranomaisten tai tutkijoiden nauttima legitimitietti vaikuttaa siihen, kuinka niihin toimintaa oikeuttaessa vedotaan.

Muita kiinnostavia tutkimusaiheita olisivat esimerkiksi Talvivaara-kiistan kehystämisen tai kehystämiskamppailun ja moraalisen oikeuttamisen väliseen suhteeseen liittyvä problematiikka. Lisäksi esimerkiksi kattavampi pidemmän aikavälin kvantitatiivinen aineisto tarjoaisi mahdollisuuksia tarkastella Talvivaaraa koskevaa kiistaa suurempana ajallisena kokonaisuutena. Esimerkiksi Tiaisen, Sairisen ja Mononen (2014) tutkimus tarjosi erinomaisen kuvan siitä, millä tavoin Talvivaaran konfliktoituminen julkisessa keskustelussa ja mediauutisoinnissa tapahtui vuodesta 2004 vuoteen 2012. Oikeuttamisteoreettisen näkökulman lisääminen tämän tyyppiseen tutkimukseen tarjoaisi kiinnostavia mahdollisuuksia Talvivaaran kiistan tutkimiseen laajempina poliittisena tai moraalisenä kysymyksenä.

LÄHTEET

- Blok, Anders. "Pragmatic sociology as political ecology: On the many worths of nature(s)." *European journal of social theory* 16.4 (2013): 492-510.
- Boltanski, Luc ja Eve Chiapello. *Le nouvel esprit du capitalisme*. Vol. 10. Paris: Gallimard, 1999.
- Boltanski, Luc. *On critique: A sociology of emancipation*. Polity, 2011.
- Boltanski, Luc ja Laurent Thévenot. "The sociology of critical capacity." *European journal of social theory* 2.3 (1999): 359-377.
- Boltanski, Luc ja Laurent Thévenot. *On justification: Economies of worth*. Vol. 27. Princeton University Press, 2006.
- Bulkeley, Harriet ja Michele Betsill. "Rethinking sustainable cities: Multilevel governance and the 'urban' politics of climate change." *Environmental politics* 14.1 (2005): 42-63.
- Eranti, Veikko. "Oma etu ja yhteinen hyvä paikallisessa kiistassa tilasta." *Sosiologia* 51.1 (2014): 21-38.
- Erola, Marko. *Kirottu kaivos –totuuden jäljillä Talvivaarassa*. Talentum, 2016.
- Sorsa, Ville-Pekka, and Teppo Eskelinen. "Julkisen oikeuttamisen analyysi, moraaliset arvostelmat ja kiista vallankäytön kohteena." *Sosiologia* 46.3 (2011): 253-258.
- Eskonen, Hanna. "Talvivaaran uusi rikosepäily etenee syyttäjälle – yhtiötä epäillään viivyttelystä tiedottamisessa." *YLE*, 11.2.2016. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-8666717>
- Flöjt, Mika ja Lasse Flöjt. "Kysymyksiä Talvivaarasta." *Uraani ja lupaprosessit. Books on Demand GmbH, Helsinki* (2012).
- Giulianotti, Richard ja Tommy Langseth. 2016. Justifying the Civic Interest in Sport: Boltanski and Thevenot, the six worlds of justification, and hosting the Olympic Games. *European Journal for Sport and Society*. 13(2) 133 – 153.
- Gladarev, Boris ja Markku Lonkila. "Justifying civic activism in Russia and Finland." *Journal of Civil Society* 9.4 (2013): 375-390.

- Gunningham, Neil, Robert A. Kagan ja Dorothy Thornton. "Social license and environmental protection: why businesses go beyond compliance." *Law & Social Inquiry* 29.2 (2004): 307-341.
- Hajer, Maarten A. "The politics of environmental discourse: Ecological modernization and the policy process." (1995): 517-39.
- Happonen, Päivi. 2017. "Pekka Perälle kahdeksan kuukautta ehdollista vankeutta tiedottamisrikoksista – ei halua kommentoida tuomiota." *YLE*, 2.6.2017 Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-9645348>
- Jartti, Tuija ja Tapio Litmanen. "Uraanin hyväksyttävyyys. Suomalaisten asennoituminen uraaniin, uraanin etsintään ja uraanin louhintaan." *Terra* 123.3 (2011): 147-153.
- Jartti, Tuija, Rauno Sairinen ja Tapio Litmanen. "Kaivosteollisuus kansalaisten arvioinnissa: Millaisen kaivosalan maakuntien asukkaat haluavat." *Maaseudun uusi aika* 2 (2012): 48-58.
- Kauppinen, Ilkka. "Luc Boltanski – kriittikin sosiologian ja kriittisen sosiologian välimaastossa". *Teoksessa Pyykkönen, Miikka ja Ilkka Kauppinen (toim.) 1900-luvun ranskalainen yhteiskuntateoria* (2015): 315–338
- Jartti, Tuija, Tapio Litmanen, Justine Lacey ja Kieren Moffat. "Finnish attitudes toward mining: citizen survey-2016 results." *YFI julkaisuja* 4 (2017).
- Kinnunen, Hanne. "Talvivaaran johdolle sakkotuomioita ympäristörikoksesta – yhtiölle yhteisösakko." *YLE*, 13.5.2015. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-8878439>
- Kinnunen, Hanne. "Harhaanjohtavia ennusteita? Talvivaara-pomoja syytetään tiedottamisrikoksista". *YLE*, 16.5.2016. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-8885239>
- Kinnunen, Hanne. "Työntekijä kuoli – Talvivaaralle 60 000 euron sakko työturvallisuusrikoksesta." *YLE*, 23.6.2015. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-8097954>
- Koopmans, Ruud ja Paul Statham. "Political claims analysis: Integrating protest event and political discourse approaches." *Mobilization: an international quarterly* 4.2 (1999): 203-221.
- Kukkonen, Anna. "Discourse Networks and Justifications of Climate Change Policy: News Media Debates in Canada, the United States, Finland, France, Brazil and India." (2018).
- Lehtonen, Turo-Kimmo ja Markku Lonkila. "Laurent Thévenot ja yhteiselon oikeutukset." *Sosiologia* 45.4 (2008): 342-346.
- Leifeld, Philip, and Sebastian Haunss. "Political discourse networks and the conflict over software patents in Europe." *European Journal of Political Research* 51.3 (2012): 382-409.
- Leppänen, Jaakko Johannes, Jan Weckström ja Atte Korhola. "Multiple mining impacts induce widespread changes in ecosystem dynamics in a boreal lake." *Scientific reports* 7.1 (2017): 1-11.
- Litmanen, Tapio, Barry D. Solomon ja Mika Kari. "The utmost ends of the nuclear fuel cycle: Finnish perceptions of the risks of uranium mining and nuclear waste management." *Journal of Risk Research* 17.8 (2014): 1037-1059.

- Lonkila, Markku. "Yhteisyyden kieliopit helsinkiläisessä ja pietarilaisessa kaupunkiaktivismissa." *Sosiologia* 48 (2011): 1 (2011).
- Luhtakallio, Eeva ja Tuomas Ylä-Anttila. "Julkisen oikeuttamisen analyysi sosiologisena tutkimusmenetelmänä." *Sosiologia* (2011).
- Luhtakallio, Eeva. *Practicing democracy: Local activism and politics in France and Finland*. Springer, 2012.
- Malminen, Ulla. "Talvivaaran myrskyisä taival yrityssaneeraukseen." *YLE*, 30.9.2014. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-7500932>
- Mononen, Tuija. "Kaivostoiminnan luonnonvara- ja ympäristökysymykset maaseudulla." *Esimerkkinä Pampalon kultakaivos. Maaseudun uusi aika* (2012): 21-36.
- Mononen, Tuija. "' Jos olisi tavallinen kaivos': Talvivaaran kaivoshankkeen ympäristövaikutukset lähialueen asukkaiden kokemina." *Terra* 127 (2015): 3 (2015).
- Mononen, Tuija ja Leena Suopajärvi. "Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa." Lapin yliopistokustannus, 2016.
- Nuotio, Jarmo. "Talvivaara-juttu lähtee syyttäjälle." *YLE*, 10.1.2014. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-7024658>
- Pilto, Jouni. "Talvivaaran kaivos hönkii rikin hajua." *YLE*, 11.12.2009. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-6047898>
- Peltonen, Lasse. "Kaivostoiminnan legitimitetin muotoutuminen: paikallisesta hyväksyttävyydestä yhteiskuntakelpoisuuden ymmärtämiseen." *Teoksessa Mononen, Tuija ja Leena Suopajärvi (toim.) Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa* (2016): 135-159.
- Rautio, Marjatta. "Syyttäjä vaatii Pekka Perälle vankeutta Talvivaaran epäillyissä tiedottamisrikoksissa." *YLE*, 14.12.2016. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-9350601>
- Rautio, Marjatta. "Hovioikeus aloitti Talvivaaran tiedottamisen setvimisen – Syyttäjän mukaan sijoittajille rakennettiin tarinaa harhaanjohtavalla tiedolla." *YLE*, 22.10.2018. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10468967>
- Saaranen-Kauppinen, Anita ja Anna Puusniekka. "Menetelmäopetuksen tietovaranto KvaliMOTV." *Kvalitatiivisten menetelmien verkko-oppikirja. Yhteiskuntatieteellisen tietoarkiston julkaisuja* (2009).
- Sajari, Petri. "Talvivaaraa epäillään tiedottamisrikoksesta." *Helsingin Sanomat*, 28.5.2015. Haettu osoitteesta <https://www.hs.fi/talous/art-2000002819836.html>
- Soudunsaari, Leena ja Hentilä, Helga-Liisa. "Kaivostoiminta ja alueiden käytön suunnittelu – kohti parempia käytäntöjä." *Teoksessa Mononen, Tuija ja Leena Suopajärvi (toim.) Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa* (2016): 38–56
- Suopajärvi, Leena ja Rauno Sairinen. "Sosiaalisten vaikutusten arviointi kaivostoiminnassa." *Teoksessa Mononen, Tuija ja Leena Suopajärvi (toim.) Kaivos suomalaisessa yhteiskunnassa* (2016): 38–56
- Takala, Anna ja Hannu Tikkala. "Talvivaaran vaiheet: Kahden euron kaivoksesta konkurssiin." *YLE*, 12.3.2015. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-7862650>

- Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj. "Talvivaara. Vuosikertomus 2008." 2008. Haettu osoitteesta
http://www.ahtium.com/files/talvivaara/Annual%20Reports/Talvivaaran_Kaivososakeyhtio_Oyj_vuosikertomus_2008.pdf
- Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj. "Vuosikertomus 2009." 2009. Haettu osoitteesta
http://www.ahtium.com/files/talvivaara/Annual%20Reports/Talvivaara_Vuosikertomus_2009.pdf
- Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj. "Kovia haasteita. Suuria parannuksia. Vuosikertomus 2011." 2011. Haettu osoitteesta
http://www.ahtium.com/files/talvivaara/AR%202011%20+%20parts/Talvivaara_Vuosikertomus_2011.pdf
- Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj. "Talvivaaran kaivososakeyhtiö oyj konsernitiilin päätös 31.12.2012." 2012. Haettu osoitteesta
<https://etene.fi/documents/10616/1036640/Talvivaara-tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s-2012.pdf>
- Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj. "Talvivaara 2013 tilinpäätös." 2013. Haettu osoitteesta <http://globenewswire.com/news-release/2014/05/05/633012/0/fi/files/296863/0/Tilinpaa%C3%B6s%202013.pdf>
- Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj. "Talvivaaran kaivososakeyhtiö Oyj tilinpäätös 2014." 2014. Haettu osoitteesta <http://globenewswire.com/news-release/2015/05/04/731397/0/en/files/340909/0/Talvivaara%20tilinp%C3%A4%C3%A4t%C3%B6s%202014.pdf>
- Terrafame Oy. "Vuosikertomus 2015". 2015. Haettu osoitteesta
<https://www.terrafame.fi/media/vuosikertomukset/terrafame-vuosiraportti-2015.pdf>
- Terrafame Oy. "Vuosikertomus 2016." 2016. Haettu osoitteesta
<https://www.terrafame.fi/media/vuosikertomukset/terrafame-vuosiraportti-2016.pdf>
- Terrafame Oy. "Vuosikertomus ja vastuullisuusraportti 2017." 2017. Haettu osoitteesta <https://www.terrafame.fi/media/vuosikertomukset/terrafame-vuosiraportti-2017.pdf>
- Terrafame Oy. "Vuosikertomus ja vastuullisuusraportti 2018." 2018. Haettu osoitteesta <https://www.terrafame.fi/media/vuosikertomukset/terrafame-vuosiraportti-2018.pdf>
- Tervo, Katja. Pampalo: Tapaustutkimus kaivostoiminnan sosiaalisista vaikutuksista harvaan asutulla maaseudulla. *Alue ja ympäristö* 42: 1 (2013), 37–48.
- Thévenot, Laurent, Michael Moody ja Claudette Lafaye. "Forms of valuing nature. Arguments and modes of justification in French and American environmental disputes." *Teoksessa Lamont, Michèle & Thévenot, Laurent (toim.) Rethinking comparative cultural sociology. Repertoires of evaluation in France and the United States.* Cambridge University Press, 229–272.
- Tiainen, Heidi, Rauno Sairinen ja Tuija Mononen. "Talvivaaran kaivoshankkeen konfliktoituminen." Edilex, 2014.

- Tirkkonen, Juhani. "Ilmastopolitiikka ja ekologinen modernisaatio: diskursiivinen tarkastelu suomalaisesta ilmastopolitiikasta ja sen yhteydestä metsäsektorin muutokseen." Tampere University Press, 2000.
- Turun Sanomat. "Talvivaarasta uusi tutkintapyyntö poliisille." 14.12.2014. Haettu osoitteesta <https://www.ts.fi/uutiset/kotimaa/595937/Talvivaarasta+uusi+tutkintapyynto+poliisille>
- Törmä, Hannu ja Katarzyna Zawalinska. "Talvivaaran nikkeli-kaivoshankkeen aluetaloudelliset vaikutukset." Raportteja 14 (2017). Ruralia-Instituutti, Seinäjoki.
- Työ- ja elinkeinoministeriö. "Terrafamelle lupa uraanin talteenottoon Sotkamossa." 2020. Haettu osoitteesta <https://valtioneuvosto.fi/-/1410877/terrafamelle-lupa-uraanin-talteenottoon-sotkamossa>
- Wagner, Peter. "After justification: Repertoires of evaluation and the sociology of modernity." *European Journal of Social Theory* 2.3 (1999): 341-357.
- YLE. "Talvivaara – Suomen karmein paikka?" 24.9.2014. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/aihe/artikkeli/2014/09/24/talvivaara-suomen-karmein-paikka>
- YLE. "Pekka Perälle syyte sisäpiiritiedon väärinkäytöstä." 30.1.2018. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-10049298>
- YLE. "Talvivaaran kaivos haisee lupauksista huolimatta." 23.11.2009. Haettu osoitteesta <https://yle.fi/uutiset/3-592256>

